

**ความเชื่อทางการเมืองของนิสิตรัฐประศาสนศาสตร์
: กรณีศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์**

ดร.อภิไท สอนทอง

**คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์**

บทคัดย่อ

ชื่อเรื่องภาษาไทย : ความเชื่อทางการเมืองของนิสิตรัฐประศาสนศาสตร์ :
กรณีศึกษามหาวิทยาลัย

ราชภัฏเพชรบูรณ์

ชื่อเรื่องภาษาอังกฤษ : The political beliefs of Public Administration students : A
case

Studies of Phetchaboon Rajabhat University

ผู้ศึกษา : ดร.อภิไท สอนทอง

คำสำคัญ : ความเชื่อทางการเมือง, เสรีนิยม, อนุรักษนิยม, อุปถัมภ์

การศึกษานี้เป็นการศึกษาเชิงปริมาณ มีวัตถุประสงค์ คือ เพื่อศึกษาความเชื่อทางการเมืองของนิสิตรัฐประศาสนศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ และเพื่อศึกษาอิทธิพลที่มีต่อความเชื่อทางการเมืองของนิสิตรัฐประศาสนศาสตร์ว่าสอดคล้องกับรูปแบบการเมืองแบบใด ประชากรที่ใช้ในภาคีรัฐประศาสนศาสตร์ 160 คน เพศชาย 81 คน ร้อยละ 50.6 เพศหญิง 79 คน ร้อยละ 49.4 การศึกษา 130 ราย ร้อยละ 81.2 ปริญญาโท 30 ร้อยละ 18.8 เก็บข้อมูลด้วยวิธีการสุ่มแบบเจาะจงในชั้นเรียนด้วยแบบระหว่างวันที่ 1-10 สิงหาคม พ.ศ. 2555 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลเป็นสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าความถี่ (Frequency & Percentage)

ผลการศึกษาพบว่า

นิสิตรัฐประศาสนศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์มีความเชื่อทางการเมืองแบบอนุรักษนิยม นิสิตรัฐประศาสนศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์มีความเชื่อทางการเมืองแบบอุปถัมภ์ ความเชื่อทางพุทธศาสนาของนิสิตรัฐประศาสนศาสตร์มีอิทธิพลต่อความเชื่อทางการเมืองของนิสิตรัฐประศาสนศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์มากที่สุด ผลการศึกษาทำให้พบข้อสรุปเป็นลักษณะความเชื่อทางการเมือง มีลักษณะความเชื่ออนุรักษนิยมที่ไม่สอดคล้องเสรีนิยม 55.55% มีลักษณะเสรีนิยม 11.11% 22.22% ระบบอุปถัมภ์ 11.11 %

ข้อเสนอแนะ

ควรปรับระดับความเชื่อของประชากรให้ได้สมดุลระหว่างความเชื่อส่วนบุคคลกับหลักการเชิง
ความเชื่อทางศาสนา นอกจากความเชื่อทางการเมืองและปรับระดับความเชื่อให้สอดคล้องระบบการ
แบบอนุรักษ์นิยมและเสรีนิยม 50% สร้างความเชื่อมั่นในวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยเสรีร่วมกับวัฒนธรรม

Title The Political beliefs of Public Administration Students : A Case study of

Phetchabun Rajabhat University

Author Dr.Apithai Sonthong

Keyword Political belief, Liberal,Conservative,Patron-client

ABSTRACT

This research was a quantitative research with 2 aims as following ; to study political beliefs of public administration students of Phetchaboon Rajabhat University and have Buddhism influences both their beliefs of public administration students and the political system. The populations chosen for the study were 160 public administration students of which were bachelor of art 130 (81.2%) and master of art 30 (18.8%) persons were male 81 (50.6%) and were female 79 (49.4%). Data was gathered between 1-10 August 2012 using questionnaires and the data was analyzed by frequency and percentage.

The result showed that the public administration students of Phetchaboon Rajabhat University were believed by conservative higher than liberal and were political believed same as patron-client by middle range. The Buddhism beliefs the target of populations also influences their political beliefs. The result of the studies were summarized and show that the political beliefs of the populations

were conservative 55.55%, liberal 11.11%, authoritarianism 22.22% and patron-client 11.11%.

Proposition

Adjustment of political beliefs is needed to balance liberal principles and separate religion beliefs from political beliefs and adjust to balance conservative and liberal to about 50% and belief in building democracy beside Thai-culture 50%.

กิตติกรรมประกาศ

การศึกษาเพื่อค้นหาความจริงเป็นสิ่งที่สำคัญ และมีความจำเป็นอย่างมากในสังคมปัจจุบัน เพราะโลกในยุคที่ข้อมูลข่าวสารที่ไหลบ่ามาอย่างไม่ขาดสายนี้ ส่งผลให้ผู้บริโภคข่าวสาร ไม่สามารถแยกแยะเรื่องจริง เรื่องเท็จ ได้อย่างถ่องแท้ ก่อให้เกิดเหยื่อทางข้อมูลข่าวสารไปอย่างน่าเสียดาย และส่งผลกระทบให้เกิดความสูญเสียในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับปัจเจกชนถึงระดับกลุ่มและระดับชาติประเทศและภูมิภาคได้เช่นเดียวกัน

การศึกษาเรื่อง ความเชื่อทางการเมืองของนิสิตรัฐประศาสนศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรีเล่มนี้ แม้ว่าจะเป็นเพียงการศึกษาในระดับชั้นเรียนที่มีประชากรและ หน่วยในการวิเคราะห์ค่อนข้างจำกัด แต่การศึกษานี้เพื่อหาและทดสอบรูปแบบเป็นกระบวนการ อันนำไปสู่การค้นพบคำตอบที่แท้จริง ดังนั้น สิ่งที่ได้จากการศึกษานี้ นอกจากจะได้คำตอบตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาแล้ว สิ่งที่ได้เป็นผลพลอยได้จากการศึกษานี้คือรูปแบบเพื่อการศึกษาในพื้นที่ที่กว้างกว่าและหน่วยวิเคราะห์ที่มากกว่าในระดับต่อไปอีกด้วย

ขอกราบขอบพระคุณ สถาบันวิจัยและพัฒนา และ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี ที่ให้ทุนในการศึกษา และขอบพระคุณประชากรที่ใช้ในการศึกษา ครู อาจารย์ ที่กรุณาอำนวยความสะดวกในการเก็บข้อมูล และท้ายที่สุดขอขอบคุณและขอบใจผู้ที่ช่วยงานทุกคน

ดร.อภิไท สอนทอง

บทคัดย่อ.....	ข
กิตติกรรมประกาศ.....	ค
สารบัญ.....	ง
สารบัญตาราง.....	จ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์ของการศึกษา.....	
สมมติฐานการศึกษา.....	
ขอบเขตของการศึกษา.....	
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	
ประโยชน์ที่รับจากการศึกษา.....	
กรอบแนวคิดในการศึกษา.....	
บทที่ 2 แนวความคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	
แนวความคิดเกี่ยวกับ.....	
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	
บทที่ 3 วิธีการศึกษา.....	
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	
การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	
บทที่ 4 ผลการศึกษา.....	
บทที่ 5 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	
สรุปผลการศึกษา.....	
.....	
ข้อเสนอแนะ.....	
.....	

บรรณานุกรม.....
ภาคผนวก.....
ประวัติผู้ศึกษา.....

ข

บทคัดย่อ

ชื่อเรื่องภาษาไทย	ความเชื่อทางการเมืองของนิสิตรัฐประศาสนศาสตร์ : กรณีศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์
ผู้ศึกษา	ดร.อภิไท สอนทอง
คำสำคัญ	ความเชื่อทางการเมือง,เสรีนิยม,อนุรักษนิยม,อุปถัมภ์

การศึกษานี้เป็นการศึกษาเชิงปริมาณ มีวัตถุประสงค์ คือ เพื่อศึกษาความเชื่อทางการเมืองของนิสิตรัฐประศาสนศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ และ เพื่อศึกษาอิทธิพลที่มีต่อความเชื่อทางการเมืองของนิสิตรัฐประศาสนศาสตร์ว่าสอดคล้องกับรูปแบบการเมืองแบบใด ประชากรที่ใช้ในการศึกษาคือ นิสิตภาควิชารัฐประศาสนศาสตร์ 160 คน เพศชาย 81 คน ร้อยละ 50.6 เพศหญิง 79 คน ร้อยละ 49.4 การศึกษาระดับปริญญาตรี 130 ราย ร้อยละ 81.2 ปริญญาโท 30 ร้อยละ 18.8 เก็บข้อมูลด้วยวิธีการสุ่มแบบเจาะจงในชั้นเรียนด้วยแบบสอบถาม เก็บข้อมูลระหว่างวันที่ 1-10 สิงหาคม พ.ศ.2555 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลเป็นสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าความถี่และร้อยละ (Frequency & Percentage)

ผลการศึกษาพบว่า

นิสิตรัฐประศาสนศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์มีความเชื่อทางการเมืองแบบอนุรักษนิยมที่สูงกว่าเสรีนิยม นิสิตรัฐประศาสนศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์มีความเชื่อทางการเมืองแบบอุปถัมภ์ในระดับปานกลาง ความเชื่อทางพุทธศาสนาของนิสิตรัฐประศาสนศาสตร์มีอิทธิพลต่อความเชื่อทางการเมืองของนิสิตรัฐประศาสนศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์มากที่สุด ผลการศึกษาทำให้พบข้อสรุปเป็นลักษณะความเชื่อทางการเมืองของประชากรที่ศึกษา มีลักษณะความเชื่ออนุรักษนิยมที่ไม่สอดคล้องกับเสรีนิยม 55.55% มีลักษณะเสรีนิยม 11.11% มีลักษณะอำนาจนิยม 22.22% ระบบอุปถัมภ์ 11.11 %

ข้อเสนอแนะ

ควรปรับระดับความเชื่อของประชากรให้ได้สมดุลระหว่างความเชื่อส่วนบุคคลกับหลักการเสรีนิยมด้วยการแยกความเชื่อทางศาสนา ออกจากความเชื่อทางการเมืองและปรับระดับความเชื่อให้สอดคล้องระบบการปกครองดังนี้ ความเชื่อแบบอนุรักษนิยมและเสรีนิยม 50% สร้างความเชื่อมั่นในวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยเสรีร่วมกับวัฒนธรรมไทย 50%

Abstract

Title The Political beliefs of Public Administration Students : A Case study
of Phetchabun Rajabhat University

Author Dr.Apithai Sonthong

Keyword Political belief, Liberal,Conservative,Patron-client

This research was a quantitative research with 2 aims as following ; to study political beliefs of public administration students of Phetchaboon Rajabhat University and have Buddhism influences both their beliefs of public administration students and the political system. The populations chosen for the study were 160 public administration students of which were bachelor of art 130 (81.2%) and master of art 30 (18.8%) persons were male 81 (50.6%) and were female 79 (49.4%). Data was gathered between 1-10 August 2012 using questionnaires and the data was analyzed by frequency and percentage.

The result showed that

The public administration students of Phetchaboon Rajabhat University were believed by conservative higher than liberal and were political believed same as patron-client by middle range. The Buddhism beliefs the target of populations also influences their political beliefs. The result of the studies were summarized and show that the political beliefs of the populations were conservative 55.55%, liberal 11.11%, authoritarianism 22.22% and patron-client 11.11%.

Proposition

Adjustment of political beliefs is needed to balance liberal principles and separate religion beliefs from political beliefs and adjust to balance conservative and liberal to about 50% and belief in building democracy beside Thai-culture 50%.

ก

กิตติกรรมประกาศ

การศึกษาเพื่อค้นหาความจริงเป็นสิ่งที่สำคัญและมีความจำเป็นอย่างมากในสังคมปัจจุบัน เพราะโลกในยุคที่ข้อมูลข่าวสารที่ไหลบ่าอย่างไม่ขาดสายนี้ ส่งผลให้ผู้บริโภคข่าวสาร ไม่สามารถแยกแยะเรื่องจริง เรื่องเท็จ ได้อย่างถ่องแท้ ก่อให้เกิดเหี้ยมทางข้อมูลข่าวสารไปอย่างน่าเสียดาย และส่งผลกระทบต่อให้เกิดความสูญเสียในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับปัจเจกจนถึงระดับกลุ่มและระดับชาติประเทศและภูมิภาคได้เช่นเดียวกัน

การศึกษาเรื่อง ความเชื่อทางการเมืองของนิสิตมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์นี้ แม้ว่าจะเป็นเพียงการศึกษาในระดับชั้นเรียนที่มีประชากรและ หน่วยในการวิเคราะห์ค่อนข้างจำกัด แต่การศึกษานี้เพื่อหาและทดสอบรูปแบบเป็นกระบวนการ อันนำไปสู่การค้นพบคำตอบที่แท้จริง ดังนั้น สิ่งที่ได้จากการศึกษานี้นอกจากจะได้คำตอบตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาแล้ว สิ่งที่ได้เป็นผลพลอยได้จากการศึกษานี้คือรูปแบบเพื่อการศึกษาในพื้นที่ที่กว้างกว่าและหน่วยวิเคราะห์ที่มากกว่าในระดับต่อไปอีกด้วย

ขอกราบขอบพระคุณ สถาบันวิจัยและพัฒนา และ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ ที่ให้ทุนในการศึกษา และขอบพระคุณประชากรที่ใช้ในการศึกษา ครู อาจารย์ ที่กรุณาอำนวยความสะดวกในการเก็บข้อมูล และท้ายที่สุดขอขอบคุณและขอบใจผู้ที่ช่วยงานทุกคน

ดร.อภิไท สอนทอง

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	(ก)
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	(ค)
กิตติกรรมประกาศ	(ฅ)
สารบัญ	(จ)
สารบัญตาราง	(ฉ)
สารบัญแผนภาพ	(ณ)
บทที่ 1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์ของการศึกษา	4
ขอบเขตของการศึกษา	4
กรอบแนวคิดในการศึกษา	5
สมมติฐานการศึกษา	5
นิยามศัพท์เฉพาะ	6
ประโยชน์ที่ได้รับจากการศึกษา	7
บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	10
แนวความคิดเกี่ยวกับความเชื่อ	10
แนวความคิดทางการเมืองทั่วไป	12
แนวความคิดประชาธิปไตย	13
แนวความคิดเสรีนิยม	19
แนวความคิดแบบอนุรักษนิยม	21
แนวความคิดแบบอุปถัมภ์	23
ลักษณะความคิดทางการเมือง	27

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
วัฒนธรรมทางการเมือง	32
ลักษณะบุคลิกภาพ	49
แนวความคิดการมีส่วนร่วมทางการเมือง	57
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	60
บทที่ 3 วิธีการดำเนินการศึกษา	64
ประชากรที่ใช้ในการศึกษา	64
เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา	65
การเก็บรวบรวมข้อมูล	66
การวิเคราะห์ข้อมูล	66
สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล	66
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	67
บทที่ 5 สรุปผลการศึกษา อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	80
บรรณานุกรม	85
ภาคผนวก	
แบบสอบถาม	88
ประวัติผู้ศึกษา	89

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1	แสดงสัดส่วนจำนวนและเพศของประชากรทั้ง 3 กลุ่ม	67
2	ความเชื่อเรื่องเครื่องศาสนาพุทธและประเพณี	68
3	ความเชื่อเรื่องความเท่าเทียมของมนุษย์	68
4	ความเชื่อเรื่องบาป-บุญ นรก-สวรรค์	69
5	ความเชื่อเรื่องความรักชาติเสียสละชีวิตเพื่อชาติได้	69
6	ความเชื่อในเรื่องกรรม	69
7	ความเชื่อเรื่องการยอมรับการเป็นนาย-ลูกน้อง	70
8	ความเชื่อเรื่องความเกลียดกลัวลัทธิคอมมิวนิสต์	70
9	เชื่อการเปลี่ยนแปลงรวดเร็วแบบปฏิวัติ	70
10	เชื่อว่าคนเกิดมาดีแต่เลวเพราะถูกบังคับ	71
11	ความเชื่อเรื่องความเป็นชาวพุทธที่เคร่งศาสนาและประเพณี	71
12	ความเชื่อเรื่องความเท่าเทียมของมนุษย์	71
13	ความเชื่อเรื่องบาป-บุญ นรก-สวรรค์	72
14	ความเชื่อเรื่องความรักชาติไทยยอมสละชีวิตเพื่อชาติได้	72
15	ความเชื่อเรื่องกรรม	72
16	ความเชื่อเรื่องการยอมรับเรื่องการเป็นนาย-ลูกน้อง	73
17	ความเชื่อเรื่องความเกลียดกลัวลัทธิคอมมิวนิสต์	73
18	ความเชื่อเรื่องการเปลี่ยนแปลงรวดเร็วแบบปฏิวัติ	73
19	ความเชื่อเรื่องคนเกิดมาดีแต่เลวเพราะถูกบังคับ	74
20	เรื่องความเชื่อทางศาสนาพุทธที่เคร่งศาสนาและประเพณี	74
21	ความเชื่อเรื่องความเท่าเทียมของมนุษย์	74
22	ความเชื่อเรื่องบาป-บุญ นรก-สวรรค์	75
23	ความรักชาติไทยยอมสละชีวิตเพื่อชาติได้	75
24	ความเชื่อเรื่องกรรม	75
25	ความเชื่อเรื่องการเป็นนาย-ลูกน้อง	76

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
26	ความเชื่อเรื่องความเกลียดกลัวลัทธิคอมมิวนิสต์	76
27	ความเชื่อเรื่องการเปลี่ยนแปลงรวดเร็วแบบปฏิวัติ	76
28	ความเชื่อเรื่องคนเกิดมาดีแต่เลวเพราะถูกบังคับ	77
29	สรุปความเชื่อทั้ง 3 กลุ่ม	77
30	สรุปน้ำหนักคะแนน	78
31	สรุปผลการสำรวจความเชื่อทางการเมืองของนิสิตรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ เมื่อรวมระดับความเชื่อ จาก 4 กลุ่ม ให้เหลือเพียง 2 กลุ่ม คือกลุ่มมากที่สุดบวกกับกลุ่มมาก กับกลุ่มน้อยบวกกับกลุ่มน้อยที่สุดเพื่อ ดูภาพรวม ความชัดเจนของน้ำหนัก	79

สารบัญแผนภาพ

แผนภาพที่		หน้า
1	กรอบแนวคิดในการศึกษา	8
2	รูปแบบการคววอำนาจ	15
3	รูปแบบแบ่งแยกอำนาจ	16

บทที่ 1

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ประชาธิปไตย (Democracy) เป็นหนึ่งในสี่อารยธรรมที่เป็นแกนหลักของโลก (Axial Age) รองลงไปคือ สิทธิ-เสรีภาพ (Freedom) สิทธิมนุษยชน (Human - Right) และการค้าเสรี (Free Trade) ความเป็นมาของประชาธิปไตยเป็นมาอย่างไร

อริสโตเติล (Aristotle : 384 B.C.-322 B.C.) ได้รับยกย่องว่าเป็นบิดาวิชารัฐศาสตร์ มีผลงาน 7 หมวด ที่สำคัญคือ รัฐศาสตร์ (Politics), On The Soul, Metaphysics, On the Constitution of Athens เป็นต้น พลาโต (Plato : 427 B.C.-347 B.C.) ได้รับยกย่องว่าเป็นบิดาวิชาปรัชญาการเมือง มีผลงาน 28 ชิ้น ที่สำคัญคือ Apology, Republic, Politicus, และ Laws ทั้งสองท่านเป็นบุคคลร่วมสมัยในยุคกรีกโบราณ (800 B.C.-31 B.C.) มีผลงานที่เป็นจุดเริ่มต้นของการศึกษาเรื่องปรัชญาการเมืองและรูปแบบการปกครอง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง อริสโตเติล ได้ทำการศึกษา รูปแบบการปกครองของรัฐต่าง ๆ จำนวนรัฐ แล้วจึงเสนอรูปแบบการปกครอง 6 รูปแบบ คือ 1. ราชาธิปไตย (Royalty) 2. ทหาราชา (Tyranny) 3. อภิชนาธิปไตย (Aristocracy) 4. คณาธิปไตย (Oligarchy) 5. มัชฌิมชนาธิปไตย (Polity) 6. ประชาธิปไตย (Democracy) โดยสรุปว่ารูปแบบการปกครองที่ดีที่สุดคือ ราชาธิปไตย รองลงมาคือการปกครองโดยคนชั้นกลางแบบ Polity และรูปแบบการปกครองที่เลวที่สุดคือแบบทหาราชา รูปแบบการปกครองที่เลวน้อยที่สุดคือแบบประชาธิปไตย แนวคิดทางการเมืองยุคกรีกคือ เน้นเรื่องศีลธรรมจรรยา มุ่งแสวงหารัฐที่ดีที่สุด ให้ความสำคัญกับรัฐ ภายหลังกรีกถูกควมรวมเป็นส่วนหนึ่งของโรมในปี 146 B.C.

โรมแม้จะมีอำนาจเหนือกรีกแต่ก็รับเอาอารยธรรมจากกรีกเช่นระบอบประชาธิปไตย เพื่อใช้ในการปกครองโรมและเรียกประเทศตนว่า “สาธารณรัฐโรม” (Republic of Rome) โดยมีลักษณะให้ชาวโรมันเลือกที่ปรึกษา 2 คน ช่วยกันบริหารงานของรัฐและบัญชาการกองทัพ ที่ปรึกษาทั้งสองคนที่ลักษณะถ่วงดุลอำนาจกันและรูปแบบสภาวุฒิสภา แนวความคิดทางการเมืองยุคโรมัน เน้นเรื่องการปฏิบัติ มีระเบียบวินัย เชื่อฟังผู้ปกครองและเคารพกฎหมาย โรมครองเป็นอาณาจักรอยู่ระหว่าง 1000 B.C. ถึง ค.ศ.476 กระทั่งถูก โอดิเอเซอร์ (Odoacer) ผู้นำป่าเถื่อน Barbarians เยอรมัน จากยุโรปนำกำลังเข้าถอดจักรพรรดิโรม โรมูลุส ออกัสตุลัส (Romulus Augustulus) ในปี ค.ศ.476 และรับเอาอารยธรรมจากโรม เช่นศาสนาคริสต์ ภาษาลาติน รูปแบบ

การปกครองแบบประชาธิปไตย กฎหมาย ประเพณี ขึ้นไปใช้และเผยแพร่ในพื้นที่ยุโรปทำให้กลายเป็นอารยชน การนำคริสต์ศาสนาขึ้นสู่ยุโรปทำให้ยุโรปตกอยู่ภายใต้อิทธิพลศาสนาคริสต์ที่คำตอบทางวิชาการต่าง ๆ ถูกตอบด้วยคำตอบจากศาสนาเป็นหลัก ทำให้ยุโรปตกอยู่ภายใต้ยุคมืด (Dark Age)

ช่วงเวลาตั้งแต่ ค.ศ.4-ค.ศ.12

แนวความคิดทางการเมืองในยุคมืด การล่มสลายของโรม รัฐจึงถูกลดความสำคัญลงตกเป็นรองความสำคัญของศาสนาคริสต์ กระทั่งคัมภีร์ไบเบิลถูกทำทลายด้วยความคิดทางด้านวิทยาศาสตร์จากนักคิด นักทฤษฎีในยุคฟื้นฟู (Renaissance) นักคิดที่สำคัญเช่นแมคเคียเวลลี (Niccolo Machiavelli) นักปรัชญาการเมืองที่เชื่อมั่นต่อพลังอำนาจของมนุษย์ในการควบคุมโชคชะตาของตน (รัฐศาสตร์สาร :2554) มาร์ติน ลูเธอร์ (Martin Luther) ที่เรียกร้องไปปฏิรูปคำสอนคริสต์ศาสนาทั้งให้ประชาชนเชื่อรัฐมากกว่าศาสนา และ ชอง โบแดง (Jean Bodin)

แนวความคิดทางการเมืองในยุคฟื้นฟู รัฐเคยถูกลดความสำคัญลงไปในยุคมืดได้กลับมาเกิดใหม่อีกโดยเฉพาะแนวคิดทางการเมืองยุคกรีกและยุคโรมัน คริสต์ศาสนาต้องต่อสู้กับพลังการเกิดใหม่ของรัฐที่แยกตัวออกจากศาสนา รัฐเป็นศูนย์กลางความสามัคคีของคนในชาติ

กระทั่งถึงยุคสมัยใหม่ในศตวรรษที่17 การเสื่อมลงของคริสต์ศาสนาส่งผลให้เกิดสงคราม 30 ปี (ค.ศ.1618-ค.ศ.1648) หลังสงครามสงบ นำไปสู่การเกิดนิกายโปรเตสแตนต์ เกิดลัทธิปัจเจกชนนิยม (Individualism) เกิดความเชื่อเรื่องสิทธิ-เสรีภาพ เกิดการค้าเสรี ยุโรปหลุดพ้นอำนาจศาสนจักร ยุโรปเข้าถึงวิทยาศาสตร์ก่อนภูมิภาคอื่นจึงมีเรือปืนออกค้นหาดินแดนใหม่และออกล่าอาณานิคมทั่วโลก การมาของยุโรปมาพร้อมกับวัฒนธรรมอันเป็นแกนหลักของโลกปัจจุบันประกอบด้วย สิทธิ-เสรีภาพ สิทธิมนุษยชน การค้าเสรี มีนักคิดทางการเมืองเสนอความคิดทางการเมืองอย่างโดดเด่น เช่น โทมัส ฮอบส์ (Thomas Hobbes) จอห์น ล็อก (John Locke)

แนวความคิดทางการเมืองในยุคสมัยใหม่ เริ่มมีการนำหลักการวิทยาศาสตร์มาใช้ประกอบการศึกษารัฐ โดยเฉพาะองค์ความรู้ของนิวตัน (Newton) และ เดสการ์ต (Descartes) และที่สำคัญยิ่งกว่านั้นคือนักทฤษฎีการเมืองชื่อ โทมัส ฮอบส์ (Thomas Hobbes) ที่ให้ความสำคัญแก่มนุษย์ จอห์น ล็อก (John Locke) ที่สนับสนุนเสรีภาพประชาชน รัฐควรมีอำนาจจำกัด ประชาชนสามารถล้มรัฐได้ ในยุคแห่งความรุ่งโรจน์ (Enlightenment) มีนักคิดทางการเมืองเสนอแนวความคิดเพิ่มประกอบด้วย มองเตสกีเยอ (Montesquieu) เน้นการแบ่งแยกอำนาจ รูสโซ (Jean-Jacque Rousseau)

แนวความคิดทางการเมืองในยุคแห่งความรุ่งโรจน์ การแบ่งแยกอำนาจยุโรปและแกนความคิดแบบประชาธิปไตยปัจจุบัน กระทั่งเกิดการปฏิวัติอุตสาหกรรมในทศวรรษ 1760 เมื่อมี

การพัฒนาระบบโรงงานอุตสาหกรรมขึ้นมา เป็นการก้าวกระโดดครั้งใหญ่เมื่อมนุษย์ได้นำความเจริญทางวิทยาศาสตร์ที่พัฒนามาตั้งแต่ยุคฟื้นฟูมาใช้เป็นประโยชน์ในการดำรงชีวิตประจำวัน การปฏิวัติอุตสาหกรรมส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงวิถีการผลิตเกิดขึ้นใหม่คือนายทุนและกรรมกร นักคิดทางการเมืองในยุคนี้คือ คาร์ล มาร์กซ์ (Karl Marx)

ลักษณะอุดมการณ์หรือความเชื่อทางการเมืองหลังจากผ่านพัฒนาการมานับพันปีจนมีความมั่นคงทางความคิดและทิศทางการเชื่อในปัจจุบันสามารถสรุปเป็นแกนความคิดได้ใน 4 ลักษณะความเชื่อ คือ

1. เสรีนิยม (Liberalism) เชื่อในเรื่อง

- เสรีภาพส่วนบุคคล (Individual Liberty)
- ธรรมชาติของมนุษย์ (Human Nature) มนุษย์เกิดมาดี
- เหตุผล (Reason) คนทำผิดเพราะถูกบีบคั้น
- ความก้าวหน้า (Progress) หากขยายความรู้ เหตุผล สังคมจะก้าวหน้า
- ความเท่าเทียมกัน (Equality) ในเรื่องโอกาส (Equality of Opportunities)
- ความเป็นสากล (Universalism) สิทธิมนุษยชนใช้ได้ทั่วโลก
- ค่านิยมต่อรัฐบาล (Government) รัฐ ต้องรักษาเสรีภาพปัจเจกชน
- เสรีภาพทางเศรษฐกิจ (Economic Freedom) สนับสนุนการค้าเสรี (Laissez-Faire)

2. อนุรักษนิยม (Conservatism) เชื่อในเรื่อง

- ระเบียบและความมั่นคง (Order and Stability) เน้นชาติ ศาสนา
- ความชั่วร้ายของคน (Wickedness of Man) เชื่อว่าคนเกิดมาพร้อมความชั่วร้าย จึง

ไม่เชื่อในมนุษย์แต่เชื่อในหลักกฎหมาย

- ประสบการณ์ (Experience) เชื่อในประสบการณ์มากกว่าเหตุผล
- สนับสนุนการเปลี่ยนแปลงแบบค่อยเป็นค่อยไป (Gradual Change)
- เสรีภาพ (Liberty) ไม่เชื่อในความเท่าเทียมของมนุษย์
- ความหลากหลาย (Diversity) ไม่เชื่อในความเป็นสากล
- รัฐบาล (Government) ไม่ใช่สิ่งชั่วร้ายแต่รัฐบาลต้องรักษาความเรียบร้อยและความ

มั่นคง

3. ฟาสซิสต์ (Fascism) เชื่อในเรื่อง

- รัฐ (State) สำคัญกว่าปัจเจกบุคคล ประชาชนต้องทำงานอุทิศแก่รัฐ
- ชาตินิยม (Nationalism)
- ต่อต้านเสรีนิยม (Anti-Liberalism)

- ลัทธิทหารนิยม (Militarism)
- ความเป็นเผด็จการ (Dictator) ของผู้นำประเทศเพียงผู้เดียว
- ต่อต้านลัทธิคอมมิวนิสต์ (Anti-Communism)

4. สังคมนิยม (Socialism) เชื่อในเรื่อง

- การวางแผนเศรษฐกิจจากส่วนกลาง
- เอกชนจะได้รับผลตอบแทนทางเศรษฐกิจเฉลี่ยตามผลงานของแต่ละคน
- รัฐเข้าควบคุมกิจการสาธารณูปโภคของประชาชน

โลกเมื่อศตวรรษที่ 19-20 ตกอยู่ภายใต้ทฤษฎีการเมืองกระแสหลัก 4 ทฤษฎี คือ 1. สัจนิยม (Realism) 2. เสรีนิยม (Liberalism) 3. มาร์กซิสม์ (Marxism) 4. สังคมการสร้างนิยม (Social Constructivism) กระทั่งมีการทำลายกำแพงเบอร์ลินในปี ค.ศ. 1989 อันเป็นสัญลักษณ์การสิ้นสุดสงครามเย็น (Cold War End) ที่เกิดขึ้นเมื่อหลังสงครามโลกครั้งที่สองเป็นต้นมา

พัฒนาการทางการเมืองการปกครองรูปแบบประชาธิปไตย ทิศทางและแนวโน้มความเชื่อ ใช้เวลาในการสร้างองค์ความรู้จนตกผลึกผ่านยุคสมัยจากการเริ่มต้นที่กรีก โรม ยุโรปยุคมืด ยุคเกิดใหม่และยุคใหม่ จากการปกครองแบบราชาธิปไตย ประชาธิปไตย สาธารณรัฐ กว่าที่อำนาจการปกครองจะตกอยู่ในมือของประชาชนก็เมื่อหลังสงคราม 30 ปีเป็นต้นมา มีความเข้มแข็งเป็นที่ยอมรับของประชาชนจนปัจจุบันนี้ ได้ผ่านกระบวนการทดสอบอย่างเข้มข้นต่อเนื่องจนแทรกเป็นวิถีชีวิตของประชาชนทั่วโลก ในขณะที่รูปแบบการปกครองแบบอื่นที่มีใช้แบบให้เสรีภาพแก่ประชาชนอย่างเต็มที่ ได้ถูกกำจัดไปเพราะไม่เป็นที่ยอมรับของประชาชนไม่ว่าจะเป็นการปกครองระบบกษัตริย์ การปกครองแบบเผด็จการฝ่ายขวา (โดยทหาร) การปกครองโดยเผด็จการฝ่ายซ้าย (สังคมนิยมโดยชนชั้นกรรมาชีพ) หรือบางรูปแบบการปกครองที่ยังคงมีความดำรงอยู่ท่ามกลางกระแสประชาธิปไตยของโลก แต่ก็ต้องปรับตัวให้รับกับสถานการณ์ความเปลี่ยนแปลงของโลกอย่างเช่น Neo-Realism, Neo-Liberal, Neo-Marxism และ Critical Theory

ประเทศไทย ได้เปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราช (Absolute Monarchy) มาเป็นการปกครองแบบประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขที่เรียกว่าราชาธิปไตยภายใต้รัฐธรรมนูญ (Constitutional Monarchy) เมื่อวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2475 นับถึงปี พ.ศ. 2555 ก็เป็นเวลาถึง 80 ปี ก่อนหน้าการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 นั้นคนไทยอยู่ภายใต้ระบบพ่อขุนและกษัตริย์เป็นเวลาถึง 700 ปี (นับจากกรุงสุโขทัยเป็นราชธานี) แต่เมื่อหลังเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นต้นมา สยามประเทศต้องเผชิญปัญหาจากระบบประชาธิปไตยอย่างต่อเนื่อง มีการปฏิวัติ/รัฐประหาร 22 ครั้ง (เฉลี่ยมีปฏิวัติ/รัฐประหาร ทุก 3 ปี) มีการยกเลิกและการร่างรัฐธรรมนูญถึง 18 ฉบับ (เฉลี่ยรัฐธรรมนูญ 1 ฉบับ ใช้ได้ 4 ปี) มีวิกฤตการเมืองที่ส่งผลให้เกิดการ

สูญเสียชีวิตทรัพย์สินมากมายหลายครั้ง ตั้งแต่ กบฏบวรเดช พ.ศ.2476 กบฏแมนฮัตตัน พ.ศ.2494 เหตุการณ์ 14 ตุลาคม พ.ศ.2516 เหตุการณ์ 6 ตุลาคม พ.ศ.2519 การคุกคามจากลัทธิคอมมิวนิสต์ ระหว่างปี พ.ศ.2500-2523 เหตุการณ์พฤษภาทมิฬ พ.ศ.2535 เหตุการณ์วิกฤตการณ์การเมืองไทย พ.ศ.2548-2553 ปัจจุบันยังเผชิญหน้ากันอยู่โดยที่ไม่สามารถหาทางออกของปัญหาวิกฤตความขัดแย้งได้

รัฐธรรมนูญของไทยทุกฉบับบัญญัติให้อำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชนชาวไทย ให้สิทธิ-เสรีภาพแก่ประชาชนอย่างกว้างขวางแล้วแต่บริบททางสังคม การเมือง ในช่วงเวลานั้น ๆ เป็นอย่างไร แต่ระยะเวลา 80 ปีหลังเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นต้นมา ประเทศไทยยังมีพัฒนาการทางประชาธิปไตยอย่างจำกัดเหมือน ประเทศเกิดใหม่หลังสงครามโลกครั้งที่สอง (New Democracy Country) สถานะประชาธิปไตยในสังคมไทยเหมือนบอตสวานา นามิเบีย ปาปัวนิวกินี สำรวจโดย ฟรานซิส ฟูกูยามา (อ้างใน Muhlberger,2003) การมีส่วนร่วมทางการเมืองของคนไทย หรือสำนึกประชาธิปไตยของคนไทยยังมีน้อย ตัวเลขทางสถิติการมีส่วนร่วมทางการเมืองของคนไทยที่สำรวจโดยคณะวิจัยสถาบันพระปกเกล้า พ.ศ.2545 พบว่า คนไทยมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับน้อย (Onlooker)=50.4% คนไทยที่สนใจมีส่วนร่วมระดับปานกลาง (Participants)=47.3% คนไทยที่มีความสนใจและมีส่วนร่วมมาก (Activists)=2.3% เท่านั้น

ประเทศไทยใช้เวลา 80 ปีในการเดินทางบนเส้นทางสายประชาธิปไตย(แนวเสรีนิยมแบบรัฐสภา) เวลา 80 ปีนี้ได้ประสบการณ์มากพอที่จะสรุปบทเรียนได้แล้วว่า คนไทยรู้จักหรือเข้าใจหลักการหรือวัฒนธรรมการเมือง(เสรีนิยม,อนุรักษนิยม,เผด็จการ,ทุนนิยม,สังคมนิยม) ดีหรือยัง ระบบการปกครองแบบประชาธิปไตยสอดคล้องกับระบบความเชื่อของคนไทยหรือไม่ ระบบการปกครองแบบใดที่เหมาะสมกับลักษณะนิสัยและวิถีชีวิตของคนไทย และคนไทยมีลักษณะนิสัยโน้มเอียงไปทางใด ระหว่าง เสรีนิยม อนุรักษนิยม เผด็จการ หรือ การปกครองแบบไทย

ผู้วิจัยมีฐานะเป็นอาจารย์สอนวิชารัฐศาสตร์ วิชาการเมืองการปกครองไทย และจบการศึกษาจาก รัฐศาสตร์ เคยสมัครรับเลือกตั้งทั้งสมาชิกวุฒิสภา และสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และเฝ้าติดตามสถานการณ์การเมืองไทยมากกว่า 30 ปี มีปัญหาที่ไม่สามารถหาคำตอบได้ อันเป็นที่มาของปัญหาวิจัย

1. ปัญหาวิจัย 3 ประการ

1.1 ความเชื่อทางการเมืองของคนไทยเป็นแบบใดระหว่าง เสรีนิยม อนุรักษนิยม เผด็จการ หรือแบบไทย ๆ

1.2 ความเชื่อแบบใดของคนไทยที่มีอิทธิพลส่งผลต่อรูปแบบทางการเมืองการปกครองของคนไทย

1.3 ระบบการเมืองการปกครองของไทยในปัจจุบันสอดคล้องกับลักษณะนิสัยและความเชื่อของคนไทยหรือไม่

ปัญหาเฉพาะหน้าคือเรื่องเวลาที่ผู้วิจัยไม่มีมากนักเพราะภารกิจในการสอนทั้งระดับปริญญาตรีและปริญญาโท อีกทั้งต้องมีการะในการอ่านงานและตรวจงานนิสิตระดับปริญญาโทในฐานะเป็นที่ปรึกษาการศึกษาค้นคว้าอิสระของนิสิต และเป็นที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์นิสิตระดับปริญญาเอกด้วย ดังนั้นการศึกษาวิจัยเรื่องความเชื่อทางการเมืองของคนไทยจึงต้องย่อให้เล็กลงเป็นความเชื่อทางการเมืองของนิสิตรัฐประศาสนศาสตรศึกษานิเทศมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ เป็นการฝึกหัดเพื่อหารูปแบบ(Model)จำลอง ก่อนขยายให้ครอบคลุมทั้งสังคมต่อไป

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

การศึกษาเรื่องความเชื่อทางการเมืองของนิสิตรัฐประศาสนศาสตรมหาวิทาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ มีวัตถุประสงค์ในการศึกษา ดังนี้

1. เพื่อศึกษาความเชื่อทางการเมืองของนิสิตรัฐประศาสนศาสตรมหาวิทาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์
2. เพื่อศึกษาอิทธิพลที่มีต่อความเชื่อทางการเมืองของนิสิตรัฐประศาสนศาสตรว่าสอดคล้องกับรูปแบบการเมืองแบบใด

ขอบเขตของการศึกษา

ศึกษาเฉพาะนิสิตภาควิชารัฐประศาสนศาสตรภายในมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ ทั้งนิสิตระดับปริญญาตรีและระดับปริญญาโท

การศึกษาความเชื่อทางการเมืองของนิสิตรัฐประศาสนศาสตรมหาวิทาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ มีขอบเขตในการศึกษาดังนี้

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา ผู้ศึกษาได้ศึกษาเรื่องความเชื่อหลักการทางการเมืองใน 4 หลักการ คือ ความเชื่อด้านเสรีนิยม ความเชื่อในกลุ่มอนุรักษ์นิยม ความเชื่อในแบบเผด็จการ และแบบสังคมนิยมและแบบไทย

2. ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ประกอบด้วย

2.1 ประชากร (Population) ที่ใช้ในการศึกษาได้แก่นิสิตภาควิชารัฐประศาสนศาสตร ทั้งระดับปริญญาตรีและปริญญาโท

2.2 กลุ่มตัวอย่าง (Sample) ที่ใช้ในการศึกษาได้แก่นิสิตภาควิชารัฐประศาสนศาสตร์
จำนวน 100 ราย

3. ขอบเขตด้านตัวแปร

3.1 ตัวแปรต้น (Independent Variables) ได้แก่ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบ-
แบบสอบถาม ประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา และความเชื่อในด้านต่าง ๆ จำนวน 9 ข้อ

3.2 ตัวแปรตาม (Dependent Variables) ได้แก่ ลักษณะทางการเมืองของประชาชน 4
ด้าน ประกอบด้วย

- ด้านเสรีนิยม
- ด้านอนุรักษนิยม
- ด้านเผด็จการ
- ด้านแบบไทย

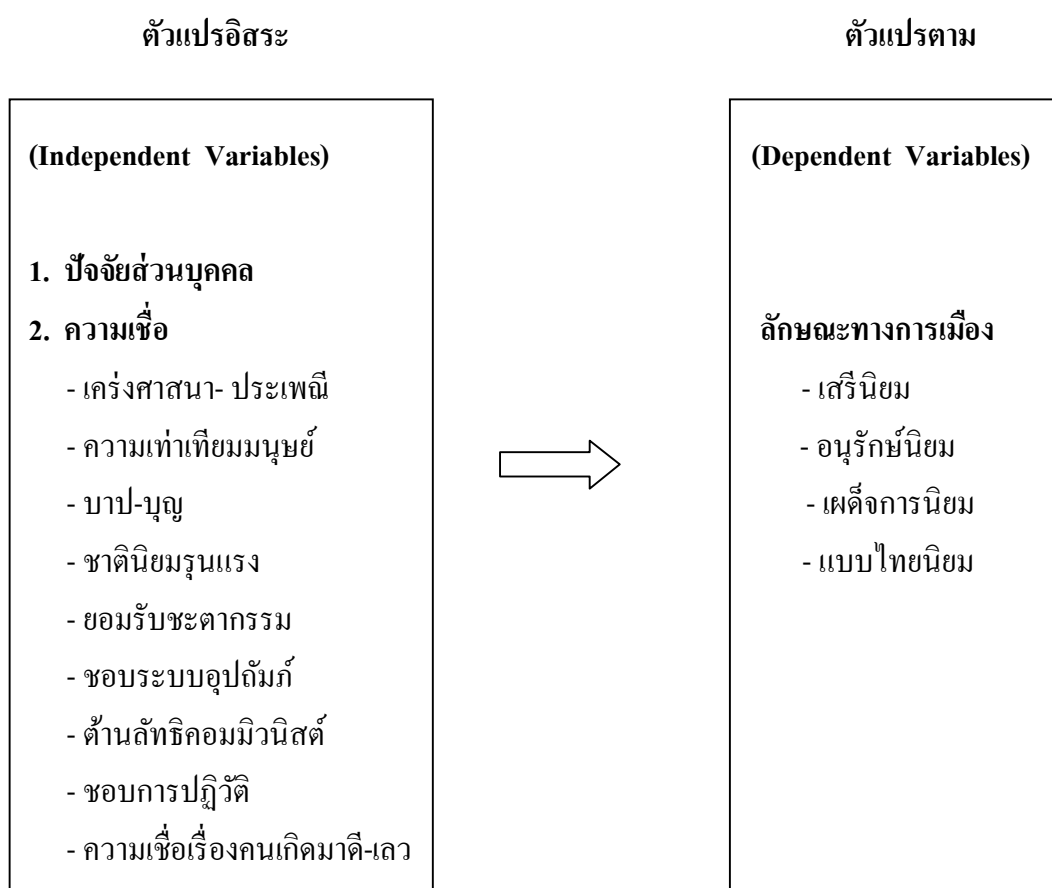
4. ขอบเขตด้านพื้นที่

การศึกษาความเชื่อทางการเมืองของนิสิตรัฐประศาสนศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏ
เพชรบูรณ์ เป็นการศึกษา/วิจัยในชั้นเรียน ดังนั้น พื้นที่ในการศึกษาจึงเป็นภายในพื้นที่มหาวิทยาลัย
ราชภัฏเพชรบูรณ์

5. ขอบเขตด้านระยะเวลาในการศึกษา ระยะเวลาตั้งแต่เดือนเมษายน พ.ศ.2555 ถึง
กันยายน พ.ศ.2555 รวมเวลา 6 เดือน

กรอบแนวคิดในการศึกษา

การศึกษาเรื่องความเชื่อทางการเมืองของนิสิตรัฐประศาสนศาสตร์มหาวิทยาลัยราช
ภัฏเพชรบูรณ์ ผู้ศึกษาได้กำหนดกรอบแนวคิดในการศึกษา ดังนี้

แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการศึกษา

สมมติฐานในการศึกษา

การศึกษาเรื่องความเชื่อทางการเมืองของนิสิตรัฐประศาสนศาสตรมหาวิทยาลัราชภัฏเพชรบูรณ์ ผู้ศึกษาตั้งสมมติฐานไว้ 3 ข้อ คือ

1. นิสิตรัฐประศาสนศาสตรมหาวิทยาลัราชภัฏเพชรบูรณ์มีความเชื่อทางการเมืองไม่เป็นแบบเสรีนิยม
2. นิสิตรัฐประศาสนศาสตรมหาวิทยาลัราชภัฏเพชรบูรณ์มีความเชื่อทางการเมืองแบบอุปถัมภ์
3. ความเชื่อทางพุทธศาสนาของนิสิตรัฐประศาสนศาสตรมีอิทธิพลต่อความเชื่อทางการเมืองของนิสิตรัฐประศาสนศาสตรมหาวิทยาลัราชภัฏเพชรบูรณ์

นิยามศัพท์เฉพาะ

การศึกษาความเชื่อทางการเมืองของนิสิตรัฐประศาสนศาสตรมหาวิทาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์มีคำศัพท์ที่ใช้เฉพาะในการศึกษานี้ ดังนี้

1. เพศ ในงานศึกษานี้หมายถึงเพศชายและเพศหญิง
2. อายุ ในงานศึกษานี้กำหนดไว้ 3 ช่วงอายุคือต่ำกว่า 20 ปี 20-29 ปี และ 30 ปี ขึ้นไป
3. ระดับการศึกษา ในการศึกษานี้กำหนดการศึกษาไว้ 2 ระดับ คือ ระดับปริญญาตรี และ ระดับปริญญาโท

4. ความเชื่อ คือความคิดที่ได้รับการถ่ายทอดหรือเรียนรู้จากครอบครัวหรือสังคมทั้งโดยตรงและโดยอ้อมทั้งในระบบและนอกระบบการศึกษาทั้งรู้ตัวและไม่รู้ตัวแต่มีอิทธิพลส่งผลทิศทางการเมืองมี 9 ด้าน ประกอบด้วย

- 4.1 ด้านศาสนา
- 4.2 ความเท่าเทียมของมนุษย์
- 4.3 ความเชื่อเรื่องบาป-บุญ นรก-สวรรค์
- 4.4 ความเชื่อเรื่องชาตินิยม
- 4.5 ความเชื่อเรื่องชะตากรรม
- 4.6 ความเชื่อเรื่องระบบอุปถัมภ์
- 4.7 ความเชื่อ(ความกลัว)ภัยคอมมิวนิสต์
- 4.8 ความเชื่อเรื่องความเปลี่ยนแปลงทางการเมือง
- 4.9 ความเชื่อในมนุษย์

ประโยชน์ที่ได้รับจากการศึกษา

การศึกษาความเชื่อทางการเมืองของนิสิตรัฐประศาสนศาสตรมหาวิทาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ คาดว่าจะได้ประโยชน์ดังนี้

1. ได้ทราบว่านิสิตรัฐประศาสนศาสตรมหาวิทาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์มีความเชื่อทางการเมืองไปในทิศทางใด
2. ได้ทราบว่าอิทธิพลใดส่งผลต่อความเชื่อทางการเมืองของนิสิตรัฐประศาสนศาสตรมหาวิทาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์สอดคล้องกับรูปแบบการเมืองใด

บทที่ 2

แนวความคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเรื่องความเชื่อทางการเมืองของนิสิตรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิตราชภัฏเพชรบูรณ์ ผู้ศึกษาได้รวบรวมแนวความคิด ทฤษฎี และ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อใช้สร้างเครื่องมือสร้างกรอบแนวความคิด ตั้งสมมติฐานการศึกษาวิจัย ดังนี้

1. แนวความคิดเกี่ยวกับความเชื่อ
2. แนวความคิดทางการเมืองทั่วไป
3. แนวความคิดประชาธิปไตย
4. แนวความคิดเสรีนิยม
5. แนวความคิดแบบอนุรักษนิยม
6. แนวความคิดแบบอุปถัมภ์
7. ลักษณะความคิดทางการเมือง
8. วัฒนธรรมทางการเมือง
9. ลักษณะบุคลิกภาพ
10. แนวความคิดการมีส่วนร่วมทางการเมือง
11. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวความคิดเกี่ยวกับความเชื่อ

ความเชื่อ(Belief) คือ ความมั่นใจต่อสิ่งนั้น ๆ ว่าเป็นความจริง ซึ่งความเชื่อบางอย่างอาจเชื่อสืบเนื่องต่อกันมาเป็นเวลานาน (วิกิ พีเดีย: สารานุกรมเสรี) ความเชื่อเป็นสิ่งที่มืออยู่กับมนุษย์มาตั้งแต่ยุคโบราณ ตอนที่มนุษย์ยังไม่มีระบบความรู้ที่เป็นแบบวิทยาศาสตร์ จึงยังไม่มี การพิสูจน์ถึงความจริงเรื่องความเชื่อนั้น ๆ

อิทธิพลความเชื่อ มนุษย์เป็นสัตว์โลกที่มีความสามารถพิเศษกว่าสัตว์อื่น ๆ ในโลกที่มีความสามารถสูงในการใช้สมอง จินตนาการ เก็บความรู้ ถ่ายทอดความรู้และส่งต่อจินตนาการ ความคิดฝันต่าง ๆ ได้ และการใช้สมองของมนุษย์มิได้ทั้งด้วยตนเองหรือได้รับการถ่ายทอดมาจากผู้อื่นที่เป็นได้ทั้งการถ่ายทอดโดยตรงและการถ่ายทอดโดยอ้อมที่เกิดการรับรู้และการรับรู้นี้จะสร้างความเชื่อหรือไม่เชื่อขึ้น ความเชื่อนี้เองจึงสร้างจินตนาการขึ้น เมื่อจินตนาการได้รับการใช้ซ้ำ ๆ จินตนาการนั้นถูกยึดถือเป็นแบบความเชื่อ และแบบความเชื่อจะถูกพัฒนาขึ้นเป็นอุดมการณ์ (Idealism) และอุดมการณ์จะเป็นแรงที่ทำให้เกิดการกระทำ(Action)ขึ้น

ลักษณะความเชื่อของคนไทย ความเชื่อของคนไทยมีที่มาจาก 4 แหล่ง คือ

1. ศาสนา คนไทยส่วนใหญ่(90%) นับถือศาสนาพุทธ ที่มากับความเชื่อของฮินดูและพราหมณ์
2. โชคกลาง ผี เทวดา เทพ เป็นความเชื่อของคนไทยก่อนรับนับถือศาสนา แต่กลุ่มความเชื่อนี้ยังมีอิทธิพลเพราะมีการสืบทอดและส่งต่อเรื่อยมา อีกทั้งความเชื่อนี้มีลักษณะสนับสนุนวิถีพุทธและฮินดูพราหมณ์
3. สุภาษิต คำพังเพย ประชญาและภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมทั้งวิถีชีวิตของท้องถิ่น
4. ความรู้สมัยใหม่ที่ได้รับมาจากทางวิทยาการ วิชาการ ที่เน้นการตรวจสอบพิสูจน์นับรวมทั้งความรู้ ความเชื่อภายใต้วิทยาการที่เป็นกระแสของโลก

ความเชื่อทั้ง 4 แหล่ง มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของคนไทยเป็นอย่างมาก ที่ทิ้งหล่อเลี้ยงวิถีชีวิตและเป็นพลังขับเคลื่อน ก่อให้เกิดการกระทำและผลักดันการกระทำต่าง ๆ ให้เกิดความเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงในสังคมและภูมิภาค

ความเชื่อและความคิดทางการเมือง เมื่อเกิดขึ้นแล้วเปลี่ยนแปลงได้ยาก

ปัญหาวิกฤติความขัดแย้งทางการเมืองของประเทศไทยในขณะนี้ ได้ก่อให้เกิดความแตกแยกของมวลชนชาวไทยอย่างที่ไม่เคยปรากฏมาก่อน และยังไม่รู้ว่าเมื่อไรสถานการณ์ดังกล่าวจะมีแนวโน้มไปในทางที่ดีบ้าง ซึ่งที่มาของปัญหาดังกล่าวมีพื้นฐานมาจาก ความเชื่อและความคิดทางการเมืองที่มีความแตกต่างกัน โดยที่แต่ละบุคคลหรือกลุ่มบุคคลไม่สามารถปรับเปลี่ยนไปได้ ความคิดและความเชื่อทางการเมืองนั้น จะเกิดขึ้นกับแต่ละบุคคลด้วยเหตุผลต่างๆ นานา ที่ไม่เหมือนกันขึ้นอยู่กับพื้นฐานการศึกษา สภาพความคิดจิตใจ สภาพแวดล้อมต่างๆ ความเป็นเครือญาติและการผูกพันด้วยเหตุผลอื่นๆ ตลอดจนการได้รับความประทับใจหรือภาพพิมพ์ใจครั้งแรก เมื่อความคิดและความเชื่อทางการเมืองเกิดขึ้นแล้ว ประกอบกับการได้รับการตอกย้ำ การโฆษณาชวนเชื่อ การปลุกกระดมมวลชน หรือวิธีการสร้างความน่าเชื่อถืออื่นๆ ตลอดจนการสร้างกระแส

เพื่อลดความน่าเชื่อถือของฝ่ายตรงข้ามอีกด้วย จะก่อให้เกิดการตกผลึกทางความคิดและความเชื่อ
นั้นๆ โดยเฉพาะในเรื่องทางการเมือง จะมีความมั่นคงยั่งยืนมากที่สุดการนำเสนอข้อมูลเฉพาะด้านที่
ต้องการทั้งด้านที่พึงปรารถนา และไม่พึงปรารถนา ประกอบกับการวางแผนสร้างสถานการณ์
ประกอบเพื่อสนับสนุนเสริมสร้างความมั่นคงถาวร ในเรื่องความคิดและความเชื่อเรื่องทางการเมือง
ดังกล่าว เป็นยุทธวิธีการปลุกกระดมมวลชนที่ใช้ได้ผลอย่างมีประสิทธิภาพมาโดยตลอดเหตุการณ์
ทางการเมืองของประเทศไทยในขณะนี้ เป็นตัวอย่างที่ดี เห็นได้ชัดเจน บางเรื่องบางสถานการณ์
เป็นที่รับรู้และยอมรับกันว่ามีความถูกต้องหรือไม่ถูกต้องตามกระบวนการศาลยุติธรรม หรือตาม
ข้อเท็จจริงที่ปรากฏมีหลักฐานชี้ชัดยืนยัน แต่ก็ยังมีผู้นำไปสู่ความบิดเบือนเบี่ยงเบนทิศทางของ
ข้อมูล เพื่อสร้างความชอบธรรมให้กับตนเองและพรรคพวก จากเหตุการณ์ความสับสนวุ่นวายใน
วิกฤติทางการเมือง ของประเทศในครั้งนี้ได้ก่อให้เกิดความเสียหายต่อประเทศชาติในทุกๆ
ด้าน อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ สังคมโลกขาดความเชื่อถือต่อประเทศไทย การแตกแยกและการใช้
ความรุนแรงเกิดขึ้นกับประชาชนทุกระดับ เหตุการณ์เข้มข้นรุนแรงจนถึงขั้นมุ่งร้ายทำลายชีวิตต่อ
กัน ทั้งหมดนี้มีที่มาและที่ไปจาก ความเชื่อทางการเมือง ทั้งสิ้น

แนวความคิดทางการเมืองทั่วไป

แนวความคิดทางการเมืองที่สำคัญมีดังนี้

แนวคิดทางการเมืองแบบเผด็จการ (Dictation) (ทินพันธุ์ นาคะตะ, 2537 : 198-199)

มีลักษณะดังนี้

1. ผู้นำมีอำนาจสูงสุดในการปกครอง
2. มีอำนาจโดยไม่จำกัดและไม่ต้องมีความรับผิดชอบตามกฎหมายใด ๆ ต่อประชาชน
3. การเปลี่ยนแปลงรัฐบาลจะกระทำโดยการปฏิวัติรัฐประหาร การทำสงคราม
การยินยอมมอบอำนาจให้หรือโดยการตายของผู้นำเท่านั้น
4. อาจเคลือบแฝงอยู่ในรูปของประชาธิปไตยบางส่วน เช่น มีรัฐธรรมนูญ มีการเลือกตั้ง
5. ไม่ยอมให้มีการคัดค้านรัฐบาล หากบุคคลใดหรือกลุ่มใดวิพากษ์วิจารณ์
หรือคัดค้านจะถูกกำจัด
6. ผู้ปกครองสามารถควบคุมทหาร และใช้กำลังทหารเป็นเครื่องมือในการปกครอง
7. มีนโยบายต่างประเทศที่ก้าวร้าว รุกราน พร้อมทั้งจะเข้าทำสงครามรุกรานประเทศอื่น

8. รัฐเข้าควบคุมระบบติดต่อสื่อสารมวลชน
9. มีพรรคการเมืองได้พรรคเดียว
10. มอบอำนาจเด็ดขาด ไว้ที่ผู้นำ
11. ถือว่าสิทธิเสรีภาพของบุคคลมีความสำคัญน้อยกว่าความมั่นคงของรัฐ

แนวความคิดประชาธิปไตย (Democracy)

ความหมายของประชาธิปไตย

คำว่าประชาธิปไตยนั้นไม่มีความหมายที่แน่นอนและเป็นสากล คำจำกัดความของประชาธิปไตยนั้นมักเน้นที่คุณภาพ กระบวนการและสถาบันประชาธิปไตย ประชาธิปไตยมีหลายประเภทแตกต่างกันไปตามแนวทางการปฏิบัติ ผลที่ได้รับ ความเข้าใจ ประสบการณ์ความเชื่อของผู้ศึกษาเรื่องประชาธิปไตยและประวัติศาสตร์ของแต่ละประเทศ ซึ่งสิ่งเหล่านี้มักถูกนำมาบูรณาการเพื่อสร้างคำจำกัดความของคำว่าประชาธิปไตยที่มีคุณค่า และเหมาะต่อการนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน ประชาธิปไตยไม่ได้เป็นเรื่องของสถาบันหนึ่ง ๆ หรือเป็นการรวมสถาบันต่าง ๆ แต่ประชาธิปไตยในประเทศหนึ่ง ๆ เป็นการรวมเรื่องของการเมือง สังคม เศรษฐกิจ ปัจจัยที่มีอิทธิพลอย่างมากต่อประชาธิปไตย คือ ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และประเพณี ดังนั้น การเริ่มศึกษาเรื่องของประชาธิปไตยจึงเริ่มจากความหมายที่มีนักวิชาการกล่าวไว้

ประชาธิปไตย (Democracy) มาจากภาษากรีก คำว่า demos หมายถึง ประชาชน (People) และ kratos ,kratein หมายถึง อำนาจ (Authority) หรือ พลัง (Power) หรือการปกครอง Demokratein คือการปกครองโดยประชาชน ประชาธิปไตยเป็นเรื่องของการจัดการรัฐ หรือประเทศด้วยตนเอง ตรงกันข้ามกับคำต่าง ๆ ดังนี้

- การปกครองโดยคนคนเดียว (Monarchy) ซึ่ง mono คือบุคคลคนเดียว เช่นกษัตริย์ หรือผู้มีอำนาจ
- การปกครองโดยกลุ่มคน หรือคนส่วนน้อย (Oligarchy)
- การปกครองโดยคนรวย หรือขุนนาง (Aristocracy)

คำว่า “ประชาธิปไตย” อาจตีความไปหลายทาง บางคนอาจเน้นไปที่ประชาธิปไตยทางการเมือง (Political Democracy) ประชาธิปไตยทางเศรษฐกิจ (Economic Democracy) หรือประชาธิปไตยทางสังคม (Social Democracy)

หลักการสำคัญของระบอบประชาธิปไตย (สมบัติ อารังธัญวงศ์, 2537 : 22-27)

มี 5 ประการ

1. หลักอำนาจอธิปไตยของปวงชน (Popular Sovereignty)

ถือว่าประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย

เพราะฉะนั้นประชาชนจึงมีอำนาจในการกำหนดตัวผู้ปกครอง ทั้งการแต่งตั้งและถอดถอน
ทั้งนี้โดยผ่านกระบวนการเลือกตั้ง (Election)

2. หลักเสรีภาพ (Liberty)

2.1 เสรีภาพในทางการเมือง

2.2 เสรีภาพในการนับถือศาสนา

2.3 เสรีภาพในการประกอบอาชีพ

2.4 เสรีภาพในการเป็นเจ้าของทรัพย์สิน

2.5 เสรีภาพในการเลือกถิ่นที่อยู่อาศัย

3. หลักความเสมอภาค (Equality)

หมายถึง ความเสมอภาคหรือความเท่าเทียมกันในเรื่องของ “โอกาส”
ที่จะได้รับการคุ้มครองตามกฎหมาย โอกาสที่จะได้รับการบริการจากรัฐอย่างเท่าเทียมกัน

4. หลักกฎหมาย (Rule of Law)

4.1 ที่มาของกฎหมายต้องชอบธรรม

4.2 กฎหมายที่บัญญัติ จะต้องบังคับประชาชนอย่างเสมอภาคและเท่าเทียมกัน

4.3 ประชาชนจะต้องได้รับการคุ้มครองจากกระบวนการทางกฎหมายอย่างเท่าเทียมกัน

5. หลักเสียงข้างมาก (Majority Right)

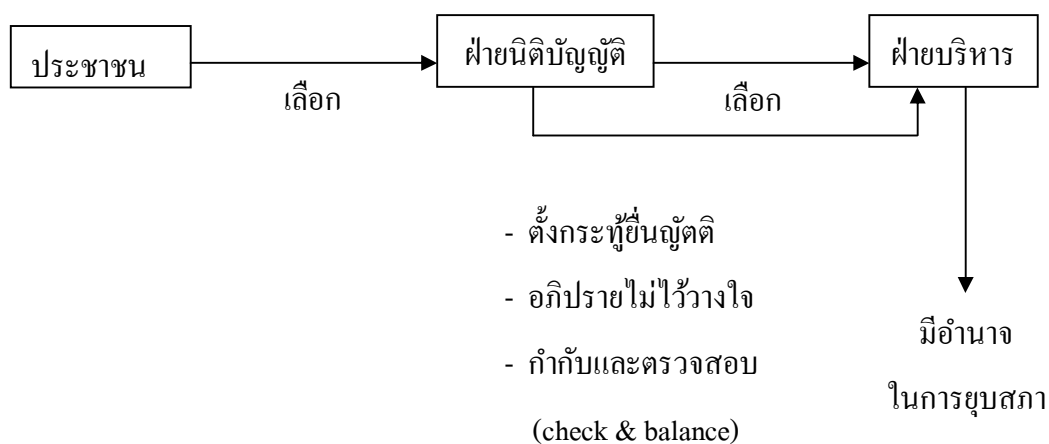
การตัดสินใจใด ๆ ทางการเมืองต้องยึดหลักเสียงข้างมากเป็นเกณฑ์
แต่ให้เคารพเสียงข้างน้อย (Minority Rule) ด้วย มิเช่นนั้นจะกลายเป็นเสียงข้างมากลากไป

รูปแบบการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย

รูปแบบการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยที่ปรากฏอยู่ในปัจจุบัน
อาจจำแนกได้เป็น 3 รูปแบบใหญ่ ๆ คือ รูปแบบควบอำนาจ (Fusion of Power)
รูปแบบแบ่งแยกอำนาจ (Separation Power) และรูปแบบผสม (Mixed System)
ซึ่งจะได้กล่าวในสาระดังต่อไปนี้ (กิริติ บุญเชื้อ, 2519)

1. รูปแบบควบอำนาจ (Fusion of Power) หรือเรียกว่า ระบบรัฐสภา (Parliamentary System)

- 1.1 ประชาชนเป็นผู้เลือกตั้งฝ่ายนิติบัญญัติโดยตรง
- 1.2 ฝ่ายนิติบัญญัติเป็นผู้จัดตั้งฝ่ายบริหาร
- 1.3 ฝ่ายนิติบัญญัติ มีอำนาจตั้งกระทู้ขึ้นญัตติ หรืออภิปรายไม่ไว้วางใจฝ่ายบริหาร
- 1.4 ฝ่ายบริหารมีอำนาจในการยุบสภานิติบัญญัติ
- 1.5 ระบบรัฐสภาจะแยกประมุขของประเทศออกจากประมุขของฝ่ายบริหาร
ประมุขของประเทศอาจเป็นได้ทั้งพระมหากษัตริย์ หรือประธานาธิบดี ดังแผนภูมิ

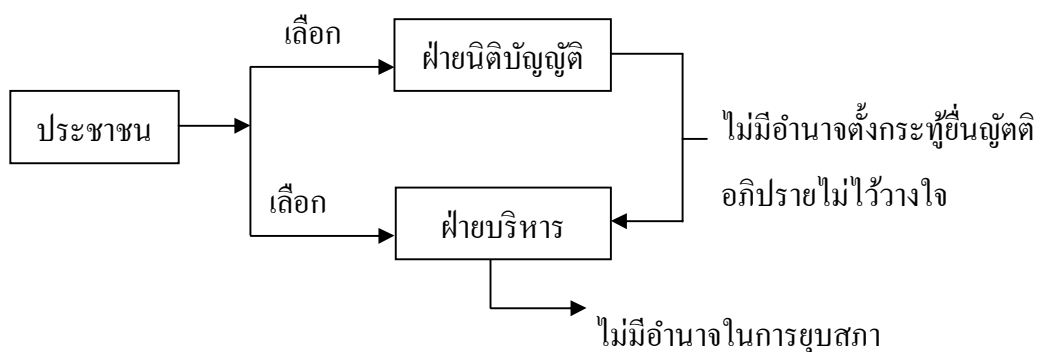

แผนภาพที่ 2 รูปแบบการควบอำนาจ

ที่มา : กิรติ บุญเจือ, 2519.

2. รูปแบบแบ่งแยกอำนาจ (Separation Power) หรือเรียกว่า ระบบประธานาธิบดี (Presidential System)

- 2.1 ประชาชนเป็นผู้เลือกฝ่ายนิติบัญญัติโดยตรง
- 2.2 ประชาชนเป็นผู้เลือกฝ่ายบริหารโดยตรง
- 2.3 ฝ่ายนิติบัญญัติไม่มีอำนาจในการควบคุมฝ่ายบริหาร เช่น การอภิปรายไม่ไว้วางใจ
- 2.4 ฝ่ายบริหารไม่มีอำนาจในการยุบสภา
- 2.5 หัวหน้าฝ่ายบริหารและประมุขของประเทศ จะเป็นคนคนเดียวกันหรือแยกจากกัน

แผนภาพที่ 3 รูปแบบแบ่งแยกอำนาจ

ที่มา : กิรติ บุญเชื้อ, 2519.

รูปแบบประชาธิปไตย

1. ประชาธิปไตยทางตรง (Direct Democracy)

ประชาธิปไตยทางตรง เป็นระบบที่ให้ประชาชนเจ้าของอำนาจอธิปไตยเป็นผู้ใช้อำนาจอธิปไตยด้วยตนเอง หรือร่วมใช้อำนาจอธิปไตย โดยมีองค์ประกอบสำคัญ 2 ประการ คือ (1) ประชาชนเป็นผู้ริเริ่ม โดยการริเริ่มนั้นต้องมีสภาพบังคับให้มีการเริ่มต้นกระบวนการ และ (2) ประชาชนเป็นผู้ตัดสินใจขั้นสุดท้าย การขาดองค์ประกอบใดองค์ประกอบหนึ่งย่อมทำให้รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองนั้น ๆ ไม่อาจเป็นประชาธิปไตยที่สมบูรณ์ได้ การตัดสินใจในขั้นสุดท้ายโดยประชาชนถือเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สุดของประชาธิปไตยทางตรง

2. ประชาธิปไตยแบบผู้แทน (Representative Democracy)

ประชาธิปไตยแบบผู้แทน เป็นระบบที่ให้ประชาชนเลือกผู้แทนไปใช้อำนาจอธิปไตยแทนตนเอง ถ้าเป็นระบบรัฐสภา ประชาชนจะเลือกตั้งเฉพาะสมาชิกรัฐสภาซึ่งเป็นฝ่ายนิติบัญญัติ และสมาชิกรัฐสภาจะไปแต่งตั้งฝ่ายบริหารเอง ถ้าเป็นระบบประธานาธิบดี ประชาชนจะเลือกตั้งทั้งฝ่ายนิติบัญญัติและฝ่ายบริหารด้วยตนเอง ประชาธิปไตยแบบผู้แทนอาจกล่าวได้ว่าเป็นประชาธิปไตยทางอ้อม (Indirect Democracy)

3. ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Democracy)

แนวความคิดแบบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมเกิดขึ้นตั้งแต่สมัยกรีกโบราณ และศตวรรษที่ 18-20 ซึ่งได้เผยแพร่ในโลกตะวันตกอีกครั้งใน ค.ศ.1960 ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมเป็นการเรียกกระบวนการประชาธิปไตยแบบผู้แทนที่เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในทางการเมือง การปกครองและในการตัดสินใจระดับต่าง ๆ มากขึ้น มิใช่ว่าประชาชนจะสามารถทำได้แต่เพียง

เลือกตั้งอย่างเดียว ยังเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจเรื่องต่าง ๆ เช่น การเปิดช่องทางให้ประชาชนมีส่วนร่วมรับรู้ข้อมูลข่าวสาร ความเคลื่อนไหว และความคืบหน้าของการบริหารจัดการประเทศโดยผู้ที่ทำหน้าที่แทนประชาชน หรือการเปิดโอกาสให้ประชาชนร่วมแสดงความคิดเห็นและให้ข้อมูลแก่ผู้ที่ทำหน้าที่แทนตนเพื่อใช้ประกอบการตัดสินใจเรื่องต่าง ๆ รวมทั้งการที่ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการตรวจสอบ การถอดถอนผู้ที่ทำหน้าที่แทนประชาชน ซึ่งขาดประสิทธิภาพ บกพร่องต่อหน้าที่ หรือไม่สุจริตแล้วแต่กรณี

องค์ประกอบสำคัญของประชาธิปไตยแบบประชาชนมีส่วนร่วม คือการให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการเมืองและการบริหารในด้านต่าง ๆ ดังนี้

1. การกระจายอำนาจในการตัดสินใจและการจัดสรรทรัพยากรต่าง ๆ ในระหว่างประชาชนอย่างเท่าเทียมกัน
2. อำนาจในการตัดสินใจและการจัดสรรทรัพยากรต่าง ๆ นั้น จะส่งผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน
3. เพิ่มการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน
4. มีความยืดหยุ่นได้ กล่าวคือ มีโครงสร้างการทำงานที่สามารถตรวจสอบได้ มีความโปร่งใส และคำนึงถึงความต้องการทรัพยากรของผู้มีส่วนร่วม
5. การมีส่วนร่วมของประชาชนมีทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับชาติ
6. ประชาชนสามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร กระบวนการทางนโยบายและกระบวนการยุติธรรม

1. ประชาธิปไตยตามรัฐธรรมนูญ

โดยทั่วไป ประชาธิปไตยมักเป็นไปตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญหรือกฎหมายสูงสุดของประเทศ เพื่อเป็นแนวทางสำหรับนักกฎหมายและการออกกฎหมายอื่น ๆ รัฐธรรมนูญที่เป็นลายลักษณ์อักษรจึงเป็นหลักประกันประชาชนว่ารัฐบาลจะปฏิบัติตามแนวทางที่แน่นอนและถูกต้อง จุดแข็งของการเป็นประชาธิปไตยอย่างแท้จริงขึ้นกับสิทธิขั้นพื้นฐานที่แน่นอน และเสรีภาพ สิทธินี้ต้องได้รับการปกป้องเพื่อให้ประชาชนมั่นใจได้ว่าประชาธิปไตยจะประสบความสำเร็จ สิทธิเหล่านี้ระบุไว้ในรัฐธรรมนูญ รัฐธรรมนูญยังระบุโครงสร้างและหน้าที่ของรัฐบาลไว้ด้วย และให้แนวทางสำหรับการออกกฎหมายอื่น ๆ

วัฒนธรรมประชาธิปไตย และการสนับสนุนการเป็นประชาธิปไตยของประชาชนไทย

วัฒนธรรมทางการเมือง เป็นกรอบหรือแนวทางของพฤติกรรมทางการเมืองในสังคม หรืออีกนัยหนึ่งก็คือจารีตทางการเมืองหรือประเพณีทางการเมืองที่ปฏิบัติต่อจนฝังรากลึกในสังคม

เป็นกรอบของพฤติกรรมตามสภาพความเป็นจริง วัฒนธรรมทางการเมืองจึงเป็นเรื่องของ พฤติกรรมร่วมทางการเมือง ซึ่งอาจจะถูก ดิหรือไม่ดีก็ได้ และมักเป็นเรื่องอยู่เหนืออำนาจของ กฎหมาย การจะใช้กฎหมายสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองได้อย่างใดอย่างหนึ่งนั้นเป็นไปได้ยาก แต่ ในทางกลับกันจะใช้อำนาจของกฎหมายหยุดยั้งวัฒนธรรมทางการเมืองที่ไม่พึงปรารถนาก็มักไม่ ประสบความสำเร็จเช่นกัน (เกษม ศิริสัมพันธ์, 2546 :24)

วัฒนธรรมทางการเมืองยังเป็นกระบวนการเรียนรู้ของสังคมซึ่งต้องค่อยเป็นค่อยไปจน กลายเป็นจารีตทางการเมืองที่ฝังรากลึกในสังคม วัฒนธรรมทางการเมืองเป็นผลผลิตที่แท้จริงของ การปฏิรูปทางการเมือง ต้องใช้เวลาและความอดกลั้น เพื่อให้สังคมเรียนรู้ และค่อย ๆ เปลี่ยนแปลง ไปในทางที่พึงปรารถนา (เกษม ศิริสัมพันธ์ : 2546) ได้ยกตัวอย่างของการซื้อเสียงที่กลายเป็น วัฒนธรรมทางการเมืองของคนไทยไปแล้ว เรื่องนี้เริ่มจากนักการเมืองนำสิ่งของไปแจกชาวบ้าน เป็นสินน้ำใจชักจูงให้ชาวบ้านเลือกตน ซึ่งทำติดต่อกันมานานทั้งการเลือกตั้งทั่วไป เลือกตั้งซ่อม กว่า 20 ปี จนชาวบ้านมุ่งหวังว่านักการเมืองจะต้องแจกของหรือเงินเพื่อแลกกับคะแนนเสียง คน โห้นไม่แจกเงิน คนนั้นยากที่จะได้รับเลือก วัฒนธรรมนี้นับว่าไม่พึงปรารถนา เป็นพฤติกรรมที่ไม่ ถูกต้องแต่ยากที่จะกำจัด

วัฒนธรรมประชาธิปไตยจัดเป็นวัฒนธรรมทางการเมืองเช่นกัน ซึ่งอยู่บนพื้นฐานของ คำจำกัดความของประชาธิปไตย และการที่ประชาชนในแต่ละท้องถิ่นที่มีพฤติกรรมทางประชาธิปไตย อย่างไร มีระดับของการสนับสนุนระบอบประชาธิปไตยมากน้อยเพียงใด การเปลี่ยนแปลงของ ระบบการเลือกตั้งตามเงื่อนไข ของรัฐธรรมนูญฉบับประชาชน พ.ศ.2540 นั้นได้ก่อให้เกิดการ เปลี่ยนแปลงอย่างไม่คาดฝัน ทำให้มีรัฐบาลที่บริหารโดยพรรคการเมืองเสียงข้างมากเพียงพรรค เดียวเป็นครั้งแรกและยังมียุทธศาสตร์เกิดขึ้นเพื่อทำหน้าที่จัดการเลือกตั้งและตรวจสอบรัฐบาล ป้องกันการทุจริตฉ้อราษฎร์บังหลวง การดูแลคุ้มครองสิทธิเสรีภาพและส่งเสริมการมีส่วนร่วมของ ประชาชน การกำหนดให้มีสถาบันและการดำเนินการอย่างเป็นประชาธิปไตยอย่างแท้จริง เหล่านี้ นับเป็นสิ่งใหม่ และก่อให้เกิดการพัฒนาและส่งเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองในรูปแบบใหม่ที่ ประชาชนเห็นความสำคัญของการใช้สิทธิและเสรีภาพของตนเองมากขึ้น

แนวความคิดเสรีนิยม (Liberalism)

หัวใจสำคัญของความคิดทางการเมืองแบบเสรีนิยมคือ ปึงเจกบุคคลหรือบุคคลแต่ละคน หรือมนุษย์แต่ละคน ทั้งนี้เน้นที่การให้ปัจเจกบุคคลมีสิทธิเสรีภาพในด้านต่างอย่างเต็มที่และเท่าเทียมกันเสรีนิยมเริ่มที่การมองธรรมชาติของมนุษย์ว่าสิทธิเสรีภาพเป็นคุณสมบัติที่อยู่คู่มนุษย์มาตั้งแต่เกิด และมนุษย์ต่างจากสัตว์โลกอื่น ๆ คือ มนุษย์มีความสามารถใช้เหตุผล นั่นคือ มนุษย์มีเหตุผลและรู้จักใช้ปัญญา นอกจากนั้นมนุษย์เป็นวิงมีชีวิตที่เห็นแก่ตัวโดยธรรมชาติ และมีความจำเป็นทางธรรมชาติที่ต้องกระทำการแสวงหาวัตถุปัจจัยมาสนองความต้องการส่วนบุคคลนั้น ทั้งนี้ มนุษย์มีความต้องการขั้นพื้นฐานตามธรรมชาติอย่างน้อยที่สุดในสี่ด้าน ซึ่งต้องได้รับการตอบสนอง หากมนุษย์จะดำรงชีวิตของตนเองต่อไปได้ ปัจจัยสี่ที่สำคัญสำหรับการดำรงชีวิตของมนุษย์ซึ่งเป็นที่รู้จักกันดีคือ ที่อยู่อาศัย อาหาร เครื่องนุ่งห่ม และยารักษาโรค และเมื่อมนุษย์มาอยู่ร่วมกันเป็นสังคม มนุษย์ยังมีความต้องการชนิดอื่นเพิ่มมากขึ้นอีกมากมายนอกเหนือจากความต้องการพื้นฐานตามธรรมชาติที่มีอยู่เดิม ดังนั้น มนุษย์โดยธรรมชาติมีสิทธิเสรีภาพโดยเท่าเทียมกันในการกระทำการใด ๆ เพื่อตอบสนองความต้องการส่วนบุคคลนั้น

เสรีนิยมเริ่มที่การมองธรรมชาติของมนุษย์ว่าสิทธิเสรีภาพเป็นคุณสมบัติที่อยู่คู่มนุษย์มาตั้งแต่เกิด และมนุษย์ต่างจากสัตว์โลกอื่น ๆ คือ มนุษย์มีความสามารถใช้เหตุผล นั่นคือ มนุษย์มีเหตุผลและรู้จักใช้ปัญญา นอกจากนั้นมนุษย์เป็นวิงมีชีวิตที่เห็นแก่ตัวโดยธรรมชาติ และมีความจำเป็นทางธรรมชาติที่ต้องกระทำการแสวงหาวัตถุปัจจัยมาสนองความต้องการส่วนบุคคลนั้น ทั้งนี้ มนุษย์มีความต้องการขั้นพื้นฐานตามธรรมชาติอย่างน้อยที่สุดในสี่ด้าน ซึ่งต้องได้รับการตอบสนอง หากมนุษย์จะดำรงชีวิตของตนเองต่อไปได้ ปัจจัยสี่ที่สำคัญสำหรับการดำรงชีวิตของมนุษย์ซึ่งเป็นที่รู้จักกันดีคือ ที่อยู่อาศัย อาหาร เครื่องนุ่งห่ม และยารักษาโรค และเมื่อมนุษย์มาอยู่ร่วมกันเป็นสังคม มนุษย์ยังมีความต้องการชนิดอื่นเพิ่มมากขึ้นอีกมากมายนอกเหนือจากความต้องการพื้นฐานตามธรรมชาติที่มีอยู่เดิม ดังนั้น มนุษย์โดยธรรมชาติมีสิทธิเสรีภาพโดยเท่าเทียมกันในการกระทำการใด ๆ เพื่อตอบสนองความต้องการส่วนบุคคลนั้น

คำถามซึ่งเกิดจากการมองลักษณะของมนุษย์ตามแบบเสรีนิยมนี้คือ เมื่อมนุษย์ที่เห็นแก่ตัวหลายคนมาอยู่หรือมารวมตัวกัน ณ ที่ใดที่หนึ่ง และถ้ามนุษย์ทุกคนเหล่านั้นสามารถใช้สิทธิเสรีภาพส่วนบุคคลได้อย่างเต็มที่โดยไม่มีขอบเขตจำกัด สภาพของความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ที่เกิดขึ้นนี้จะมีลักษณะเช่นใด นักคิดสำนักเสรีนิยมให้คำตอบว่า สภาพที่เกิดขึ้นนั้นคือ สภาวะอนาธิปไตย ซึ่งตรงนี้มักจะพูดถึงในแง่ที่เป็นสภาวะความสัมพันธ์และการใช้ชีวิตตามธรรมชาติของ

มนุษย์ การพูดถึงสภาวะอนาธิปไตย หรือสภาวะตามธรรมชาติของมนุษย์นั้นเป็นการพูดถึงสภาวะที่ไม่มีสังคม หรือสภาวะก่อนสังคม ซึ่งเป็นการตั้งคำถามเชิงสมมติฐานว่า มนุษย์จะมีความสัมพันธ์กันอย่างไรในสภาวะที่ไม่มีสังคม คำตอบคือ มนุษย์จะอยู่ในสภาวะอนาธิปไตยดังกล่าว และโดยสมมติฐานนั้นกล่าวได้ว่า สภาวะอนาธิปไตยเป็นสภาวะอวิจิ เนื่องจากเสรีภาพเนื่องจากเสรีภาพที่เท่าเทียมกันของมนุษย์ยังหมายถึง ความเท่าเทียมกันที่มนุษย์ทุกคนจะได้รับภัยอันตรายอันเกิดจากการกระทำของมนุษย์คนอื่น ๆ นั่นคือ ทุกคนมีโอกาสที่จะเจ็บตัวอย่างเท่าเทียมกัน ทั้งนี้เนื่องจากการใช้สิทธิเสรีภาพของมนุษย์ในสภาวะอนาธิปไตยที่มีการแสวงหาผลประโยชน์จากทรัพยากรอันมีอยู่ตามธรรมชาติมาตอบสนองความต้องการของปัจเจกบุคคลนั้น ย่อมนำไปสู่การกระทบกระเทือนกันอย่างแน่นอน เพราะทรัพยากรเหล่านั้นมีอยู่อย่างจำกัดและถูกใช้อย่างต่อเนื่อง ในขณะที่ความต้องการของมนุษย์มีอยู่อย่างไม่จำกัด ดังนั้น การใช้ทรัพยากรของมนุษย์คนหนึ่งย่อมไปกระทบกระเทือนผลประโยชน์หรือการตอบสนอง ความต้องการของมนุษย์คนอื่น ๆ ในสภาวะเช่นนี้ทุกคนจึงมีความเท่าเทียมกันที่จะเจ็บตัวหรือได้รับอันตราย ซึ่งเกิดจากความขัดแย้งกันระหว่างมนุษย์ที่เห็นแก่ตัวที่ต้องแย่งชิงทรัพยากรกัน

ดังนั้น ในสภาวะอนาธิปไตย ซึ่งเป็นสภาวะอวิจิที่มนุษย์จะต้องเผชิญกับการแย่งชิงทรัพยากรกันและความขัดแย้งที่จะนำภัยอันตรายมาสู่แต่ละคนอย่างเท่าเทียม ทั้งนี้ถึงแม้ว่าจะมีเสรีภาพและใช้เสรีภาพของตนอย่างเต็มที่ก็ตาม แต่ไม่ได้เป็นสภาวะที่เอื้ออำนวยต่อการตอบสนองผลประโยชน์ของมนุษย์ได้อย่างแท้จริงและอย่างยั่งยืน มนุษย์จึงคิดได้เองโดยอาศัยปัญญาของตนว่า ตัวเองไม่สมควรที่จะดำรงชีวิตอยู่ในสภาวะอนาธิปไตยได้ เพราะการตอบสนองความต้องการของตนเองนั้นไม่ยั่งยืน ไม่มีความสงบ ไม่มีเสถียรภาพ และไม่มีสันติภาพ การมีสังคมหรือการอยู่ในสังคมที่มีความสงบ เสถียรภาพ และสันติภาพ จึงเป็นสภาวะที่พึงปรารถนาและจำเป็นเพื่อให้มนุษย์ยังสามารถใช้ความสามารถ ปัญญา และสิทธิเสรีภาพส่วนบุคคลในการแสวงหาผลประโยชน์ส่วนตัวต่อไปอย่างยั่งยืน โดยไม่เกิดภัยอันตรายอันเกิดจากความขัดแย้งกัน ดังนั้น สังคมมนุษย์ตามความคิดแบบเสรีนิยมจึงยังหมายถึง สิ่งที่เปรียบเสมือนข้อตกลงของปัจเจกบุคคลหลายคนเพื่อมาอยู่รวมตัวกัน เพื่อให้สามารถรักษาสหสิทธิเสรีภาพและรักษาความเท่าเทียมกันในการใช้สิทธิเสรีภาพได้อย่างมีความยั่งยืน มีเสถียรภาพและความปลอดภัย

ในสภาวะสังคม กิจกรรมต่าง ๆ ในตลาดเสรีเป็นตัวอย่างของการใช้สิทธิเสรีภาพของมนุษย์ ตลาดเป็นทั้งพื้นที่และกลไกที่ปล่อยให้มนุษย์ผู้เห็นแก่ตัวสามารถใช้ปัญญาความสามารถตอบสนองความต้องการของตนอย่างเสรี ทั้งนี้โดยมีเสถียรภาพ สันติภาพ และความปลอดภัยที่เกิดขึ้นจากการมีรัฐและรัฐบาลซึ่งเป็นอำนาจกลางที่เปรียบเสมือนเป็นกรรมการผู้ควบคุมรักษากติกาของการแสวงหาผลประโยชน์ ส่วนบุคคล ตลาดเสรีเปรียบเสมือนเป็นภาพจำลองสภาวะตาม

ธรรมชาติของมนุษย์ อย่างไรก็ตามเพื่อให้สภาวะอนาธิปไตยของตลาดมาทำลายเสถียรภาพ หรือความสงบสุขอันยั่งยืนของสังคมอันเป็นเหตุผลในการมีสังคมของมนุษย์ จึงต้องมีอำนาจกลางซึ่งเป็นอำนาจทางการเมืองเข้ามารักษากฎกติกา ไม่ให้ผลร้ายที่เกิดจากการแข่งขันกันอย่างเห็นแก่ตัวของมนุษย์มาทำร้ายผลประโยชน์ส่วนรวมของสังคม รัฐเป็นอำนาจในการบังคับมนุษย์เพื่อปกป้องสังคม อำนาจสูงสุดหรืออำนาจอธิปไตยถูกใช้โดยรัฐผ่านทางกฎหมายและกลไกทางอำนาจอื่น ๆ เพื่อปกป้องรักษาสิทธิเสรีภาพส่วนบุคคลอันเป็นหัวใจของเสรีนิยม

แนวความคิดแบบอนุรักษนิยม (Conservatism)

หัวใจสำคัญของความคิดทางการเมืองแบบอนุรักษนิยมคือ การมองเห็นและการยอมรับในความไม่สมบูรณ์ของมนุษย์ อนุรักษนิยมเป็นความคิดที่มักจะถูกเข้าใจผิดอยู่เสมอ (ชลธิศ ชีระจิต : 2550) โดยเฉพาะเมื่อความคิดนี้ถูกโยงเข้าไปเกี่ยวข้องกับบริบททางการเมืองที่ใช้ความรุนแรง หรือในบริบทการใช้คำนี้ในวงการสื่อสารมวลชนโดยทั่วไป ความเข้าใจผิดนั้นได้แก่ การมองว่าอนุรักษนิยมเป็นความคิดที่เน้นการรักษาไว้ซึ่งสภาพหรือสถานะดั้งเดิม และต่อต้านการเปลี่ยนแปลงต่อสภาพที่เป็นอยู่ ในสังคมไทยเองผู้คนมักพูดถึงอนุรักษนิยมในฐานะที่เป็นความคิดแบบ “ขวา” หรือ “ขวาดกขอบ” หรือ “ขวาจัด” หรือ “เผด็จการ” ทั้งหมดนี้เป็นความเข้าใจผิดที่มีเหตุมาจากการใช้คำนี้ในบริบทเฉพาะความเข้าใจผิดนี้อาจทำให้สรุปว่าความคิดแบบอนุรักษนิยมเป็นความคิดที่ไม่ดีและไม่มีคุณค่าใด ๆ ในทางที่ดีเพื่อความเข้าใจที่ถูกต้อง เราต้องเริ่มต้นจากจุดที่ว่าความไม่สมบูรณ์ของมนุษย์เป็นหัวใจของความคิดนี้

อนุรักษนิยมเป็นความคิดที่เกิดขึ้นมาในฐานะที่เป็นปฏิกิริยาต่อความคิดและสภาพทางการเมืองและสังคมชุดหนึ่ง คือ Enlightenment กระบวนการทำให้เป็นอุตสาหกรรม การปฏิวัติ และความคิดแบบปัจเจกบุคคลนิยม อนุรักษนิยมต่อต้าน Enlightenment ในฐานะที่ให้ความสำคัญกับการใช้เหตุผลของมนุษย์มากเกินไป เนื่องจาก Enlightenment เน้นความสามารถในการใช้ปัญญาของมนุษย์ในการศึกษาและทำความเข้าใจธรรมชาติรอบตัวของมนุษย์ ซึ่งเป็นที่มาของความรู้แบบวิทยาศาสตร์ อนุรักษนิยมมองว่าวิทยาศาสตร์ได้นำไปสู่การทำลายธรรมชาติ เมื่อจุดเน้นของวิทยาศาสตร์อยู่ที่ความสามารถของมนุษย์ในการเอาชนะธรรมชาติหรือในการควบคุมธรรมชาติบนพื้นฐานของความรู้ที่มนุษย์ได้มาจากการบวนการทางวิทยาศาสตร์ ผลที่ตามมาคือการทำลายธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม อนุรักษนิยมต่อต้านกระบวนการทำให้เป็นอุตสาหกรรม อุตสาหกรรมเป็นผลต่อเนื่องจากความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และการใช้ปัญญาของมนุษย์

เพื่อเอาชนะธรรมชาติ อุตสาหกรรมก่อให้เกิดระบบเศรษฐกิจการผลิตและการบริโภคแบบทุนนิยม สำหรับอนุรักษนิยม ทุนนิยมเป็นสภาพที่ไม่มีความงดงามทุนนิยมก่อให้เกิดการขยายตัวของเมืองใหญ่และชุมชนเมือง ซึ่งก็เป็นสิ่งที่ไม่สวยงามทั้งหมดนี้เป็นกระบวนการที่ต่อเนื่องของการเข้าไปทำลายธรรมชาติของมนุษย์ นอกจากนี้ สิ่งที่เกิดขึ้นมาพร้อมกับทุนนิยมและสังคมเมือง คือ ชนชั้นทางสังคมใหม่ที่มีวิถีการบริโภค วิธีการใช้ชีวิตที่อยู่กับสังคมเมืองและลัทธิทุนนิยม ซึ่งก็เป็นชีวิตที่ไม่สวยงาม ก่อให้เกิดการล้มล้างประเพณีดั้งเดิมของสังคม ซึ่งเป็นสิ่งที่มีคุณค่าสำหรับอนุรักษนิยม

อนุรักษนิยมจะเน้นถึงคุณค่าความต่อเนื่องของวิถีชีวิตตามประเพณีและวัฒนธรรมดั้งเดิม อนุรักษนิยมต่อต้านการปฏิวัติทางการเมืองและสังคมทุกชนิดที่เกิดจากพื้นฐานความเชื่อมั่นในการใช้เหตุผลและปัญญาของมนุษย์ การเปลี่ยนแปลงทางวิทยาศาสตร์ อุตสาหกรรม ทุนนิยม เมืองใหญ่และชนชั้นใหม่ทางสังคมมักจะเกิดพร้อมกับการปฏิวัติชนิดต่าง ๆ อนุรักษนิยมชี้ให้เห็นถึงข้อบกพร่องของการปฏิวัติทุกรูปแบบไว้ว่า การปฏิวัติซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงอย่างรอบด้านทำให้ต้องมีการสร้างแผนหรือภาพสังคมใหม่ที่มีการปฏิวัตินั้นจะมุ่งสร้างสรรค์ขึ้นมา แผนหรือภาพสังคมใหม่นี้มาจากการใช้ปัญญาของมนุษย์ โดยเฉพาะการใช้เหตุผลภายในหมู่ผู้นำการปฏิวัติ อนุรักษนิยมชี้ว่าปัญญาของมนุษย์มีข้อจำกัด ยิ่งเป็นการใช้ปัญญาโดยคนกลุ่มเดียวยิ่งมีข้อจำกัดในการทำความเข้าใจสังคมได้อย่างแท้จริงและรอบด้าน เมื่อคนเพียงกลุ่มเดียวมีข้อจำกัดทางปัญญาในการทำความเข้าใจสังคมแล้ว ดังนั้นจึงไม่มีหลักประกันทางปัญญาว่าแผนหรือผังในการสร้างสรรค์สังคมใหม่นั้นจะไม่มีข้อผิดพลาด อนุรักษนิยมได้ชวนให้มองไปที่ความล้มเหลวในความพยายามที่จะปรับปรุงชีวิตมนุษย์ให้ดีขึ้น ในการปฏิวัติทางการเมืองต่าง ๆ ที่ผ่านไปตามปรากฏในประวัติศาสตร์โลก การปฏิวัติทำให้สูญเสียชีวิตคนมากมายเพื่อแลกกับความล้มเหลวในการเปลี่ยนแปลงสังคม ภาพสังคมใหม่หรืออุดมคตินักปฏิวัติไม่ได้เกิดขึ้นจริง ในความเป็นจริงหลังการปฏิวัติ เนื่องจากการปฏิวัติเป็นการเปลี่ยนแปลงอย่างรอบด้านอย่างฉับพลันทันที จึงเป็นการเปลี่ยนแปลงที่ละเลยความสำคัญของประสบการณ์ที่สั่งสมมานานของมนุษย์หรือสังคมโดยส่วนรวม

อนุรักษนิยมมอง “สังคม” ว่าเป็นสิ่งที่ซับซ้อนมากเกินกว่าความสามารถในการใช้ปัญญาของมนุษย์ที่จะมาทำการศึกษาเข้าใจสังคมได้อย่างทั้งหมดและอย่างถ่องแท้ ความซับซ้อนของสังคมนี้มาจากคุณลักษณะหรือองค์ประกอบที่หลากหลายของสังคมเอง แต่ทำความเข้าใจความซับซ้อนของมนุษย์คนหนึ่งก็เป็นภาระที่ยากมากแล้ว การทำความเข้าใจสังคมซึ่งเป็นที่รวมของมนุษย์จำนวนมากจึงยิ่งมีความยากมากขึ้นหลายเท่า สังคมซึ่งเป็นสิ่งที่มียึดประกอบอันซับซ้อนหลากหลาย ยังเป็นสิ่งที่ประวัติศาสตร์ความเป็นมาหรือพัฒนาการอันยาวนานเกินกว่า

ชีวิตมนุษย์คนใดคนหนึ่ง ประวัติศาสตร์สังคมคือการสั่งสมประสบการณ์อันยาวนานของสังคมลง ในวัฒนธรรมประเพณีหรือวิถีชีวิตซึ่งมีอายุยาวนานเท่าอายุของสังคมนั้น นอกจากนี้มนุษย์ที่อยู่ในสังคมมีความไม่เท่าเทียมกัน มีการจัดลำดับชั้นกันในสังคม โดยคนแต่ละส่วนทำหน้าที่เฉพาะที่ ต่างไปจากคนส่วนอื่น ไม่มีความเท่าเทียมกัน ซึ่งมาจากบทบาทหรือสถานะทางสังคมที่แต่ละคนมี ต่างกันไป สังคมจึงถูกมองโดยเปรียบเทียบว่าเหมือน “ต้นไม้” ซึ่งมีการเจริญเติบโตไปตามกาลเวลา และมีกิ่งก้านสาขาที่เป็นส่วนประกอบชนิดต่างๆ ของต้นไม้ซึ่งมีหน้าที่ต่างกันไป แต่ก็ยังเป็นองค์ประกอบของต้นไม้โดยรวม วิวัฒนาการของสังคมสามารถไปได้ถึงจุดที่เจริญเติบโตมากที่สุดจนถึงจุดจบได้เช่นเดียวกันกับการล้มตายของต้นไม้ นั่นคือมีความเสื่อมสลายเกิดขึ้นได้ในสังคม การมองมนุษย์และสังคมของอนุรักษนิยมเช่นนี้ ทำให้เกิดการคัดค้านแนวความคิดแบบปัจเจกบุคคลนิยมซึ่งมองว่ามนุษย์แต่ละคนเปรียบเสมือนอะตอมที่มีความเป็นอิสระของตัวเองไม่ต้องพึ่งพาใคร และแยกกันอยู่โดยใช้ปัญญาประกอบกับการกระทำ ในการตอบสนองความต้องการของตนเองเพื่อแสวงหาความสุขและหลีกเลี่ยงความทุกข์ นั่นคือมีผลประโยชน์และความเห็นแก่ตัวเป็นแรงจูงใจในการดำรงชีวิต ส่วนอนุรักษนิยมมองว่ามนุษย์อยู่รวมกันในสังคมอย่างมีความเชื่อมโยงกันเช่นเดียวกับต้นไม้ สำหรับอนุรักษนิยม การปกครองเป็นเรื่องศิลปะที่ต้องให้คนที่มีประสบการณ์เข้ามาดูแล และการปกครองเป็นศิลปะของการใช้ความยืดหยุ่น อนุรักษนิยมไม่ได้ต่อต้านการเปลี่ยนแปลงสังคม แต่การเปลี่ยนแปลงต้องถูกควบคุมดูแลโดยผู้มีประสบการณ์เพื่อประคับประคองการเปลี่ยนแปลงนั้นอย่างค่อยเป็นค่อยไป ประสบการณ์ของมนุษย์เป็นตัวชี้ว่ามาตรการใดนั้นเหมาะสมกับสังคมนั้น และยังเป็นการไม่ให้ความเชื่อมั่นในปัญญาของมนุษย์มากเกินไปโดยละเลยวิวัฒนาการของสังคม

แนวความคิดแบบอุปถัมภ์

ความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์ (Patron-client Relations)

คำว่า “ผู้อุปถัมภ์” (Patron) เป็นคำที่มีที่มาจากภาษาสเปน หมายถึง บุคคลผู้มีอำนาจสถานภาพ นันทานุมัติ (Sanction) คำนี้อาจใช้เรียกนายจ้างหรือผู้สนับสนุนการจัดพิธีกรรมต่าง ๆ และแม้กระทั่งนักบุญของคอปถัมภ์ โดยที่บุคคลเหล่านี้จะต้องเข้ามาเกี่ยวข้องกับผู้มีอำนาจน้อยกว่าหรือเป็น “ผู้รับอุปถัมภ์” (Client) ที่ต้องการความช่วยเหลือและการปกป้อง ผู้อุปถัมภ์ให้ประโยชน์โดยหวังจะได้ตอบแทนในรูปของสินค้า ความภักดี การสนับสนุนทางการเมืองและบริการในรูปแบบต่าง ๆ จากผู้รับอุปถัมภ์ (ส่วนใหญ่แล้วผู้อุปถัมภ์หนึ่งคนจะมีผู้รับอุปถัมภ์หลายคน

เช่นกรณีของระบบศักดินาไทย ซึ่งเจ้านายคนหนึ่งจะมีบ่าวไพร่หลายคน หรือกรณีของเจ้าพ่อที่มีลูกน้องหลายคน-ผู้แปล) ความสัมพันธ์ในเชิงตอบแทนซึ่งกันและกัน (Reciprocal Relationships) นี้ อาจออกมาในรูปที่เป็นสัญญาแบบทางการ (Formal Contract) ที่มีการกำหนดสิทธิและข้อผูกพันของทั้งสองฝ่ายอย่างชัดเจน เช่น ในกรณีของความสัมพันธ์ระหว่างชาวเผ่าต่างๆ ในแอฟริกาตะวันออก หรืออาจจะออกมาในรูปที่เป็นทางการน้อยกว่า มีความยืดหยุ่นมากกว่า เช่น ในกรณีของสังคมแถบเมดิเตอร์เรเนียนและในละตินอเมริกา โดยทั่วไปในความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลสองฝ่ายคือผู้อุปถัมภ์และผู้รับอุปถัมภ์ ฝ่ายหลังมักจะเป็นผู้เสียเปรียบ เพราะโดยคำจำกัดความแล้วผู้รับอุปถัมภ์เป็นผู้ที่อ่อนแอกว่าทั้งในด้านเศรษฐกิจและการเมือง แม้ว่าผู้อุปถัมภ์อาจจะต้องอาศัยผู้ได้รับอุปถัมภ์ของตนอย่างเป็นกลุ่มก้อนในบางสถานการณ์ เช่น ในการหาเสียงเลือกตั้ง หรือในกรณีพิพาทที่มีการแบ่งพวกเป็นก๊กเป็นเหล่า

กำเนิดหรือที่มาของระบบอุปถัมภ์

แม้ว่าความสัมพันธ์ระหว่างผู้อุปถัมภ์และผู้รับอุปถัมภ์จะมีประวัติความเป็นมาที่ยาวนานก็ตามปรากฏการณ์ดังกล่าวนี้เกิดขึ้นเนื่องจากการเจริญเติบโตของระบบศักดินาในยุโรปตะวันตกและญี่ปุ่น ซึ่งความสัมพันธ์ส่วนตัวและการฝากตัวเป็นผู้รับอุปถัมภ์ระหว่างเจ้านายและขุนนางได้กลายมาเป็นรากฐานของการจัดระเบียบองค์กรทางเศรษฐกิจสังคมและการเมืองภายใต้ระบบศักดินาข้อผูกพันระหว่างผู้อุปถัมภ์และผู้รับอุปถัมภ์เป็นพื้นฐานของระบบการเช่าที่นาและการผลิตทางการเกษตรและยังคงมีอยู่ในชนบททั่วไป เช่น ในภาคใต้ของอิตาลี แม้ว่าระบบศักดินาที่แท้จริงจะสูญสลายไปแล้วก็ตาม ประโยชน์ของระบบอุปถัมภ์ที่มีผลให้เจ้าที่ดินสามารถใช้แรงงานราคาถูกนี้ได้นำไปใช้ในการแสวงหาประโยชน์ในอาณานิคมของสเปนและโปรตุเกส ในละตินอเมริกา และในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ การส่งเสริมระบบดังกล่าวจึงเท่ากับเป็นการลดค่าใช้จ่ายในระบบการเพาะปลูกขนาดใหญ่ ซึ่งโดยเนื้อแท้แล้วก็คือ ระบบทุนนิยมที่เชื่อมโยงกับระบบการค้าในระดับโลกหรือที่เรียกกันว่าระบบทุนนิยมโลกนั่นเอง

ลักษณะของระบบอุปถัมภ์

ระบบความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์และผู้รับอุปถัมภ์ได้พัฒนาขึ้นมาในอาณาเขตที่ระบบการถือครองที่ดินอยู่ในมือของกลุ่มคนเพียงไม่กี่คนที่มีอำนาจและร่ำรวย รวมทั้งสามารถผูกขาดการศึกษาและเครื่องมือในการติดต่อกับโลกภายนอกที่กว้างขวางกว่าระดับชุมชน สำหรับชุมชนที่มีระบบการถือครองที่ดินที่ค่อนข้างกระจายตัวอย่างเท่าเทียมกันจะมีการพัฒนาความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์น้อยมาก แต่ลักษณะความสัมพันธ์จะมีรูปแบบที่มีการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ตอบแทนระหว่างบุคคลที่เท่าเทียมกันซึ่งอาจจะเรียกได้ว่าเป็น “สัญญาระหว่างผู้ร่วมงาน” (Colleague Contracts) ลักษณะความร่วมมือทั้งสองแบบเกิดขึ้นในสถานการณ์ที่มีปัญหาทางเศรษฐกิจและ

ความไม่มั่นคงของรัฐ และครอบครัวไม่สามารถเป็นหลักประกันได้ ระบบอุปถัมภ์จะยังคงมีอยู่ในชุมชนที่ตัดขาดจากโลกภายนอก และการเลื่อนฐานะทางเศรษฐกิจของชาวนาเป็นไปได้อย่างยาก โดยเหตุที่มีการแบ่งชนชั้นที่ขึ้นอยู่กับความเป็นเจ้าของที่ดินอย่างเข้มงวด เช่น ในอิตาลีก่อนการรวมเป็นอาณาจักรเดียว ในชุมชนชนบทในเม็กซิโก หรือในระบบไร่นาขนาดใหญ่ในบราซิล ไม่ว่าการผลิตจะยึดถือการแบ่งสรรผลผลิต หรือระบบการจ้างแรงงานในไร่นาขนาดใหญ่ก็ตาม ชาวไร่ชาวนาจะถูกผลักดันให้ตกเป็นลูกหนี้เจ้าที่ดินเพื่อลดความลำบากยากแค้นในทางเศรษฐกิจ ในเขตที่มีความหนาแน่นของประชากรสูงและที่ดินถูกผูกขาดโดยเจ้าที่ดิน เช่น ในเขตผลิตน้ำตาลในบราซิลตะวันออกเฉียงเหนือ ค่าจ้างแรงงานจะถูกกดให้อยู่ในระดับต่ำกว่าค่าจ้างแรงงานที่กฎหมายกำหนด โดยเจ้าที่ดินไม่ต้องกังวลว่าจะถูกเอาผิด การขาดองค์กรที่เข้มแข็งที่จะบีบบังคับให้มีการเพิ่มค่าจ้าง และการได้ค่าจ้างต่ำ เป็นเพราะชาวนาอยู่ในภาวะจำยอม ชาวนาต้องพึ่งพาเจ้าที่ดินภายใต้ระบบอุปถัมภ์ ชาวนาจึงต้องยอมเชื่อฟัง เพื่อแลกเปลี่ยนกับการกู้ยืมเงินและผลประโยชน์อื่น ๆ

ประเทศแถบลาตินอเมริกาและเมดิเตอร์เรเนียน การแพร่ขยายของศาสนาคาทอลิกทำให้ระบบอุปถัมภ์ถูกตอกย้ำ ศาสนาคาทอลิกสอนให้ชาวนายอมรับความอ่อนแอของมนุษย์ในการช่วยเหลือตนเอง มนุษย์ต้องการผู้คุ้มครองที่เป็นมนุษย์หรือเทพเจ้า พระผู้เป็นเจ้า พระเยซู พระแม่มารีย์ และนักบุญองค์อุปถัมภ์ได้รับการเคารพบูชาในฐานะที่จะช่วยคุ้มครองป้องกันให้ความช่วยเหลือในชีวิตประจำวัน และมนุษย์ตอบแทนสิ่งศักดิ์สิทธิ์โดยการถวายสิ่งของและคำสรรเสริญ

ประเภทของระบบอุปถัมภ์

ความสัมพันธ์แบบผู้อุปถัมภ์และผู้รับอุปถัมภ์เป็นความสัมพันธ์ที่หลวม ทำให้จัดประเภทยาก อย่างไรก็ตามอาจแยกความแตกต่างระหว่างความสัมพันธ์ที่เป็นไปตามคำนิยามของสังคมในการที่ผู้รับอุปถัมภ์ (Patrimonial) และความสัมพันธ์อีกแบบหนึ่งที่มีลักษณะของการใช้อำนาจกดขี่โดยผู้ที่มีอำนาจ อันเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ การเมือง ที่ทำให้การยอมรับสิทธิของการใช้อำนาจอย่างชอบธรรมตามประเพณีลดลง

1) ระบบบิดาอุปถัมภ์ กรณีบราซิลตะวันออกเฉียงเหนือเป็นตัวอย่างที่ดีที่สุดของระบบสังคมปิดแบบบิดาอุปถัมภ์ที่มีการใช้อำนาจกดขี่บ้างในยุคของการใช้ทาสหรือแรงงานตั้งแต่สมัยอาณานิคมจนถึงปัจจุบัน ระบบบิดาอุปถัมภ์ถูกนำเข้ามาในบราซิลโดยชาวโปรตุเกส และทำหน้าที่คล้าย ๆ ครอบครัวขยายที่หัวหน้าครอบครัวจะเป็นผู้รับผิดชอบในสวัสดิการของผู้ที่อยู่ภายใต้อำนาจตน ซึ่งรวมทั้งครอบครัวของข้าทาสและแรงงานอิสระในสถานการณืเช่นนี้ รัฐบาลกลางไม่เข้มแข็งและชุมชนอยู่ค่อนข้างโดดเดี่ยว ความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์ในลักษณะนี้จึงเป็นทางเลือกของชาวไร่ชาวนาที่ต้องการการคุ้มครองจากผู้อุปถัมภ์ที่มีอำนาจ ซึ่งในทำนองเดียวกันผู้ที่สามารถปกป้อง

คุ้มครองชาวไร่ชาวนาย่อมจะได้รับการยอมรับ และสนับสนุนทางการเมืองจากผู้รับอุปถัมภ์นั่นเอง ฉะนั้น ภายใต้ระบบทาสหรือแม้แต่ในสังคมปัจจุบันประชากรส่วนใหญ่ยังต้องพึ่งพาผู้อุปถัมภ์โดยมีค่านิยมบางอย่างเป็นตัวสนับสนุน โอกาสที่ผู้มีอำนาจจะกดขี่เบียดเบียนยอมเป็นไปไม่ได้ ตราบเท่าที่ระบบอุปถัมภ์ยังช่วยให้ชาวไร่ชาวนาดำรงชีวิตอยู่ได้ ชาวไร่ชาวนาจะต้องหันเข้าหาผู้อุปถัมภ์

2) ระบบการใช้อำนาจกดขี่ ในกรณีปราจีนตอนเหนือ การศึกษาหลายชิ้นระบุว่าผู้อุปถัมภ์หรือเจ้าที่นาได้หันมาใช้วิธีการกดขี่ควบคุมผู้รับอุปถัมภ์มากขึ้น การข่มขู่และความรุนแรง และแม้แต่การฆาตกรรม เป็นเรื่องปกติธรรมดาในช่วงต้นของทศวรรษ 1960 เมื่อบรรดาเจ้าที่นาพยายามสกัดกั้นการประท้วงของแรงงานในชนบทที่ลุกขึ้นเรียกร้องให้มีการช่วยเหลือและผ่อนปรนจากฝ่ายผู้อุปถัมภ์ การยอมรับในสิทธิและการเชื่อฟังในเจ้าที่นาในช่วงบิดาอุปถัมภ์ได้รับการท้าทายในรูปของการต่อต้านไม่พอใจในสภาพเศรษฐกิจที่กำลังเปลี่ยนแปลง และนี่เป็นจุดเริ่มต้นของการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ มีปรากฏการณ์คล้าย ๆ กัน และแสดงให้เห็นว่าปัจจัยใหม่ เช่น การผูกขาดที่ดินของชนชั้นนายทุนใหม่ และการที่ชาวไร่ชาวนาได้เข้าไปเกี่ยวข้องกับการตลาดสมัยใหม่ มีผลในทางทำลายความชอบธรรมของผู้อุปถัมภ์แบบประเพณีที่เคยมีและได้สร้างความรู้สึกลึกในหมู่ชาวไร่ชาวนาว่าถูกกดขี่ อันนำไปสู่การลุกฮือก่อความไม่สงบขึ้น

ความไม่สงบที่เกิดขึ้นนั้นอาจมองในแง่ของมาร์กซิสต์เรื่องการขัดแย้งระหว่างชนชั้น หรืออาจมองในแง่ของการแสวงหาโอกาสเพื่อประโยชน์ส่วนตัวของผู้อุปถัมภ์ อย่างไรก็ตาม ความสำคัญอยู่ที่ว่าความสัมพันธ์แบบผู้อุปถัมภ์และผู้รับอุปถัมภ์มีการใช้บังคับข่มขู่ด้วย การบังคับข่มขู่ในที่นี้มิได้หมายความว่าร้ายแรงกาย แต่ที่สำคัญกว่านั้นคือ ความอ่อนแอของชาวไร่ชาวนาในอันที่จะหลุดพ้นจากวงจรชั่วร้ายแห่งความยากจน ที่ต้องพึ่งพิงบุคคลอื่นโดยยอมรับค่านิยมที่สร้างความชอบธรรมให้กับการใช้อำนาจนั้น ๆ ระบบอุปถัมภ์คงอยู่ได้เพราะกลไกบางอย่าง เช่น การให้งานทำ และสวัสดิการหรือความคุ้มครอง ทำให้ชาวไร่ชาวนามีระดับชีวิตที่พออยู่ได้ นอกจากนี้ข้อจำกัดในการติดต่อกับโลกภายนอก ทำให้โครงสร้างสังคมมีการเปลี่ยนแปลงน้อยมาก แต่หากปัจจัยสนับสนุนทั้งสองข้ออ่อนตัวลง ความสัมพันธ์ระหว่างผู้อุปถัมภ์และผู้รับอุปถัมภ์ก็จะถูกกระทบกระเทือน และมีผลให้การใช้วิธีการกดขี่ของผู้อุปถัมภ์จะรุนแรงยิ่งขึ้น (เช่น การพึ่งพาในเรื่องหนี้สิน การกักขังตลอดจนการขู่เชิญ คุกคาม และอื่น ๆ) ทั้งนี้เพื่อคงไว้ซึ่งรากฐานและรูปแบบของความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์ตามประเพณี การวิเคราะห์ระบบอุปถัมภ์ส่วนมากจะเน้นถึงบทบาทโดยสมัครใจของผู้รับอุปถัมภ์ที่จะพึ่งพิงผู้อุปถัมภ์ แต่เมื่อไรที่มีวิธีการใหม่หรือมีทางเลือกที่จะดำรงชีวิตอยู่ได้โดยไม่ตกอยู่ภายใต้โครงสร้างในชนบทเดิมที่ต้องพึ่งพิงผู้อุปถัมภ์แล้ว ชาวไร่ชาวนาส่วนใหญ่จะเลือกเส้นทางใหม่

ระบบอุปถัมภ์ในวงกว้าง

อิทธิพลของความสัมพันธ์ระหว่างผู้อุปถัมภ์และผู้รับอุปถัมภ์ ขยายขอบเขตกว้างไกลกว่าที่จะจำกัดอยู่เฉพาะชุมชนหรือในชนบทเท่านั้น ระบบอุปถัมภ์ยังมีความสำคัญในการช่วยเชื่อมโยงโครงสร้างอำนาจระหว่างชนบทและเมือง และเป็นคู่ทางของการแสวงหาผลประโยชน์ ดังเช่นตัวอย่างในบราซิล ความสัมพันธ์ส่วนตัวและการมีผลประโยชน์ร่วมกันถือเป็นหนทางที่นำไปสู่การเลื่อนชั้นทางสังคมได้ ในสังคมที่กำลังพัฒนา เส้นสายของความสัมพันธ์ระหว่างผู้อุปถัมภ์และผู้รับอุปถัมภ์สามารถเชื่อมโยงบุคคลที่มีสถานภาพต่ำไปจนถึงบุคคลระดับชาติโดยไม่จำเป็นต้องผูกติดอยู่กับระบบราชการที่ค่อนข้างเข้มงวดเกินไป ในขั้นต้นของการพัฒนาอุตสาหกรรม ผู้อุปถัมภ์ตามประเพณีอาจสามารถช่วยเหลือผู้รับอุปถัมภ์ของตนในการติดต่อกับระบบราชการ ทั้งนี้โดยเหตุที่เจ้าที่ดิน(ผู้อุปถัมภ์) มีความสามารถที่จะติดต่อกับเจ้าหน้าที่ซึ่งมีฐานะเท่าเทียมกัน หรืออาจเป็นเพราะตนเองเป็นผู้รับอุปถัมภ์ของผู้อุปถัมภ์ที่มีอำนาจมากกว่าต่อ ๆ กันไปจนถึงระดับชาติ อย่างไรก็ตามในที่สุดแล้ว ผู้อุปถัมภ์ตามประเพณีที่มีบทบาทในหลาย ๆ ด้าน (เช่น ทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง) จะถูกแทนที่โดยผู้อุปถัมภ์ที่มีอำนาจเฉพาะด้านและจำกัดอยู่เฉพาะในระบบราชการ หรือ องค์กรต่าง ๆ เช่น เจ้าหน้าที่ของรัฐบาล และครูเป็นต้น

เครือข่ายของระบบอุปถัมภ์ได้กลายมาเป็นวิธีการที่พรรคการเมืองใช้ในการหาคะแนนเสียงในชนบท ผู้รับอุปถัมภ์ในทางการเมืองมักจะถูกพรรคการเมืองใช้ให้เป็นหัวคะแนน โดยอาจให้ผลตอบแทนแก่ผู้รับอุปถัมภ์ เช่น การให้สัญญาในการปฏิรูปที่ดินเพื่อแลกเปลี่ยนกับคะแนนเสียง ดังตัวอย่างในการแข่งขันระหว่างพรรคคอมมิวนิสต์กับพรรคคริสเตียนเดโมแครตในอิตาลี และ ในเวเนซุเอลา เป็นต้น ทั้งหมดเป็นกระบวนการทางการเมืองของมวลชน ที่ได้รับการจัดตั้งจากเบื้องบนเชื่อมโยงลงมาถึงท้องถิ่น กลุ่มการเมืองท้องถิ่นถูกผนวกเข้าไปภายในระบบอุปถัมภ์ และต้องสูญเสียความเป็นตัวตนของตนเอง

ลักษณะความคิดทางการเมือง

Harold D. Lass well (1958) (อ้างถึงใน สมบัติ ชำรงธัญวงศ์, 2544) ให้ความหมายของการเมืองว่าหมายถึง ใคร ได้อะไร เมื่อไร และอย่างไร Lass well ได้คำนึงถึงปัจจัย 4 ประการด้วยกัน คือ การเมืองเป็นเรื่องที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับคน (ใคร) สิ่งของ (อะไรว) เวลา (เมื่อไร) และวิธีการ (อย่างไร) ซึ่งในสายตาของ Lass well นั้น คนหมายถึงชนชั้นหัวกะทิ สิ่งของรวมถึงสิทธิหน้าที่ สินค้าและบริการ เวลาหมายถึงมิติของกาลเวลานั้นคือ เมื่อวันเวลาผ่านไป คนซึ่งเคยได้อะไรมาก่อนก็

อาจจะไม่ได้หรือได้น้อยลงภายหลัง ส่วนวิธีการนั้นหมายถึง กลยุทธ์ที่แต่ละคนจะใช้เพื่อให้ได้มาซึ่งสิ่งที่ตนประสงค์

W. A. Welsh (1973) (อ้างถึงใน สมบัติ ชำรงธัญวงศ์, 2544) ให้คำนิยามการเมืองในแง่กิจกรรม เนื้อหา กระบวนการ และพฤติกรรม ซึ่งเมื่อพิจารณาอย่างรวม ๆ แล้ว Welsh ได้ให้ความหมายของการเมืองไว้หลายนัยดังนี้ คือ

- 1) การเมือง หมายถึง พฤติกรรมของมนุษย์ที่เกี่ยวข้องกับสถาบันและวิธีปฏิบัติงานของรัฐบาล
- 2) การเมือง หมายถึง กระบวนการที่ชุมชนมนุษย์พยายามที่จะคิดหาทางแก้ปัญหาที่เป็นอุปสรรคระหว่างสภาพการณ์ในปัจจุบัน และเป้าหมายที่พวกตนประสงค์จะนำมาปฏิบัติให้บรรลุผลสำเร็จ
- 3) การเมือง หมายถึง ปฏิกริยาโต้ตอบของมนุษย์ที่เกี่ยวข้องกับการใช้หรือขู่ว่าจะใช้อำนาจหรืออำนาจบังคับบัญชา
- 4) การเมือง หมายถึง กระบวนการที่จะจัดสรรทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด (มนุษย์ สิ่งของ จิตใจ) ภายในกลุ่มองค์กรและสังคม
- 5) การเมือง หมายถึง การพยายามตั้งคำถามพื้นฐานเกี่ยวกับปัญหาที่มนุษย์กำลังประสบอยู่ และคำตอบที่จะตอบคำถามนั้น จะเป็นแนวทางที่กำหนดโครงสร้างของสังคม เช่น ความยุติธรรมคืออะไร ยุติธรรมที่จุดเริ่มต้นหรือที่เส้นชัย เป็นต้น
- 6) การเมือง หมายถึง พฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับความขัดแย้ง อำนาจ อิทธิพล ภาวะผู้นำ และการตัดสินใจ จะเห็นได้ว่า ความหมายนี้เน้นเนื้อหาของการเมือง

A. C. Isaak (1969) (อ้างถึงใน สมบัติ ชำรงธัญวงศ์, 2544) ได้ให้ความหมายของการเมืองทั้งในแง่ของกิจกรรม เนื้อหา และวิธีการ ในแง่ของกิจกรรมนั้น เขามองว่า การเมืองเป็นเรื่องเกี่ยวกับกิจกรรมที่รัฐบาลกระทำ ซึ่งอาศัยตัวบทกฎหมายเป็นแนวทาง ในแง่ของเนื้อหา การเมืองเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับอำนาจ หน้าที่ และความขัดแย้ง โดยพิจารณาว่า การเมืองเป็นกระบวนการทางสังคม ซึ่งเกี่ยวข้องกับการชิงดีชิงเด่น และการร่วมมือกันในการใช้อำนาจเพื่อตัดสินใจในนามของกลุ่ม

David Easton (1960) (อ้างถึงในสมบัติ ชำรงธัญวงศ์, 2544) ว่าการเมืองหมายถึง การจัดสรรทรัพยากรที่มีคุณค่าสำหรับกลุ่มองค์กร สังคม และการจัดสรรเช่นนี้จะต้องมีผลบังคับตามกฎหมาย

จากความหมาย “การเมือง” ข้างต้น เป็นการให้ความหมายอย่างกว้าง ๆ และเป็นความหมายของการเมืองในเชิงพฤติกรรม กล่าวคือ เป็นการกระทำที่เกี่ยวข้องกับการใช้อำนาจหรืออิทธิพล โดยมีเป้าหมายเพื่อจัดสรรสิ่งที่มีคุณค่าหรือผลประโยชน์ต่าง ๆ การวิเคราะห์ “การเมือง” ประการแรกในเรื่องของการใช้อำนาจและอิทธิพล ปัญหาก็คือ ใครเป็นผู้ที่ใช้อำนาจ การวิเคราะห์ “การเมือง” จึงวิเคราะห์ในเรื่องอำนาจและความสามารถในการใช้อำนาจของแต่ละบุคคล กลุ่มหรือองค์กรที่มีในมิติของความสัมพันธ์ระหว่างกัน (interactive) ในการจัดสรรผลประโยชน์ต่าง ๆ ในสังคม

จากการที่ผลประโยชน์ในสังคมมีจำนวนจำกัดไม่เพียงพอในการจัดสรรให้กับทุก ๆ ฝ่ายได้ ดังนั้น การจัดสรรสิ่งที่มีคุณค่าให้เป็นที่พอใจของทุก ๆ ฝ่ายย่อมเป็นไปได้ยาก ภายใต้อุปกรณ์ทางสังคม เราพบว่า ผู้ที่มีอำนาจหรืออิทธิพลมาก จะเป็นผู้ที่มิบทบาทสำคัญในการจัดสรรและมักจะจัดสรรโดยคำนึงถึงผลประโยชน์ที่ตนเองหรือพรรคพวกจะได้รับ นั่นหมายความว่า อำนาจมีส่วนสัมพันธ์กับผลประโยชน์ ดังนั้น ในกระบวนการจัดสรรผลประโยชน์ จะมีบางกลุ่มบางคนที่ได้มาก ขณะที่บางกลุ่มบางคนจะได้น้อย กระนั้นก็ตาม บุคคลกลุ่มต่างก็มีความสามารถที่จะต่อรองในขั้นการจัดสรรได้ในระดับหนึ่ง โดยขึ้นอยู่กับสภาพทรัพยากรทางการเมืองของแต่ละบุคคล ด้วยเหตุนี้ การเมืองจึงเป็นปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล กลุ่มหรือองค์กรภายใต้กระบวนการจัดสรรและต่อรองเพื่อให้ได้มาซึ่งสิ่งที่มีคุณค่าภายใต้สภาพแวดล้อมขณะนั้น ดังนั้น ในการวิเคราะห์ “การเมือง” จึงให้ความสำคัญแก่ตัวแสดงทางการเมือง (political actors)

ภายใต้กระบวนการจัดสรรสิ่งที่มีคุณค่าหรือผลประโยชน์ของตัวแสดงทางการเมือง จะสะท้อนผลลัพธ์ให้เห็นชัดเจนในรูปของงบประมาณ Aron Wildavsky (1964 : 3-5) กล่าวว่า “ขนาด” (size) และ “รูปร่าง” (shape) ของงบประมาณ จะเป็นการต่อสู้อย่างดุเดือด ตามวิถีทางการเมืองของทุกฝ่าย ได้แก่ ฝ่ายบริหาร พรรคการเมืองต่าง ๆ สมาชิกสภา กลุ่มผลประโยชน์และประชาชน ฯลฯ ซึ่งต่างก็เข้ามามีส่วนร่วม เพื่อให้ได้สิ่งที่ตนต้องการปรากฏอยู่ในผลประโยชน์ ดังนั้น ชัยชนะหรือความพ่ายแพ้ การประนีประนอมหรือการต่อรอง การยอมรับหรือความขัดแย้ง เกี่ยวกับบทบาทรัฐบาลต่อสังคมจะปรากฏอยู่ในผลประโยชน์ เมื่อพิจารณาโดยภาพรวมแล้ว “ผลประโยชน์” จึงเป็นหัวใจสำคัญในการวิเคราะห์การเมือง

ประเภทของการเมือง

คนทั่วไปมักจะแบ่งประเภทการเมืองออกเป็นสองประเภท คือ การเมืองที่ดีและการเมืองที่ไม่ดี การเมืองที่ดี ได้แก่ การจัดสรรปันส่วนทรัพยากรที่มีค่าโดยอาศัยกฎเกณฑ์และการกระทำอย่างสันติ ส่วนการเมืองที่ไม่ดีนั้น ได้แก่ การจัดสรรปันส่วนทรัพยากรที่มีค่าโดยอาศัยกลอุบาย การขู่บังคับ การหักหลังซึ่งกันและกัน และการใช้วิธีสกปรกอื่น ๆ เป็นต้น

อย่างไรก็ดี ในทางวิชาการนั้น นักวิชาการบางท่านมักจะแบ่งประเภทการเมืองออกเป็นสองประเภทใหญ่คือ การเมืองภายนอกองค์การและการเมืองภายในองค์การดังที่ปรากฏอยู่ในผลงานของ G.L. Wamsley and M.N. Zald (1970) เป็นต้น

Wamsley และ Zald (อ้างถึงในสมบัติ ชำรงธัญวงศ์, 2544) ให้ความหมายของการเมืองภายนอกองค์การว่าหมายถึง การที่องค์การออกไปต่อสู้ศัตรูหรือเจรจาปรองดองกับมิตรที่อยู่ภายนอกองค์การ เพื่อให้ตนได้มาซึ่งความชอบธรรม หน้าที่ความรับผิดชอบหรือการเป็นเจ้าของเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ความชอบธรรมที่ดี หน้าที่ความรับผิดชอบที่ดี หรือการเป็นเจ้าของเรื่องที่ดี จะเป็นหลักประกันที่องค์การสามารถอ้างกับผู้อื่นได้ว่า สิ่งที่ตนกำลังปฏิบัติหรือรับผิดชอบอยู่นั้น มีผลบังคับตามกฎหมายหรือกฎเกณฑ์ที่ถูกต้องทั้งนี้เพื่อมิให้ผู้อื่นมาแย่งความชอบธรรม หน้าที่ความรับผิดชอบ หรือการเป็นเจ้าของเรื่องไปเสียจากตน

หลักง่าย ๆ ของการใช้ยุทธวิธีและกลยุทธ์เพื่อให้้องค์การได้มาซึ่งความชอบธรรม หน้าที่ความรับผิดชอบและการเป็นเจ้าของเรื่องก็คือ ้องค์การจะต้องพยายามเก็บรักษามิตรที่มีอยู่แล้วให้เป็นมิตรยิ่งขึ้น พยายามโน้มน้าวจิตใจให้ศัตรูกลายมาเป็นมิตร หรือถ้าไม่สามารถทำเช่นนั้นได้ก็พยายามทำลายศัตรูให้หมดสิ้นไป ้องค์การจะต้องมุ่งความสนใจไปยังมิตรและศัตรูที่อยู่ภายในของสนามต่อสู้ให้ได้ เพราะมิตรและศัตรูเหล่านี้เองที่สามารถจะคลบแคลความสำเร็จหรือความล้มเหลวให้แก่้องค์การได้ ทั้งนี้ เพราะมิตรและศัตรูที่อยู่ภายในนั้นเป็นผู้ที่มีความรอบรู้และมีส่วนได้ส่วนเสียจากการต่อสู้ทางการเมืองมากกว่ามิตรและศัตรูที่อยู่ภายนอก

การเมืองภายใน้องค์การ หลังจาก้องค์การได้ออกไปต่อสู้กับศัตรูและหรือปรองดองกับมิตรและศัตรูและได้รับความชอบธรรม หน้าที่ความรับผิดชอบ หรือการเป็นเจ้าของเรื่องใดเรื่องหนึ่งมาแล้ว ก็นำสิ่งเหล่านั้นมาจัดสรรปันส่วนภายใน้องค์การ ต่อจากนั้นวงจรการต่อสู้ทางการเมืองที่คล้ายคลึงกับที่เกิดขึ้นกับการเมืองภายนอกองค์การ ก็จะปรากฏให้เห็นอีกครั้งใน้องค์การที่ผิผกกันอยู่บ้างคือ อาณาบริเวณและความรุนแรงของการต่อสู้ระหว่างมิตรและศัตรูภายใน้องค์การ จะมีน้อยกว่าเท่านั้น ด้วยเหตุนี้ ้องค์การจึงต้องพิจารณาในเรื่องต่าง ๆ อย่างรัดกุมพอสมควร เช่น แนวทางเกี่ยวกับการจัดสรรอำนาจหน้าที่ความรับผิดชอบ การสืบทอดตำแหน่งระหว่างบุคคลที่

เกี่ยวข้อง การฝึกอบรมมนิสัยเจ้าหน้าที่และพนักงาน การพิจารณาดังกฎเกณฑ์ การประสานประโยชน์ระหว่างกลุ่มบุคคลภายในองค์กร เป็นต้น ดังนั้น เพื่อให้องค์กรสามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ประสิทธิภาพ และประหยัด ผู้บริหารขององค์กรจึงอาจต้องใช้ภาวะผู้นำและภาวะผู้ตาม หรือการมีส่วนร่วมด้วยความระมัดระวัง

การกล่อมเกลากลายทางการเมืองและวัฒนธรรมทางการเมือง

การกล่อมเกลากลายทางการเมือง (Political Socialization) หรือ “สังคมประกิตทางการเมือง” หรือ “สังคมกรรมทางการเมือง” เป็นหน้าที่ (Function) หนึ่งที่ระบบการเมืองทุกระบบจะต้องกระทำ เป็นกระบวนการซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการจัดเกลากลายทางสังคม (Socialization) กล่าวคือการจัดเกลากลายให้สมาชิกของสังคมได้เรียนรู้วิถีทางการดำเนินชีวิตในสังคมนั้น ๆ เพื่อที่จะสามารถมีส่วนร่วมในฐานะสมาชิกที่มีประสิทธิภาพตามสมควรของกลุ่ม หรือสังคมนั้น ๆ กระบวนการกล่อมเกลากลายทางการเมืองก็คือการจัดเกลากลายทางสังคมที่มีผลต่อพฤติกรรมทางการเมือง

การจัดเกลากลายทางสังคม (Socialization) การจัดเกลากลายทางสังคมเกี่ยวข้องกับคำถามที่ว่า บุคคลเรียนรู้อะไร เมื่อไร และอย่างไรเกี่ยวกับสังคมของเขาและเกี่ยวกับการปฏิบัติตนในสังคมนั้น แนวความคิดเกี่ยวกับการจัดเกลากลายทางสังคมที่สำคัญ 3 แนวทางคือ

1. การจัดเกลากลายทางสังคมที่เป็นการสืบทอดวัฒนธรรมระหว่างคนรุ่นหนึ่งกับคนอีกรุ่นหนึ่ง (Socialization as Enculturation) เช่นระหว่างพ่อ-แม่ กับ ลูก เป็นต้น แนวความคิดที่ใช้ในการอธิบายการดำรงรักษาไว้ซึ่งวัฒนธรรมของสังคม โดยหลักการ แนวความคิดนี้พิจารณาเห็นว่า บุคคลรับเอาวัฒนธรรมเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของบุคลิกของเขา อย่างตรงไปตรงมาโดยอัตโนมัติ เกิดขึ้นจากการรับรู้ ชั่ว ๆ ชาก ๆ เป็นเวลานาน จนซึมซับเข้าไปโดยที่เกือบจะไม่มีมีการแปรสภาพวัฒนธรรมนั้น ๆ เลย แม้ว่าต่อมาจะมีการปรับแนวความคิดนี้ให้ลึกซึ้งขึ้น มีการแจกแจงรายละเอียดถึงกลไกในการถ่ายทอดวัฒนธรรม แต่กระนั้นลักษณะสำคัญ ๆ ของแนวความคิดนี้ยังคงดำรงอยู่ไม่เปลี่ยนแปลง ดังนี้

ก. การมองว่าเด็กรับเอาวัฒนธรรมเข้ามาในตัวของเขาอย่างตรงไปตรงมา ไม่มีปฏิกิริยาตอบโต้ หรือกลั่นกรองวัฒนธรรมแต่อย่างใด (Passive Recipient)

ข. การมองว่าตัววัฒนธรรมเองมีความมั่นคงถาวร (Stable Culture) เนื้อหาที่ผสมกลมกลืนกันทุกส่วนหรือคงเส้นคงวา (Consistent Content) ไม่ขัดแย้งกัน หากแต่ส่งเสริมซึ่งกันและกัน

ค. การมองว่ามีความสัมพันธ์ระหว่างกระบวนการขัดเกลาทางสังคม กับกระบวนการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมอื่น ๆ อย่างเป็นเหตุปัจจัยเกี่ยวเนื่อง และแยกออกจากกันได้ยาก ทั้งหมดนี้จะเกื้อหนุนการคงอยู่ของวัฒนธรรมอย่างเป็นระบบ

จะเห็นว่าแนวความคิดนี้มุ่งแสดงให้เห็นถึงพลังในเชิงอนุรักษ์ของสังคม ที่เป็นเช่นนี้ก็เพราะแนวความคิดนี้พัฒนาขึ้นมาในวิชามานุษยวิทยา (Anthropology) ซึ่งมีประวัติความเป็นมาเริ่มต้นจากการศึกษา สังคมดั้งเดิม (Primitive Society) ซึ่งมีขนาดเล็ก มีเสถียรภาพสูงไม่เปลี่ยนแปลง หรือเปลี่ยนแปลงแต่น้อย (Stable) จึงมองเห็นภาพของการขัดเกลาในรูปแบบที่เป็นกระบวนการ ซึ่งทำให้สังคมดำรงอยู่ตามแบบฉบับดั้งเดิม เป็นภาพที่ได้จากการสังเกตการณ์ในสังคมที่บุคคลมีความเห็นไม่ตรงกันแต่เพียงเล็กน้อย

วัฒนธรรมทางการเมือง

ความหมายของวัฒนธรรมทางการเมือง

คำว่า “วัฒนธรรมทางการเมือง” (political culture) บุคคลที่นำมาใช้เป็นแนวทางการศึกษาคนแรก คือ Gabriel A Almond เพื่ออธิบายแบบแผนพฤติกรรมทางการเมืองของบุคคลต่าง ๆ ในสังคม ซึ่งปรากฏในบทความ “comparative political system” ใน Journal of Politics เมื่อเดือนสิงหาคม ค.ศ. 1956 ซึ่งวัฒนธรรมทางการเมืองนี้ ต่อมาได้กลายเป็นแนวทางการศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาทางการเมืองในการศึกษาวิชารัฐศาสตร์ที่มีความสำคัญ คำว่า “วัฒนธรรมทางการเมือง” ได้มีนักวิชาการได้ให้ความหมายไว้ ดังนี้

Gabriel A Almond และ G. Bingham Powell, Jr. กล่าวว่า วัฒนธรรมทางการเมือง หมายถึง รูปแบบของทัศนคติส่วนบุคคล และความโน้มเอียงเกี่ยวกับการเมืองระหว่างสมาชิกของระบบการเมือง วัฒนธรรมทางการเมืองเป็นสิ่งที่เห็นได้ไม่ชัดเจนนัก แต่จะเป็นตัวรองรับ และมีความหมายต่อการกระทำทางการเมืองของแต่ละบุคคล ความโน้มเอียงของบุคคลดังกล่าวประกอบด้วย (สมบัติ ขำรังษัญวงศ์, 2537 : 257)

ก. ความโน้มเอียงเกี่ยวกับความรู้ (cognitive orientations) ได้แก่ ความรู้ถึงวัตถุประสงค์ทางการเมือง และความเชื่อทางการเมือง

ข. ความโน้มเอียงเกี่ยวกับความรู้สึก (affective orientations) ได้แก่ ความรู้สึกผูกพันที่มีต่อวัตถุประสงค์ทางการเมือง ไม่ว่าจะเป็นด้านของการยอมรับ หรือปฏิเสธ

ค. ความโน้มเอียงเกี่ยวกับการประเมินค่า (evaluative orientations) ได้แก่ การตัดสิน และความคิดเห็นที่มีต่อวัตถุประสงค์ทางการเมือง ซึ่งโดยปกติจะเป็นการเอาค่านิยมมาตรฐานเข้าวัดวัตถุประสงค์ทางการเมือง และเหตุการณ์ทางการเมืองต่าง ๆ (Gabriel A Almond and G. Bingham Powell, 1966 : 50)

Lucian W. Pye อธิบายว่า วัฒนธรรมทางการเมือง หมายถึง แบบแผนของทัศนคติความเชื่อ สภาวะอารมณ์ ความรู้สึก ซึ่งเป็นสิ่งที่สั่งการ และมีความหมายต่อกระบวนการทางการเมือง เป็นกรอบพฤติกรรมของระบบการเมืองนั้น ๆ ส่วนประกอบของวัฒนธรรมทางการเมืองมีทั้งอุดมคติทางการเมือง และปทัสถานในการดำเนินการของระบบการเมือง อีกนัยหนึ่ง วัฒนธรรมทางการเมือง คือ รูปแบบของวิถีทางจิตวิทยา และอัตวิสัยของการเมืองที่ปรากฏอยู่ในระบบการเมืองแต่ละระบบ (Lucian W. Pye, 1968 : 218)

Eric Rowe กล่าวว่า วัฒนธรรมทางการเมือง เป็นแบบแผนอย่างหนึ่งของค่านิยมความเชื่อ และทัศนคติ ด้านความรู้สึกทั้งหลายของบุคคลแต่ละคน (Eric Rowe, 1969 : 12)

Gabriel A. Almond และ Jame S. Coleman กล่าวว่า วัฒนธรรมทางการเมือง หมายถึง ทัศนคติและความโน้มเอียงทางการเมือง ทัศนคติที่คนมีต่อระบบการเมือง และส่วนต่าง ๆ ของระบบการเมือง ตลอดจนทัศนคติเกี่ยวกับบทบาทของตนเองที่มีในระบบการเมือง วัฒนธรรมทางการเมืองของชาติหนึ่ง ๆ ก็คือ ลักษณะของทัศนคติ และความโน้มเอียงในรูปแบบต่าง ๆ ของสมาชิกในสังคมที่มีต่อระบบ และส่วนต่าง ๆ หรือกิจกรรมทางการเมืองซึ่งมีอยู่ทั่วไปในชาตินั้น ๆ

Milton Yinger กล่าวว่า วัฒนธรรมทางการเมือง หมายถึง ทัศนคติ และการอบรมที่บุคคลแต่ละคนได้รับจากระบบการเมืองนั้น ๆ ซึ่งประกอบด้วยความรู้สึกนิยม หรือไม่นิยมในระบบการเมือง และการประเมินค่าต่อเหตุการณ์ทางการเมือง (Milton Yinger, 1962 : 380 : 381)

Sidney Verba กล่าวว่า วัฒนธรรมทางการเมือง หมายถึง ระบบความเชื่อที่เกี่ยวกับแบบแผนของกิจกรรมทางการเมือง และสถาบันทางการเมือง ไม่ได้หมายถึงสิ่งต่าง ๆ ทางการเมืองที่เกิดขึ้นทั้งหมด แต่หมายถึงสิ่งที่ประชาชนเชื่อในสิ่งที่เกิดขึ้น ซึ่งความเชื่อเหล่านี้อาจจะอยู่ในหลายลักษณะ เช่น ความเชื่อในแง่ประจักษ์ในวิถีชีวิตที่เป็นจริงในทางการเมือง หรืออาจจะเป็นความเชื่อในเป้าหมาย หรือค่านิยม ซึ่งควรจะเข้ามาใช้ปฏิบัติก็ได้ (Sidney Verba, 1965 : 516)

Jarol B. Manheim กล่าวว่า วัฒนธรรมทางการเมือง หมายถึง แบบแผนของความเชื่อและทัศนคติร่วมกันของบุคคลในสังคมเกี่ยวกับเป้าหมายทางการเมืองอย่างเดียวกัน ซึ่งปรากฏอยู่ในระบบการเมืองต่าง ๆ เป้าหมายที่ว่าหมายถึง การมีผลประโยชน์ร่วมกันในขั้นมูลฐาน และการประเมินค่าที่เหมือนกัน ตลอดจนการเห็นพ้องต้องกันจากการได้รับประสบการณ์ทางประวัติศาสตร์อย่างเดียวกัน (Jarol B. Manheim, 1975 : 30)

จากความหมายของคำว่า “วัฒนธรรมทางการเมือง” ที่ได้กล่าวไปแล้ว อาจสรุปได้ว่า วัฒนธรรมทางการเมืองเป็นแบบแผนของทัศนคติ ความเชื่อ และค่านิยมร่วมกัน ของบุคคลในสังคม ที่เกี่ยวกับการเมือง ซึ่งเป็นผลมาจากกระบวนการอบรมกล่อมเกลาทางการเมืองและประสบการณ์ของแต่ละบุคคล ทำให้บุคคลในฐานะสมาชิกของระบบการเมือง และส่วนต่าง ๆ ของระบบการเมืองแตกต่างกันสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้จะเป็นปัจจัยที่กำหนดรูปแบบของพฤติกรรมทางการเมืองของบุคคล ซึ่งเป็นช่องทางนำไปสู่การแสดงออก หรือไม่แสดงออกทางการเมือง ซึ่งอาจเป็นในทางสนับสนุน ต่อต้าน หรือนิ่งเฉยต่อระบบการเมืองก็ได้ (พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว และพลศักดิ์ จิรไกรศิริ, 2520 : 22)

จากการที่วัฒนธรรมทางการเมือง มีผลทำให้บุคคลมีความโน้มเอียงทางด้านความรู้ ความรู้สึก และการประเมินค่าที่มีต่อระบบการเมือง และส่วนต่าง ๆ ของระบบการเมืองแตกต่างกัน นั้น พึงเข้าใจคำว่า “ความโน้มเอียง” ซึ่งหมายถึง ท่าที (predisposition) ที่จะมีการกระทำทางการเมืองแบบใดแบบหนึ่งโดยที่จะต้องเข้าใจว่าจะถือว่าบุคคลมีอิสรเสรีในการกำหนดความโน้มเอียงของเขาทั้งหมดนั้นไม่ได้ เพราะมีประเพณี ความทรงจำทางประวัติศาสตร์ และบรรทัดฐานทางสังคมหลายอย่างที่เขาซึมซับเข้ามาในตัวเขา (internalize) โดยผ่านการขัดเกลาทางสังคม นอกเหนือไปจากแรงจูงใจ อารมณ์ความรู้สึก และอื่น ๆ ที่เขามีในฐานะบุคคลเป็นตัวกำหนดร่วมอยู่ด้วย ดังนั้น ในความหมายของคำว่า “วัฒนธรรมทางการเมือง” ที่ได้ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ จึงใช้คำว่า “บุคคลในฐานะสมาชิกของระบบการเมือง” กำกับอยู่ด้วยเพื่อแสดงว่าสิ่งที่สนใจวิเคราะห์นั้น ไม่ใช่ความโน้มเอียงส่วนบุคคล หากแต่เป็นความโน้มเอียงของบุคคลประเภทต่าง ๆ ในสังคม ซึ่งมีฐานะเป็นข้อมูลทางสังคม (social fact) มากกว่าที่จะเป็นข้อมูลทางด้านจิตวิทยาส่วนบุคคล (individual psychology), (ม.ร.ว. พุทธิสภา ณ ชุมพล, 2531 : 94) ดังนั้น วัฒนธรรมทางการเมืองในฐานะเป็นสังคม (concept) ทางรัฐศาสตร์ จึงเป็นความโน้มเอียง หรือแนวโน้ม หรืออย่างมากที่สุดก็ทำที่ ไม่ใช่การกระทำ แต่ความโน้มเอียงมีความเชื่อมโยงกับการกระทำ หรือพฤติกรรมความโน้มเอียงเป็นเป้าหมาย และตัวที่ให้ความหมายแก่การกระทำในตัวของมันเอง ความโน้มเอียงทางการเมือง หรือวัฒนธรรมทางการเมือง ไม่ได้กระทำอะไรเลย แต่มีฐานะเป็นอิทธิพลเชื่อมโยงมากกว่าเป็นอิทธิพลกำหนด กล่าวคือ ข้อเรียกร้องต่อระบบที่ดี ปฏิบัติได้ต่อบรรทัดฐานข้อบังคับที่ดี การเกื้อหนุนที่ดี หรือแม้แต่การปฏิบัติตนของบุคคลที่ดำรงตำแหน่งทางการเมืองที่ดี ถูกหล่อหลอมโดยความโน้มเอียงที่คนในสังคมมีส่วนร่วม วัฒนธรรมทางการเมืองจึงเป็นความโน้มเอียงในอันที่จะเกิดพฤติกรรม แต่พฤติกรรมจะเกิดขึ้นหรือไม่เป็นเรื่องที่ยังไม่สามารถพูดได้จากการพิจารณาวัฒนธรรมทางการเมืองแต่เพียงอย่างเดียว พฤติกรรมจะเกิดหรือไม่เกิดขึ้นอยู่กับสิ่งอื่น ๆ อีกหลายอย่าง เช่น คนมีทัศนคติความเชื่อนั้น ๆ เข้มข้น แน่ชัดแน่นแฟ้นเพียงใด เขาพร้อมที่จะทำตามความเชื่อนั้นหรือไม่

และหากเขาพร้อม มืองค์กรหรือ โครงสร้างใดหรือไม่ที่จะอำนวยความสะดวกให้เขาได้กระทำตามความเชื่อนั้น และหากมืองค์กรหรือ โครงสร้างเหล่านั้น มีอำนาจอย่างไรเป็นต้น

หน้าที่ของวัฒนธรรมทางการเมือง

ประเด็นที่ควรแก่การพิจารณาต่อไปก็คือ วัฒนธรรมทางการเมืองทำหน้าที่อะไร เราอาจกล่าวได้ว่า วัฒนธรรมทางการเมืองทำหน้าที่ ซึ่งแยกพิจารณาได้เป็น 2 ประเด็น คือ

1. สำหรับบุคคล วัฒนธรรมทางการเมืองเป็นเครื่องชี้แนะแนวทาง ในการประพฤติปฏิบัติทางการเมืองให้แก่บุคคลโดยช่วยตีความสิ่งที่เป็นการเมือง
2. สำหรับสังคมโดยรวม วัฒนธรรมทางการเมืองเปรียบเสมือนแผนที่ของค่านิยม และปทัสถานทางการเมือง ซึ่งช่วยให้การทำงานของสถาบัน และองค์กรทางการเมืองต่าง ๆ มีความสอดคล้องกันพอสมควร กล่าวอีกนัยหนึ่ง วัฒนธรรมทางการเมืองก็คือ แบบอย่างหรือกระแสนของความโน้มเอียงที่ช่วยกำหนดขอบเขตความเป็นไปได้ หรือรูปลักษณะของระบบการเมือง เพื่อให้สามารถที่จะเห็นความในข้อนี้ได้ชัดเจน เราอาจเปรียบวัฒนธรรมทางการเมืองว่าเป็นทะเลที่มีคลื่น มีกระแสน้ำ มีความลึกตื้นในแต่ละตำแหน่งแห่งที่ โดยที่ระบบการเมืองเป็นเรือที่ลอยอยู่ในทะเล จะแล่นไปได้ก็ภายใต้เงื่อนไขของกระแสน้ำ คลื่น และอุปสรรคขัดขวางต่าง ๆ อันเกิดจากการตื่นเงินของทะเล ตลอดจนความกว้างของทะเลเอง วัฒนธรรมทางการเมืองจึงมีบทบาททั้งในทางอุ้มชู เปิดช่องทาง และเป็นอุปสรรคขัดขวางการดำเนินงานของระบบการเมือง เป็นเชิงกรอบกำหนดความเป็นไปได้ของระบบการเมือง

ประเภทของวัฒนธรรมทางการเมือง

หากวัฒนธรรมทางการเมืองมีผลทำให้บุคคลในฐานะสมาชิกของระบบการเมือง มีความโน้มเอียงทางด้านความรู้ ความรู้สึก และการประเมินค่า ที่มีต่อระบบการเมือง และส่วนต่าง ๆ ของระบบการเมืองแตกต่างกัน ซึ่งเป็นปัจจัยที่กำหนดรูปแบบพฤติกรรมทางการเมืองของบุคคลแล้ว ประเภทของวัฒนธรรมทางการเมืองก็ต้องพิจารณาจากความโน้มเอียงทางการเมืองในการจัดแบ่งประเภทของความโน้มเอียงทางการเมือง Almond และ Verba เริ่มด้วยการศึกษาความรู้สึก และทัศนคติของคนที่มีต่อการเมืองในระดับต่าง ๆ คือ ต่อระบบการเมืองโดยทั่ว ๆ ไป เช่น ถามความเห็น ความรู้สึกของคนที่มีต่อระบบการเมืองว่า เห็นว่าระบบการเมืองเป็นประชาธิปไตย หรือสังคมนิยม เป็นต้น จากนั้นก็ไปพิจารณาความรู้สึกของคนเกี่ยวกับบทบาทของตนเองที่มีต่อระบบการเมือง ความรู้สึกที่ว่าตนมีความสำคัญต่อระบบการเมืองอย่างไร และในการพิจารณาสั้นย่อหรือส่วนประกอบต่าง ๆ ของระบบการเมือง ได้แยกเรื่องที่จะศึกษาออกเป็น 3 ประการ คือ

ก. บทบาท หรือโครงสร้างทางการเมืองที่เฉพาะเจาะจงลงไป เช่น สถาผู้แทน ฝ่ายบริหาร หรือระบบราชการ ว่าคนในสังคมมีความรู้สึก และทัศนคติต่อสิ่งเหล่านี้ในทางใด

ข. ตัวบุคคลที่ทำหน้าที่ต่าง ๆ ตามบทบาทนั้น ๆ เช่น ตัวผู้แทนราษฎร ข้าราชการ และผู้ปกครองประเทศ ว่าคนในสังคมมีความรู้สึก และทัศนคติต่อบุคคลผู้ทำหน้าที่ หรือมีบทบาททางการเมืองอย่างไร

ค. นโยบายของรัฐ การตัดสินใจ หรือการใช้นโยบายปฏิบัติตามนโยบายเฉพาะเรื่อง ๆ ไป

โดยสรุปแล้ว Almond และ Verba ใช้นแนวทางในการค้นหาความโน้มเอียงทางการเมืองของบุคคล โดยการสร้างตารางแบบความสัมพันธ์ระหว่างความโน้มเอียงทางการเมือง 3 ประเภท โดยวัดจากปัจจัยหลัก 4 ประการ คือ

ก. บุคคลผู้นั้นมีความรู้เกี่ยวกับชาติของเรา และเกี่ยวกับระบบการเมืองของเขาโดยทั่วไปอย่างไร เช่น ประวัติศาสตร์ของชาติ อนาคตของประเทศ ลักษณะทางภูมิศาสตร์ที่ตั้งของประเทศ แหล่งอำนาจทางการเมือง ลักษณะพิเศษของการปกครอง ฯลฯ เขามีความรู้สึกต่อลักษณะโดยทั่วไปของระบบอย่างไร เขามีความเห็นหรือการตัดสินใจว่าระบบนี้เป็นอย่างไร

ข. บุคคลผู้นั้นมีความรู้เกี่ยวกับโครงสร้างทางการเมือง และบทบาททางการเมืองของชนชั้นปกครองอย่างไร และเขามีความรู้สึก และความเห็นต่อโครงสร้าง บทบาทของผู้นำ และนโยบายของรัฐอย่างไร

ค. บุคคลผู้นั้นมีความรู้เกี่ยวกับการบริหารงานของรัฐอย่างไร มีความรู้เกี่ยวกับสถาบันตัวบุคคล และกระบวนการตัดสินใจที่เป็นผู้เกี่ยวข้องกับการบริหารงานนั้นอย่างไร และมีความรู้ถึงความเห็นต่อเจ้าหน้าที่ของรัฐเหล่านี้หรือไม่อย่างไร

ง. บุคคลผู้นั้นมองตัวเองในฐานะที่เป็นสมาชิกคนหนึ่งในระบบการเมืองอย่างไร มีความรู้สึกเกี่ยวกับสิทธิ เสรีภาพ หน้าที่ และวิธีการต่าง ๆ ที่จะเข้าไปมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจทางการเมืองอย่างไร เขามีความรู้สึก เขาสามารถก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในนโยบายการตัดสินใจของรัฐบาลหรือไม่อย่างไร

ถ้าบุคคลมีความรู้ความเข้าใจ ความรู้สึก และการประเมินค่าต่อระบบการเมืองดังที่กล่าวมาแล้วในรายละเอียดอย่างไร นั่นก็คือ แบบแผนทัศนคติทางการเมืองของบุคคลนั้นนั่นเอง

ตัวแบบบริสุทธิ (ideal types) ที่ Almond และ Verba สร้างขึ้น มีการแบ่งวัฒนธรรมทางการเมืองออกเป็น 3 ประเภท กล่าวคือ (สมบัติ ชำรงชัยวงศ์, 2537 : 260)

ก. วัฒนธรรมทางการเมืองประเภทคับแคบ (parochial political culture)

ข. วัฒนธรรมทางการเมืองประเภทไพร่ฟ้า (subject political culture)

ค. วัฒนธรรมทางการเมืองประเภทมีส่วนร่วม (participant political culture)

ก. วัฒนธรรมทางการเมืองประเภทคับแคบ (parochial political culture)

หมายถึง การที่บุคคลในสังคมไม่มีความรู้ ความเข้าใจ ในระบบการเมืองโดยทั่ว ๆ ไป และไม่มี การรับรู้ หรือความเห็นต่อการปฏิบัติงานของสถาบันทางการเมือง ตลอดจนไม่สนใจ ใยดี หรือไม่คิดว่าตัวเองมีส่วนร่วมทางการเมืองเลย เช่น ในสังคมของชนเผ่าบางเผ่าในแอฟริกา ซึ่ง ระบบสังคมยังคงอยู่ในสภาพดั้งเดิม ไม่มีการแบ่งแยกแจกแจงอำนาจหน้าที่ และบทบาททางการเมืองให้แน่ชัดเฉพาะเจาะจงลงไป (ชัยอนันต์ สมุทวณิช, 2523 : 80)

ข. วัฒนธรรมทางการเมืองประเภทไพร่ฟ้า (subject political culture)

หมายถึง กรณีที่บุคคลในสังคมมีความโน้มเอียงทางการเมืองในลักษณะที่ยอมรับอำนาจ รัฐเชื่อฟังปฏิบัติตามกฎหมาย ซึ่งเป็นผลของการตัดสินใจทางการเมือง (output ของ system) อย่าง เดียว มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับระบบการเมืองโดยทั่ว ๆ ไป แต่ไม่สนใจที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมในการ ตัดสินปัญหาทางการเมือง (ขั้นตอนของ input) และ ไม่มีความรู้สึกว่าตนเองอยู่ในฐานะที่จะมี ความหมาย มีอิทธิพลต่อการเมือง โดยมีทัศนคติว่าคนกับการเมืองอยู่คนละโลกกันไม่เกี่ยวข้องกัน และไม่พยายามไปยุ่งเกี่ยวกับการเมือง มีแต่หน้าที่คอยเคารพกฎหมาย และข้อบังคับต่าง ๆ ของ รัฐบาลเท่านั้น

ค. วัฒนธรรมทางการเมืองประเภทมีส่วนร่วม (participant political culture)

หมายถึง การที่บุคคลในสังคมมีความโน้มเอียงทางการเมืองในทางที่เข้าใจในระบบ การเมืองโดยทั่ว ๆ ไป มีความรู้ มีความเข้าใจ มีทัศนคติ และความเห็นต่าง ๆ ต่อโครงสร้าง และ กระบวนการทางการเมือง การบริหาร ตลอดจนเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมือง มีความรู้สึกว่าตัวเขา สามารถมีอิทธิพลที่จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองได้

อย่างไรก็ตาม Almond และ Verba ได้ให้ทัศนะว่า เป็นการยากที่จะชี้ให้เห็นว่า ในสังคม ต่าง ๆ ประชาชนทั้งประเทศจะมีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบหนึ่งแบบใดโดยเฉพาะ ทั้งนี้เพราะ ประชาชนในสังคมต่าง ๆ มักมีความแตกต่างในเรื่องฐานะทางเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งจะมีผลต่อ ความรู้ความเข้าใจทางการเมืองของบุคคลเหล่านั้นด้วย Almond และ Verba สรุปว่า ในสังคมต่าง ๆ ประชาชนจะมีลักษณะวัฒนธรรมทางการเมืองแบบผสมผสาน (mixed political culture) แบบใด แบบหนึ่งใน 3 ลักษณะ กล่าวคือ วัฒนธรรมทางการเมืองแบบคับแคบผสมแบบไพร่ฟ้า (the parochial – subject culture) วัฒนธรรมทางการเมืองแบบไพร่ฟ้าผสมแบบมีส่วนร่วม (the subject – participant culture) หรือวัฒนธรรมทางการเมืองแบบคับแคบผสมแบบมีส่วนร่วม (the parochial –

participant culture) เนื่องจากวัฒนธรรมทางการเมือง เป็นแบบแผนพฤติกรรมของบุคคลที่มีต่อระบบการเมือง และองค์ประกอบต่าง ๆ ทางการเมือง ซึ่งเป็นผลมาจากระบบความเชื่อ ค่านิยม และทัศนคติทางการเมืองของบุคคลที่ได้รับการปลูกฝัง อบรม และถ่ายทอดสืบต่อกันมา ดังนั้น การที่บุคคลจะมีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบใดนั้น จึงขึ้นอยู่กับกระบวนการเรียนรู้ และอบรมกล่อมเกลาทางการเมือง (political socialization process) ที่กลุ่มคนในสังคมเรียนรู้ และถ่ายทอดสืบต่อกันมา (Gabriel A. Almond and Sidney Verba, 1965 : 23-29)

พื้นฐานทางวัฒนธรรมของสังคมไทย

วัฒนธรรมทางการเมืองถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของระบบวัฒนธรรม ซึ่งเป็นทัศนคติ ค่านิยม และความเชื่อเกี่ยวกับการเมืองของบุคคลในสังคม การที่จะทำความเข้าใจถึงวัฒนธรรมทางการเมืองของระบบการเมืองใด ๆ นั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องศึกษาถึงพื้นฐานทางวัฒนธรรมบางประการที่ก่อให้เกิดทัศนคติ ค่านิยม และความเชื่อดังกล่าว ที่ทำให้บุคคลมีลักษณะวัฒนธรรมทางการเมืองแบบใด ๆ ขึ้นมา ซึ่งพื้นฐานทางวัฒนธรรมของสังคมไทยบางประการที่มีความสำคัญที่ก่อให้เกิดวัฒนธรรมทางการเมืองของบุคคลในสังคมไทยที่จะขอกกล่าวถึง ได้แก่

1. โครงสร้างทางสังคม

ถ้าหากจะกล่าวถึงโครงสร้างของสังคมแล้ว สิ่งแรกที่จะต้องตระหนัก ก็คือ ระบบสังคมนั้นเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อบุคคลมีความสัมพันธ์ต่อเนื่องซึ่งกันและกัน จึงต้องมีการแบ่งสรรบทบาทหน้าที่ เพื่อที่สังคมนั้นจะคงอยู่อย่างมีระเบียบ โครงสร้างทางสังคม หมายถึง ระบบของการจัดจำแนกบทบาท เพื่อจะให้การจำแนกนั้นผสมผสานกันเพื่อจรรโลงความเป็นกลุ่มสังคมอย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้น โครงสร้างทางสังคมจึงถือเป็นผลผลิต หรือผลพวงจากการที่มนุษย์มีการปฏิสังสรรค์กัน โครงสร้างของสังคมไทยที่มีความสำคัญมีลักษณะ ดังนี้

1.1 ความสัมพันธ์ในสังคมไทยมีลักษณะของความสัมพันธ์ทางระดับ (hierarchical relationship) ในระบบสังคมไทยนั้น มีความโน้มเอียงที่จะเสริมสร้างการรักษาไว้ซึ่งความแตกต่างในระดับฐานะทางสังคม (stratification) เนื่องจาก ในสังคมไทยเรามีระบบจารีตในลักษณะที่จะชี้ชัดในระดับความแตกต่างทั้งในทางร่างกาย และสัญลักษณ์ โดยเฉพาะภาษาที่ใช้ รวมทั้งมีความโน้มเอียงที่จะเอาฐานะตำแหน่งหนึ่งเป็นหลักในการครอบคลุม (diffuseness) กิจกรรมอื่น ๆ แม้ว่ากิจกรรมนั้นจะไม่เกี่ยวข้องโดยตรงกับภาระหน้าที่ของฐานะตำแหน่งที่ตนครองอยู่ สิ่งที่แสดงถึงความสัมพันธ์ดังกล่าวที่สำคัญ ได้แก่ การที่สังคมไทยมีลักษณะของระบบชนชั้น ซึ่งหมายถึง การที่บุคคลในสังคมได้ถูกจัดแบ่งออกเป็นอันดับต่าง ๆ ที่มีระบบอันดับชี้ให้เห็นว่า คนที่อยู่ในตำแหน่งหรือฐานะนั้น ๆ มีเกียรติ หรือได้รับการยกย่องว่าอยู่ในอันดับที่สูงกว่า เท่ากันหรือต่ำกว่าบุคคล

หรือกลุ่มบุคคลที่อยู่ในฐานะอื่น ๆ ในสังคมเดียวกัน การที่บุคคลในสังคมเป็นสมาชิกชนชั้นที่แตกต่างกันนั้น ทำให้เขามีความแตกต่างกันในวัฒนธรรมหลาย ๆ อย่างในการดำเนินชีวิต (style of life) ลักษณะสังคมไทยเป็นระบบชนชั้นอันสืบเนื่องมาจากระบบศักดินา ในระบบศักดินาจะประกอบด้วยบุคคล 4 ประเภท คือ “เจ้า” หมายถึง พระมหากษัตริย์และพระราชวงศ์ “นาย” หมายถึง ขุนนาง และข้าราชการ “ไพร่” หมายถึง ราษฎรสามัญชนธรรมดา และ “ทาส” หมายถึง บุคคลที่หมดอิสรภาพในตัวเอง และต้องกลายเป็นสมบัติของผู้อื่น บุคคลทั้งสี่ประเภทนี้ล้วนมีสิทธิหน้าที่ และความรับผิดชอบต่อสังคมตามกฎหมาย จากภารกิจที่ต้องพึงปฏิบัติเหล่านี้ เมื่อเวลานั้นนานหลายศตวรรษก็สามารถสร้างจารีตประเพณี ตลอดจนค่านิยมบางอย่างให้กับบุคคลเหล่านี้ได้ และในที่สุดก็ได้มีการสืบทอดประเพณีดังกล่าวนี้มาจนถึงปัจจุบันโดยไม่ตั้งใจ สภาพการณ์ดังกล่าวมีผลทำให้ระบบความคิดความเชื่อทางการเมืองของคนไทยส่วนใหญ่ในสังคม มีลักษณะสอดคล้องกับระบบการเมืองดั้งเดิมที่มีลักษณะ “รวมอำนาจ” ทั้งหมดไว้กับบุคคลคนเดียว หรือกลุ่มบุคคล

จากการที่สังคมไทยผูกพันกับระบบศักดินามาเป็นเวลานาน จึงไม่แปลกที่ระบบศักดินาได้มีบทบาทสำคัญในการสร้างค่านิยมของสังคมไทยที่มีลักษณะ “นิยมอำนาจ” ซึ่งคนไทยจะให้ความสำคัญแก่ผู้มีอำนาจ เราจะสังเกตเห็นได้ว่า ในปัจจุบันค่านิยมทั่ว ๆ ไปของสังคมไทยซึ่งแสดงถึงนัยของการเป็นสังคม “ระบบชนชั้น” หรือ “นิยมอำนาจ” นี้ ที่สำคัญ ๆ ได้แก่ ค่านิยมยกย่องอำนาจ นิยมเจ้านายและยศถาบรรดาศักดิ์ ยกย่องความเป็นผู้ใหญ่ หรือเคารพอาวุโส

ลักษณะของค่านิยมข้างต้น ซึ่งแสดงถึงรูปแบบความสัมพันธ์ของบุคคลรูปแบบหนึ่งในโครงสร้างของสังคมไทยดังที่ได้กล่าวมาแล้วนั้น ปราโมทย์ นาครทรรพ ได้กล่าวเป็นเชิงเปรียบเทียบไว้อย่างน่าฟังว่า “สังคมไทยเป็นสังคมฟ้าสูงแผ่นดินต่ำศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามลำดับขั้นแห่งฐานันดรภาพ ความเสมอภาคจึงเป็นสิ่งเลือนลอย ทั้งในทางทฤษฎี และทางปฏิบัติ คำกล่าวนี้เป็นสิ่งที่สะท้อนได้เป็นอย่างดีในการบ่งบอกถึงลักษณะของความสัมพันธ์ทางระดับในโครงสร้างของสังคมไทย (ปราโมทย์ นาครทรรพ, 2516 : 219)

1.2 ความสัมพันธ์เชิงระบบอุปถัมภ์ (patron-client system) ระบบอุปถัมภ์เป็นระบบความสัมพันธ์ที่กำหนดบทบาทหน้าที่ระหว่างบุคคลในแต่ละระดับชั้นของสังคม ซึ่งเป็นผลสืบเนื่องมาจาก ความสัมพันธ์ระหว่างมูลนายกับไพร่ของสังคมศักดินาเมื่อครั้งอดีต ที่ก่อให้เกิดการอุปถัมภ์ซึ่งกันและกันระหว่างมูลนายกับไพร่ เช่น มูลนายมีหน้าที่ให้ความคุ้มครองดูแลไพร่ ดังจะเห็นได้จากกฎหมายลักษณะรับฟ้องใน ค.ศ. 1899 ที่ระบุว่า “ผู้ที่สังกัดมูลนายเท่านั้นบ้านเมืองจึงจะให้ความพิทักษ์รักษาในชีวิต และทรัพย์สินของตน ในลักษณะนี้ไพร่จึงถือว่ามูลนายเป็นผู้มีพระคุณต่อตนเอง จึงต้องปฏิบัติหน้าที่ต่าง ๆ ตอบแทนมูลนายนอกเหนือจากหน้าที่ตามกฎหมายอีกด้วย เช่น

สละแรงงานช่วยทำงานให้มูลนาย แสวงหาสิ่งของต่าง ๆ ให้มูลนายตามที่มูลนายต้องการ เป็นต้น (รังสรรค์ ธนะพรพันธุ์, 2536 : 12)

ความสัมพันธ์ในระบบอุปถัมภ์นี้ ผู้ที่เหนือกว่าจะสำนึกอยู่เสมอถึงความจำเป็นที่จะต้องส่งเสริมและขยายเครือข่ายสายใยของผู้ต่ำกว่าที่ ซื่อสัตย์และต้องพึ่งพาอาศัยเขาออกไปให้กว้างไกล ความจงรักภักดีจะคงมีอยู่ตราบเท่าที่ผู้ที่เหนือกว่ายังมั่นคงอยู่ในตำแหน่งที่มีอำนาจและมีศถาบรรดาศักดิ์ จึงก่อให้เกิดธรรมเนียมการเข้าหาผู้มีอำนาจเพื่อให้ความคุ้มครองตัวเอง และเพื่อผลประโยชน์ของตัวเอง ในขณะเดียวกัน ผู้มีอำนาจก็พยายามจะยื่นมือเข้าไปโอบอุ้มคุ้มครองผู้ที่เข้ามาหาคน ถ้าเห็นว่าคนเหล่านั้นจะอำนวยประโยชน์ให้กับตนได้ ธรรมเนียมดังกล่าวนี้บางครั้งก็เกิดขึ้นในระบบราชการ และบางครั้งก็เกิดขึ้นนอกกระบบราชการ และนับวันจะมากขึ้นด้วย กล่าวคือ (วิลเลียม เจ คลอสเนอร์, 2537 : 278)

ก. อิทธิพลของระบบอุปถัมภ์ที่มีต่อระบบราชการ ก็คือ การทำให้บรรดาผู้นำ หรือผู้บังคับบัญชาต่างก็สร้างอภิสิทธิ์ สร้างอำนาจ สร้างอิทธิพล ให้กับตนเองได้อย่างมั่นคง โดยมีผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาเป็นฐานอำนาจให้ ผู้ใต้บังคับบัญชาเมื่อได้รับการคุ้มครองจากผู้นำหรือผู้บังคับบัญชาของคนที่มีความสำคัญในบุญคุณของผู้บังคับบัญชาของตนมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งการคุ้มครองที่ตนเองได้รับจากผู้นำ หรือเจ้านายของตน เมื่อตนเองได้กระทำการฝ่าฝืนต่อระเบียบปฏิบัติของทางราชการจนกระทั่งกลายเป็นความผิด แต่ในเมื่อตนเองได้กระทำการที่เป็นประโยชน์ต่อผู้บังคับบัญชาของตนทั้งในเรื่องส่วนตัว และในหน้าที่ราชการ ผู้บังคับบัญชาก็ต้องถือว่าเป็นหน้าที่ที่จะต้องแสดงน้ำใจต่อผู้ใต้บังคับบัญชาโดยให้ความคุ้มครองช่วยเหลือ นอกจากนี้ ผู้นำหรือผู้บังคับบัญชาเหล่านี้ มักจะให้ประโยชน์กับผู้ใต้บังคับบัญชาบางคนที่เป็น “ลูกน้อง” คนสนิท หรือคนใกล้ชิดของตนอย่างเต็มที่ เช่น การพิจารณาเลื่อนขั้นเงินเดือน ฯลฯ เป็นต้น ดังคำกล่าวที่เรามักได้ยินได้ฟังอยู่เสมอที่ว่า “ค่าของคนขึ้นอยู่กับว่าเป็นคนของใคร”

ข. อิทธิพลของระบบอุปถัมภ์ที่มีต่อนอกกระบบราชการ ก็คือ การก่อให้เกิดผู้มีอิทธิพลในท้องถิ่นต่าง ๆ ในสมัยปัจจุบันผู้มีอิทธิพลเหล่านี้มักได้รับขนานนามว่า “เจ้าพ่อ” ผู้มีอิทธิพลเหล่านี้มีอำนาจ และเงินที่จะให้ความคุ้มครอง และให้ความสุขต่อบริวารของตนเองได้ แม้กระทั่งข้าราชการในท้องถิ่นบางแห่งก็ยังคงอยู่ใต้อิทธิพล และอำนาจเงินของบรรดาผู้มีอิทธิพล ทำให้ผู้มีอิทธิพลเหล่านี้ดำรงอยู่ได้โดยที่กฎหมายไม่สามารถเอื้อมมือเข้าจัดการได้ และผู้มีอิทธิพลในท้องถิ่นในลักษณะดังกล่าวก็จะก่อให้เกิดระบบอภิสิทธิ์ที่คนอื่นไม่สามารถกระทำได้

1.3 ลักษณะปัจเจกภาพของบุคคล (individualistic) หมายถึง ความเป็นตัวของตัวเอง หรือความเป็นไท คนไทยส่วนใหญ่มีค่านิยมในเรื่องความเป็นตัวของตัวเอง มีชีวิตอยู่อย่างอิสระเสรีตามแบบไทย ๆ ดังคำโบราณที่ว่า “บ้านใครใครอยู่ อยู่ใครใครนอน” การที่คนไทยมีพฤติกรรมของ

บุคคลเป็นอิสระดังกล่าว หมายความว่า การกระทำอะไรก็ตาม คนไทยเรานึกถึงตัวเองเป็นหลัก หากเปรียบเทียบวัฒนธรรมของไทยกับของตะวันตกแล้ว จะเห็นได้ว่า วัฒนธรรมตะวันตกยึดหลักของ Descartes ที่ว่า “cognito ergo sum” (I think, therefore, I am) และ “facio ergo sum” (I make, therefore, I am) หมายความว่า ความเป็นคนอยู่ที่การใช้ความคิด และการกระทำเป็นสำคัญ แต่ในสำหรับสังคมไทยเรายึดหลัก “sentio ergo sum” (I feel, therefore, I am) นั่นคือ ความรู้สึกต่างหากที่ทำให้คนเป็นคน เราจะสังเกตได้จากในกระบวนการสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ทุกคนจะคุ้นกับคำว่า “เกรงใจ” “เห็นใจ” ซึ่งเป็นเรื่องของใจเป็นสาระสำคัญดังจะเห็นได้จากหลักที่เราใช้อยู่ที่ว่า “น้ำซุ่นเอาไว้น้ำในน้ำใสเอาไว้น้ำข้างนอก” ทั้งนี้ก็เพราะว่า คนไทยถือว่าการไม่สุภาพที่จะแสดงความรู้สึกโกรธเกลียดต่อหน้าบุคคลอื่น ดังนั้น ระบบสังคมของไทยจึงมุ่งที่จะแยกความรู้สึกกับการแสดงออกออกจากกัน เมื่อระบบความสัมพันธ์มีลักษณะดังกล่าว ความหมายของปัจเจกชนนิยมของไทยจึงแตกต่างจากของตะวันตก ในแง่ที่เราถือว่าทุกคนต่างจิตต่างใจ ฉะนั้น จึงไม่ควรจะมีการบังคับใจกัน แต่ความหมายของทางตะวันตก ปัจเจกชนนิยมจะเน้นในการแสดงออกมากกว่า (อานนท์ อาภาภิรม, 2517 : 21)

ความคิดเห็นเกี่ยวกับลักษณะของสังคมไทยนี้ John E. Embree กล่าวว่า สังคมไทยเป็นสังคมที่มี “โครงสร้างหลวม” (loosely structured social system) หมายความว่า เป็นสังคมที่เปิดโอกาสให้บุคคลเลือกตัดสินใจกระทำที่แตกต่างกันออกไปได้ในสถานการณ์อย่างเดียวกัน คือ สังคมไม่มีการบีบบังคับทางธรรมเนียมประเพณีว่า ในกรณีอย่างนั้นอย่างนี้จะต้องปฏิบัติอย่างหนึ่งอย่างใดเพียงอย่างเดียว กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือว่า สังคมถือว่าพฤติกรรมที่แตกต่างกันออกไปบ้างในสถานการณ์อย่างเดียวกันนั้นใช้ได้ หรือเป็นของที่ถูกต้อง สังคมยอมรับ ลักษณะสังคมแบบโครงสร้างหลวมนี้ จะมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับบุคลิกลักษณะของบุคคลประเภท “ปัจเจกชนนิยม” (individualism) อยู่มาก พฤติกรรมที่มีลักษณะเฉพาะของคนไทยที่เขาสังเกตเห็น ก็คือ คนไทยขาดความสม่ำเสมอ ขาดระเบียบวินัยโดยตั้งใจ และไม่ชอบทำงานร่วมกับคนอื่นอย่างเห็นได้ชัด เช่นเดียวกับการสังเกต และจากประสบการณ์ของ ลิจิต ธีรเวคิน พบว่า คนไทยจำนวนไม่น้อยขาดความรับผิดชอบต่อหน้าที่ ไม่รักษาเวลา ทำงานโดยไม่มีเหตุผล หลีกเลียงสัญญาโดยไม่ปรากฏตัว หรือไม่ทำเอาคือ ๆ หรือทำงานโดยไม่คำนึงถึงคุณภาพ และข้อสำคัญความรู้สึกผิด (quality feeling) จะไม่ปรากฏอยู่ในบุคคลที่กระทำลักษณะดังกล่าว (ลิจิต ธีรเวคิน, เอกสารอัดสำเนา : 23)

ดังนั้น แนวความคิดเกี่ยวกับ “ปัจเจกชน” ตามนัยของโลกตะวันตก จึงไม่สอดคล้องกับปรากฏการณ์ของสังคมไทย คนไทยถือคติว่า “ทำอะไรได้ตามใจคือไทยแท้” บ่อยครั้งที่คนไทยประพฤติตัว “ตามใจฉัน” โดยไม่สนใจกฎเกณฑ์ของสังคม Brummelhuis ได้สรุปความหมายเกี่ยวกับแนวคิดปัจเจกชนแบบไทยนี้ว่าน่าจะได้แก่ แนวทางแห่งการถอยหนี การหลีกเลี้ยวและความ

ไม่ไว้วางใจ ซึ่งแสดงออกในพฤติกรรม และความสัมพันธ์ทางสังคมหลายรูปแบบด้วยกัน ซึ่งถือเป็น “ปัจเจกชนนิยมเชิงลบ” (negative individualism) เพื่อแยกแยะออกจากความหมายของปัจเจกชนในสังคมตะวันตก (H.T. Brummelhuis, 1984 : 44-45)

ข้อพิจารณาต่อไปก็คือว่า อะไรเป็นสาเหตุให้คนไทยมีลักษณะปัจเจกชนนิยมอย่างมากมา จนขาดความรับผิดชอบต่อองค์กร และมีผลต่อการพัฒนาระบบประชาธิปไตยนั้น เราพอที่จะกล่าวถึงมุมมองของสาเหตุดังกล่าวได้ ดังนี้

ก. ลิจิต ชีรเวคิน มีความเห็นในประเด็นนี้ว่า การตอบคำถามนี้คงกระทำได้ยาก แต่ถ้ามองข้ามไปสู่อดีตคงจำได้ว่า สังคมไทยไม่มีองค์กรสังคม มีแต่องค์กรของรัฐ องค์กรของรัฐ มีแต่นำมาซึ่งผลเสียต่อตัวบุคคล เช่น การเกณฑ์แรงงานโดยไม่ได้ค่าจ้างในระบบไพร่ การมีความรู้มีทักษะในทางศิลปะก็จะถูกเกณฑ์ไปใช้งานของรัฐ เพราะฉะนั้น การพยายามหลีกเลี่ยงหลบหนีความรับผิดชอบจึงเป็นวิธีที่ดีที่สุด จนมีลักษณะรักษาตัวรอด และออกไปในทางกะล่อน “รู้รักษาตัวรอดเป็นยอดดี” (ลิจิต ชีรเวคิน, เอกสารอัดสำเนา : 23)

ข. การไม่รู้จักรู้สิทธิ และเสรีภาพในขอบเขต หรือการไม่เคารพกฎเกณฑ์ ถ้าดูในแง่จิตวิทยาแล้ว อาจจะเกี่ยวกับการที่คนไทยถูกอบรมให้เคารพกฎเกณฑ์ต่อเมื่อจะถูกลงโทษโดยพ่อแม่ ครูอาจารย์ คือ ไม่ใช่เคารพกฎเกณฑ์เพราะว่าเป็นสิ่งที่พึงปฏิบัติ เพราะฉะนั้น ถ้าไม่มีคนมาคอยลงโทษก็จะคอยหลีกเลี่ยง หรือละเมิดกฎเกณฑ์เสีย เมื่อเป็นเช่นนี้แล้วเขาก็พยายามที่จะหาช่องโหว่ที่จะละเมิดกฎเกณฑ์นั้น (ณรงค์ สิ้นสวัสดิ์ และเอสปริสเซีย, 2517 : 60)

ค. สังคมไทยมีระบบของการมองประโยชน์ส่วนตัว (inner-directed social system) มากกว่าสังคมที่มีระบบมองประโยชน์ผู้สาธารณะ (other-directed social system) ลักษณะของสังคมระบบของการมองประโยชน์ส่วนตัว มักจะเปิดโอกาสให้ปัจเจกชนมีความเคลื่อนไหวค่อนข้างสูง แต่ตัวโครงสร้างสังคมไม่ปรับเปลี่ยนตาม เช่น ในการทำงาน หากจำเป็นต้องทำเป็นกลุ่มซึ่งขัดแย้งกับลักษณะทั่วไปของบุคลิกภาพของคนไทย พฤติกรรมจะเป็นไปในทิศทางที่ขาดการประสานงาน และจะหันกลับไปมีพฤติกรรมตามค่านิยมเดิม เช่น “เฉย ๆ” “เข้าขามเข้ากัน” “ไม่เป็นไร” “ตามสบาย” นักเขาก็ละเลยกฎ ระเบียบ หลักการ ในที่สุดก็ “ปล่อยเลยตามเลย” หรือ “กินตามน้ำ” (conformity)

การที่สังคมเปิดโอกาสให้ปัจเจกชนมีการเคลื่อนย้ายตำแหน่งค่อนข้างเปิดเผยเช่นนี้ ทำให้มีการเข้าใจผิดว่าเป็นลักษณะการเปลี่ยนแปลงในเชิงระบบ ซึ่งความจริงเป็นเพียงการเปลี่ยนแปลงในเชิงบุคคล แต่ถึงกระนั้นก็มีมักจะถือว่า การเคลื่อนย้ายดังกล่าวเป็นกรณีนี้ว่า ระบบสังคมมีโครงสร้างหลวม แท้จริงยังต้องถือว่าเป็นลักษณะของสังคมที่มีระบบปกป้องปัจเจกชนค่อนข้างได้ผล แต่ผลคือ ปิดกั้นสังคมมิให้ก้าวไปสู่การพัฒนา สังคมไทยจึงมีระบบที่เปิดโอกาสให้

ปัจเจกชนมีความสำคัญจนถึงขั้นทำลายระเบียบ กฎเกณฑ์ บรรทัดฐาน ได้ด้วยอิทธิพลส่วนตัว
อำนาจส่วนตัว ระบบเมื่อเปรียบเทียบกับปัจเจกชนแล้ว สังคมไทยให้คุณค่ากับปัจเจกชนมากกว่า

ง. สังคมไทยมี mechanical solidarity กล่าวคือ สังคมส่วนใหญ่ยังชี้นำอยู่ด้วยการ
เกษตรกรรม ต่างคนต่างอยู่ ไม่มีความจำเป็นต้องพึ่งพาอาศัยกันระหว่างกลุ่ม ยกเว้น การพึ่งพาอาศัย
กันระหว่างบุคคลในหมู่เครือญาติ วิธีชีวิตส่วนใหญ่เป็นไปแบบ “เรื่อนใครอยู่ อยู่ใครนอน” ที่เป็น
เช่นนี้โดยเฉพาะในอดีตก็เพราะสังคมไทยไม่มีปัญหาข้อจำกัดของทรัพยากร ไม่มีปัญหากดดัน
ประชากร ทุกคนหาเลี้ยงชีพโดยอิสระ

2. อิทธิพลค่านิยมของพุทธศาสนา

เป็นที่ยอมรับกันว่าโลกทัศน์ของคนไทยนั้น มีคำสอนของศาสนาพุทธเป็นพื้นฐาน
สำคัญ ความสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรมไทยกับพุทธศาสนา มีมาไม่น้อยกว่า 700 ปี นับแต่ครั้งกรุง
สุโขทัยเป็นราชธานี เมืองไทยเราได้รับเอาพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติมาช้านาน ประชาชน
ไทยได้เป็นพุทธศาสนิก หลักธรรม ระเบียบปฏิบัติ หรือพิธีกรรมทางพุทธศาสนา ได้หล่อหลอมเป็น
เนื้อเดียวกับขนบธรรมเนียมประเพณีไทยจนกลายเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของไทย แต่ศาสนาพุทธได้
ผสมผสานกับศาสนาพราหมณ์มาโดยตลอด คนทั่ว ๆ ไปที่นับถือศาสนาพุทธ 80 – 90 เปอร์เซ็นต์
รับพุทธศาสนาในฐานะที่เป็นศาสนาพราหมณ์ ไม่ได้รับศาสนาพุทธในฐานะที่เป็นตัวพุทธธรรมอัน
ประเสริฐ กล่าวอีกนัยหนึ่ง ดูเหมือนว่าพุทธธรรมที่แท้จริง ยังห่างไกลจากแนวปฏิบัติพื้นฐานของ
ชาวไทยอย่างแท้จริง (วิทย์ วิศุทเวทย์ และเสถียรพงษ์ วรรณปก, 2528 : 81)

ในการพิจารณาบทบาทของพุทธศาสนา กับวัฒนธรรมทางการเมืองนั้น จำเป็นจะต้อง
เข้าใจถึงความแตกต่างของพระพุทธรูปธรรมแนวคัมภีร์ (doctrinal Buddhism) กับพุทธธรรมแบบ
ชาวบ้าน (popular Buddhism) การแยกแยะความแตกต่างดังกล่าวนี้ อาจกล่าวได้ว่า เป็นคำอธิบายที่
เป็นที่ยอมรับกันแพร่หลายไม่น้อยต่อปัญหาปรากฏการณ์ทางพุทธศาสนาในสังคมไทย มาตรวัดที่
ใช้แยกแยะพุทธศาสนาสองระดับดังกล่าว มักประกอบด้วย การยอมรับเทพเจ้าและกฎศัวิญญูญาณ การ
เน้นพิธีกรรม การให้ค่าแก่การทำสมาธิ และจุดหมายของชีวิต กล่าวคือ พุทธศาสนาแบบชาวบ้าน
ยอมรับเทพเจ้า และกฎศัวิญญูญาณต่าง ๆ ให้คุณค่าแก่การทำสมาธิน้อย และละทิ้งอุดมการณ์นิพพาน
หันไปปฏิบัติศาสนกิจเพียงเพื่อชีวิตที่ดีขึ้น พุทธศาสนาแบบชาวบ้านนี้เอง ที่มีอิทธิพลต่อระบบ
ความเชื่อ ค่านิยม ของคนในสังคมไทยซึ่งมีผลต่อวัฒนธรรมทางการเมืองไทย (Martin Southwold,
1982 : 141-143)

สิ่งที่เห็นได้ชัดเจนเกี่ยวกับอิทธิพลค่านิยมของพุทธศาสนาต่อทัศนคติ และความเชื่อทาง
การเมืองของคนไทยประการหนึ่ง ก็คือ คำสอนเรื่อง “กฎแห่งกรรม” กฎนี้กล่าวไว้ว่า ที่มนุษย์แต่ละ

คนมีสถานภาพต่าง ๆ สูงหรือต่ำ ดีหรือเลวนั้น เป็นผลสะท้อนของ “บุญ” หรือ “กรรม” ที่แต่ละคนได้สะสมไว้ในชาติก่อน ดังนั้น คนไทยจึงไม่เข้าใจว่าความแตกต่าง และความไม่เสมอภาคทางสังคม เป็นผลเนื่องมาจากระบบสังคมที่ไม่ยุติธรรม แต่กลับเข้าใจว่านั่นคือ กฎเกณฑ์ที่โลก และชะตากรรมได้กำหนดไว้แล้วด้วยความยุติธรรม และถ้าใครไม่ยอมรับและพยายามขัดขวางชะตาชีวิตที่ดีของคนอื่น ย่อมหมายความว่าไม่เคารพศรัทธา หรือคูหมั่นต่อกฎเกณฑ์ที่โลกและชะตาชีวิตได้กำหนดไว้ การทำเช่นนี้จะกลายเป็น “กรรม” ที่สนองให้บุคคลนั้น ไม่สามารถที่จะมีชีวิต และสถานภาพของสังคมในชาติหน้าตามที่หวังไว้ได้

คำสอนเกี่ยวกับ “กฎแห่งกรรม” นี้ กลายเป็นสาเหตุประการหนึ่งที่ทำให้เกิดการจัดลำดับชั้นเพิ่มขึ้นอีกอย่างหนึ่ง คือ ตามกฎของการจัดลำดับชั้นแบบนี้ถือว่า เพราะผลบุญส่งผลให้บุคคลนั้น ๆ จึงได้เลื่อนขึ้นไปอยู่ในลำดับชั้นที่สูงนี้ด้วย เพราะเป็นผู้ที่ได้ทำการสะสม “บุญ” และหลีกเลี่ยงจาก “กรรม” ดังนั้น คำสั่งสอนตาม “กฎแห่งกรรม” นี้จึงช่วยให้ความมีอำนาจ ความเป็นใหญ่ของบุคคลมีความมั่นคงยิ่งขึ้น เพราะคนที่เกิดมามีสถานภาพที่ดี มีบารมี และมีความสุขในโลกนี้ เพราะได้สะสม “บุญ” ไว้แต่ชาติก่อน คำสอนนี้ไม่เพียงแต่จะอธิบายให้เหตุผลในการมีอภิสิทธิ์ หรืออำนาจความเป็นใหญ่ของบุคคลใดบุคคลหนึ่งเท่านั้น แต่ยังได้อธิบายให้เหตุผลของการมีสถานภาพทางสังคมต่าง ๆ ของทุก ๆ คนอีกด้วย (แอรนสท เอ เบอร์, 2520 : 184-185)

นอกจากนี้ การที่ยังมีผู้เข้าใจว่าพุทธศาสนามุ่งให้คนสร้างความคิด แต่ไม่ได้สอนให้คนมุ่งสร้างความคิดเพื่อสังคมแต่เป็นการสร้างเพื่อตนเองเท่านั้น ทำให้ขาดความร่วมมือที่จะทำงานเพื่อสาธารณประโยชน์ของสังคม และประเทศชาติ ทำให้สถาบัน หรือกลุ่มผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ และการเมืองไม่เกิดขึ้น หรือเมื่อมีขึ้นก็เพียงชั่วระยะเวลาอันสั้นแล้วก็สลายไปเพราะขาดความรับผิดชอบ และความผูกพันต่อสถาบันก็มีน้อยมาก จะเห็นได้ว่า หลักธรรมของพุทธศาสนานั้น เป็นส่วนสำคัญประการหนึ่งในการปลูกฝังทัศนคติ ค่านิยม และความเชื่อให้แก่ประชาชน ทำให้ประชาชนเกิดความโน้มเอียงอันส่งผลไปสู่การแสดงออกทางการเมืองอันได้แก่ วัฒนธรรมทางการเมือง นั่นเอง

วัฒนธรรมทางการเมืองของคนไทย

หากวัฒนธรรมทางการเมืองเป็นแบบแผนของทัศนคติ ความเชื่อ และค่านิยมร่วมกันของบุคคลในสังคมเกี่ยวกับการเมือง ก็นับได้ว่า วัฒนธรรมทางการเมืองเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลในฐานะเป็นตัวกำหนดกรอบพฤติกรรมทางการเมือง ตลอดจนกิจกรรมทางการเมืองของบุคคล วัฒนธรรมทางการเมืองของระบบการเมืองหนึ่ง ๆ ย่อมเป็นผลผลิตทั้งของประวัติศาสตร์ของระบบการเมือง และประวัติดั้งเดิมของมวลสมาชิกในระบบการเมืองนั้น การศึกษาถึงวัฒนธรรมทางการเมืองของคนไทยว่ามีลักษณะอย่างไรนั้น จำเป็นที่จะต้องมีการตรวจสอบกระบวนการเรียนรู้ของคนไทย ซึ่งลักษณะวัฒนธรรมทางการเมืองของคนไทยนี้ อาจกล่าวได้ว่ามีลักษณะที่สำคัญสองประการ คือ วัฒนธรรม “อำนาจนิยม” และ “อิสระนิยม” ดังนี้ (สิทธิพันธุ์ พุทธหุน, 2531 : 144)

1. วัฒนธรรมอำนาจนิยม

วัฒนธรรมทางการเมืองไทยที่สำคัญประการหนึ่ง ก็คือ “อำนาจนิยม” วัฒนธรรมอำนาจนิยมเป็นวัฒนธรรมที่ยึดหลัก “อำนาจเป็นธรรม” โดยที่มาตรฐานความชอบธรรมถูกกำหนดด้วยอำนาจเป็นเกณฑ์ ภายใต้วัฒนธรรมดังกล่าวนี้ ความเห็นของผู้ที่มีอำนาจย่อมถูกต้องมากกว่าความเห็นของผู้ไร้อำนาจ ความถูกผิดมิได้ถูกกำหนดด้วยเหตุผลและข้อเท็จจริง สังคมที่ถูกครอบงำด้วยวัฒนธรรมอำนาจนิยม จะมีค่านิยมยกย่องผู้มีอำนาจ และผู้ทรงอำนาจมีแนวโน้มที่จะใช้อำนาจเพื่อแสดงความยิ่งใหญ่แห่งตน สิ่งที่สังเกตเห็นได้ประการหนึ่งเกี่ยวกับลักษณะอำนาจนิยมของคนไทย ก็คือ การที่คนไทยผูกพันกับการยอมรับในบทบาท และอำนาจของราชการ ความเชื่อดังกล่าวนี้หมายความว่า ประชาชนยอมรับว่าตนเองไม่มีอำนาจ หรือความสามารถทางการเมืองแต่อย่างใด แต่บุคคลที่ดำรงตำแหน่งทางการเมือง หรือเป็นข้าราชการนั้น เป็นบุคคลที่มีอำนาจ มีอิทธิพลและมีบารมี ประชาชนมักให้ความยำเกรงและเชื่อฟังในอำนาจ การที่คนไทยมีลักษณะวัฒนธรรมทางการเมืองดังกล่าวนี้ สภาพแวดล้อมทางการเมืองไทยในอดีตซึ่งไม่เคยตกเป็นเมืองขึ้นของชาติใดมาก่อน นับได้ว่าเป็นปัจจัยที่เสริมให้วัฒนธรรมทางการเมืองไทยมีลักษณะนิยมอำนาจ ทั้งนี้ก็เพราะว่าระบบการเมืองไทยยึดถือหลักการปกครองโดยคน ๆ เดียว หรือหมู่คณะมาเป็นเวลายาวนานหลายร้อยปี อันเป็นลักษณะของการนิยมตัวบุคคลมากกว่าหลักการ เชื่อถือในเรื่องโชคกลางไสยศาสตร์ นิยมระบบอุปถัมภ์ ตลอดจนนิยมระบบเจ้าขุนมูลนายอย่างมากมาย แม้ว่าต่อมาจะได้มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ มาเป็นการปกครองในระบอบประชาธิปไตยก็ตาม แต่ความคุ้นเคยของประชาชนในลักษณะการปกครองแบบดั้งเดิม ซึ่งได้แก่การปกครองโดยตัวบุคคลที่อาศัยความชอบธรรมโดยอาศัยอำนาจบุคลิก เช่น บุญบารมี ทำให้อิทธิพลของอำนาจนิยมยังดำรงอยู่ในกระแสความคิดของคนไทย กระแสความคิดดั้งเดิมของคน

ไทยดังกล่าวนี้ เชื่อว่าอำนาจเป็นแหล่งที่มาของศรัทธา สังคมไทยจะเชิดชูผู้มีอำนาจยกย่องการเป็นเจ้าคนนายคน (ปริญญา ปานทอง, 2516 : 23)

วัฒนธรรมอำนาจนิยมนอกจากจะเป็นผลเนื่องมาจากผลของระบบการเมืองการปกครองในอดีตแล้ว กระบวนการเรียนรู้ทางสังคมของคนไทยก็เป็นส่วนสำคัญที่ทำให้คนไทยมีวัฒนธรรมอำนาจนิยม กระบวนการเรียนรู้ทางสังคมของคนไทยส่วนใหญ่จะเน้นความสำคัญของอำนาจมาตลอด โดยผ่านสถาบันทางสังคมที่สำคัญ ๆ เช่น ครอบครัว สถาบันการศึกษา ระบบราชการ สถาบันทางศาสนา ฯลฯ การเรียนรู้ในระดับครอบครัว ทินพันธุ์ นาคะตะ ได้ให้ความเห็นว่า กระบวนการอบรมให้เรียนรู้ระเบียบของสังคมไทย เน้นให้ประชาชนอยู่ในลักษณะที่มีวัฒนธรรมแบบอำนาจนิยม กล่าวคือ ครอบครัวไทยโดยทั่วไปเน้นความสำคัญของอิตาธิปไตย (autocracy) ผู้มีอำนาจสูงสุดภายในครอบครัว คือ บิดา หรือหัวหน้าครอบครัว ลักษณะของความสัมพันธ์ของสมาชิกภายในครอบครัวเป็นไปในลักษณะของความสัมพันธ์ระหว่างผู้ใหญกับผู้ย่อย (superior subordinate relationship) โดยทั่วไป ความสัมพันธ์ส่วนตัวระหว่างเด็กกับสมาชิกอื่นในครอบครัว (บิดามารดาญาติพี่น้อง) มักจะเน้นการเคารพเชื่อฟังผู้มีอาวุโส ตลอดจนความสุภาพอ่อนโยนต่อผู้ใหญ่ ในขณะที่เด็ก กมล สมวิเชียร กลับมีความเห็นในอีกทัศนะหนึ่ง กล่าวคือ สัมพันธภาพระหว่างบุคคลในครอบครัวกับญาติพี่น้องของไทย จะมีลักษณะ “ตามสบาย” คือ ไม่ตายตัว (rigid) หรือมีกฎเกณฑ์แน่ชัดที่แก้ไขไม่ได้ หรือแก้ไขยากอย่างญี่ปุ่นและจีน หน้าที่ความรับผิดชอบของบุคคลที่มีต่อครอบครัวและสังคม แม้ว่าจะไม่ถึงขนาดไร้กฎเกณฑ์รายละเอียด แต่ก็ไม่ถึงกับเป็นสิ่งที่บุคคลจะต้องยึดถือปฏิบัติอย่างไม่มีทางหลีกเลี่ยง หรือเป็นสิ่งที่ใช้เป็นมาตรฐานการดำเนินชีวิตอย่างจริงจังเด่นชัด ความคิดดังกล่าว กมล สมวิเชียร จึงมีความเห็นว่า ค่านิยมเกี่ยวกับ “อิสระ” หรือ “อิสระนิยม” นี้ เป็นอิทธิพลสำคัญที่มีผลต่อระบบการเรียนรู้ของเด็กไทยในระดับครอบครัวมากกว่า ค่านิยม “อำนาจนิยม” (กมล สมวิเชียร, เอกสารอัดสำเนา : 46-48)

หากเปรียบเทียบแนวความคิดของ ทินพันธุ์ นาคะตะ กับ กมล สมวิเชียร ในประเด็นการเรียนรู้ในระดับครอบครัวแล้วดูเหมือนว่าขัดแย้งกัน ซึ่งในความเห็นของผู้ศึกษาแล้วก็มีความเห็นเช่นเดียวกัน แต่ก็มีข้อที่น่าสังเกตว่าแนวความคิดของ กมล สมวิเชียร โดยนัยก็ไม่ได้ปฏิเสธความคิดที่ว่า ในระดับครอบครัวที่มีการปลูกฝังค่านิยมในเรื่องอำนาจด้วยเหมือนกัน โดยกล่าวว่า “ในระดับครอบครัวที่เน้นอิทธิพลของค่านิยมอิสระในการเรียนรู้นั้น มิได้หมายความว่า อิทธิพล หรือค่านิยมอื่น ซึ่งไม่เกี่ยวกับความอิสระจะไม่มีในระยะเริ่มแรกนี้เสียเลย อันที่จริง กระบวนการเรียนรู้ในระดับครอบครัวของสังคมไทยน่าจะมีส่วนในการอบรมให้เด็กไทย มีทัศนคติแบบอำนาจนิยม และอิสระนิยมได้ในเวลาเดียวกัน กล่าวคือ หากวิเคราะห์รูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัวตามรูปแบบโครงสร้างของระบบครอบครัวไทย ซึ่งถือว่าการเคารพ

และเชื่อฟังผู้มีอาวุโสเป็นคุณค่าหรือคุณธรรมที่ยึดถือในระบบครอบครัวไทยแล้ว จะเห็นได้ว่ามีลักษณะเอื้ออำนวยต่อการที่จะปลูกฝังค่านิยมแบบอำนาจนิยม แลในทางปฏิบัติปรากฏว่ามีปัจจัยอื่นๆ เข้ามาเกี่ยวข้องทำให้รูปแบบความสัมพันธ์อันแท้จริงมิได้เคร่งครัดไปตามรูปแบบความสัมพันธ์ที่วางเอาไว้ เช่น การเข้าแทรกแซงการใช้อำนาจของหัวหน้าครอบครัวโดยพ่อแม่ หรือญาติผู้ใหญ่คนอื่น เป็นต้น ความสนิทสนมกันในระหว่างสมาชิกในครอบครัวจนไม่มีความรู้สึกว่ายฝ่ายหนึ่งเป็นผู้อาวุโสกว่า หรือมีอำนาจเหนือกว่า ในความเป็นจริงแล้วความสัมพันธ์ระหว่างเด็ก ๆ กับพ่อแม่ มักจะเป็นแบบง่าย ๆ พ่อแม่จะไม่ใช้วิธีบังคับ หรือวางกฎเกณฑ์อย่างแน่นหนาให้ลูกปฏิบัติตาม ความสัมพันธ์ในความเป็นจริงแบบนี้เอง ที่ทำลายความเคร่งครัดในรูปแบบความสัมพันธ์ที่วางไว้ เป็นบรรทัดฐาน อันเป็นลักษณะที่เอื้ออำนวยต่อการที่จะปลูกฝังค่านิยมแบบอิสระนิยม (มนูญ ศี รวิวรรณ, 2519 : 26-27)

ส่วนการเรียนรู้ในระดับอื่น ๆ ได้แก่ สถาบันการศึกษา ระบบราชการ และสถาบันทางศาสนา ก็มีส่วนสำคัญเช่นกันในการสร้างวัฒนธรรมอำนาจนิยมให้แก่คนไทย สุจิต บุญบงการ มีความเห็นว่า การศึกษาของบ้านเรานั้นนับตั้งแต่ระดับประถมจนถึงมหาวิทยาลัย มีแนวโน้มปลูกฝังเรื่องของอำนาจนิยม เด็กนักเรียนไทยจะเป็นคนที่ไม่ชอบแสดงออก ไม่มีการโต้แย้งครูอาจารย์ แม้แต่ในมหาวิทยาลัยก็ไม่มีการแสดงออกในลักษณะของการโต้แย้งกับครูอาจารย์อย่างที่จะควรจะเป็น อันที่จริงการอบรมให้เด็กนักเรียนในทุกระดับมีความเคารพครูอาจารย์ มีระเบียบวินัย มีความเรียบร้อยนั้นเป็นวัฒนธรรมที่ดี แต่การอ่อนน้อมถ่อมตนเช่นนี้ ไม่ควรนำมาผูกพันกับการแสดงออก หรือการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานบางเรื่องของโรงเรียน การฝึกรบรรมให้มีการรักหมั่นรักคณะ การเคารพเชื่อฟังนักศึกษารุ่นที่สูงกว่าในมหาวิทยาลัย สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ยังคงมีผลต่อการเสริมสร้างทัศนคติที่สนับสนุนลัทธิอำนาจนิยม ส่วนอิทธิพลของระบบราชการ กมล สมวิเชียร มีความเห็นว่า เมื่อเด็กเริ่มก้าวพ้นชายคาบ้านเข้าไปในสังคม เด็กไทยจะเริ่มสำนึกถึงอิทธิพลของสิ่งที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในประเทศไทยอีกประการหนึ่ง คือ อำนาจของราชการ อันได้แก่อำนาจของรัฐบาลซึ่งมีข้าราชการเป็นตัวแทนผู้ใช้อำนาจนั้น ยิ่งบุคคลนั้นเจริญเติบโตขึ้นมาเท่าใด มีบทบาทและความรู้ในสังคมมากเท่าใด ความสำนึกในอำนาจของราชการจะมีมากเป็นเงาตามตัว สำหรับสถาบันศาสนานั้น Robert L. Mole มีความเห็นว่า ลักษณะความเกรงใจของคนไทยนั้น เป็นผลมาจากความเชื่อทางศาสนาที่มีแนวโน้มไม่ส่งเสริมการวิจารณ์ จึงทำให้คนไทยเชื่อฟังอำนาจ ในสังคมไทยยังถือว่าอำนาจเป็นเสมือนความศักดิ์สิทธิ์ ยิ่งสถานภาพของบุคคลในการจัดลำดับชั้นทางสังคมสูงขึ้นเท่าใด ก็จะได้รับ ความเชื่อศรัทธามากขึ้นเท่านั้น (Robert L. Mole, 1973 : 25)

เนื่องจาก ปัจจุบันสถานะทางสังคมได้เปลี่ยนแปลงไป วัฒนธรรมอำนาจนิยมจึงไม่ปรากฏออกมาในทางปฏิบัติ แต่ในแง่ของค่านิยมแล้ว วัฒนธรรมอำนาจนิยมยังคงมีอิทธิพลและ

ความสำคัญสำหรับสังคมไทยอยู่ไม่น้อย เช่น ยังมีผู้อยากเห็นผู้นำที่มีความเด็ดขาดอยู่มาก แม้ในการบริหารงานก็ต้องประกอบด้วยพระเดช (อำนาจ) และพระคุณ (ธรรมะ) ซึ่งเป็นหลักการที่ยังใช้กับอยู่อย่างสัมฤทธิ์ผล (ลิขิต ชีรเวทิน, 2519 : 20)

วัฒนธรรมอิสระนิยม

ค่านิยมที่สำคัญอีกประการหนึ่งของสังคมไทย ก็คือ คนไทยรักความเป็นอิสระ ชอบทำอะไรตามลำพังตนเอง ไม่อยากให้ใครมายุ่งเกี่ยวกับตนมากนัก ไม่ชอบการถูกบังคับ หรือตกอยู่ภายใต้การบังคับบัญชาของคนอื่น คนไทยส่วนมากขาดระเบียบ หรือกฎเกณฑ์ในการดำเนินชีวิต ไม่ชอบอยู่ภายใต้กฎเกณฑ์ หรือกฎหมายของสังคม ความพยายามในการดึงคนมาอยู่ในวินัย สะท้อนให้เห็นความจริงในเรื่องนี้ การบังคับให้คนอยู่ในวินัยจะได้ผลก็เฉพาะต่อหน้า หากกลับหลังคนก็จะละเมิดกัน การละเลยหรือฝ่าฝืนกฎหมายจึงมีอยู่ทั่วไป ความเป็นอิสระของคนไทยดังกล่าว ลิขิต ชีรเวทิน มีความเห็นว่า ทำให้พฤติกรรมทางสังคม และพฤติกรรมทางการเมืองของคนไทยมีลักษณะปัจเจกชนนิยมสูง ขาดความรับผิดชอบต่อสังคมและองค์กร ดังนั้น ปัจเจกชนนิยม (individualism) ในความหมายที่เป็นลักษณะเฉพาะพฤติกรรมของคนไทย จึงแตกต่างจากปัจเจกชนนิยมในความหมายของตะวันตก คือ ไม่ใช่ปัจเจกชนนิยมแบบประชาธิปไตยในแง่สิทธิความเสมอภาค อภิสิทธิในบางเรื่อง แต่กลับเป็น anomic individualism ของบุคคลที่มีต่อสถาบัน กล่าวคือ การเป็นตัวของตัวเองแบบไม่สนใจ หรือผูกพันต่อสถาบันของสังคม ซึ่งเป็นหน่วยส่วนรวมหน่วยใหญ่ มีลักษณะที่ไม่มีความรับผิดชอบต่อสังคม มุ่งแต่ความอิสระส่วนตัว จนทำให้คนไทยเป็นคนเห็นแก่ตัว และเอาตัวรอดไว้ก่อน จุฑาสุภชาติที่ว่า “ตัวใครตัวมัน” ทำอะไรได้ตามใจคือไทยแท้ “พูดไปสองไพเบี้ย นิ่งเสียตำลึงทอง” ความรู้สึกนึกคิดแบบนี้ ทำให้คนไทยแต่ละคนไม่สนใจต่อการมีบทบาททางการเมือง หรือทำงานแบบอุทิศตนเพื่อสังคมส่วนรวม ความเป็นตัวเองแบบไทยดังกล่าว จึงขัดต่อการพัฒนาของระบอบประชาธิปไตย เช่น การปกครองท้องถิ่นย่อมล้มเหลว ถ้ามีแต่คนไม่สนใจเพราะถือว่าไม่ใช่ธุระของตน เพราะคนไม่ควรมีส่วนเกี่ยวข้อง แต่เป็นเรื่องของบ้านเมือง ของรัฐบาล ของเจ้านาย

การที่คนไทยมีวัฒนธรรมอิสระนิยมนี้ นอกจากจะเป็นผลสืบเนื่องมาจากสัมพันธภาพของบุคคลในครอบครัวกับญาติพี่น้องของไทยจะมีลักษณะ “ตามสบาย” คือ ไม่ตายตัว (rigid) หรือมีกฎเกณฑ์แน่ชัดที่แก้ไขไม่ได้ดังที่ได้กล่าวไปแล้วในตอนต้น วัฒนธรรมอิสระนิยมยังเป็นผลมาจากอิทธิพล และแรงหนุนจากพุทธศาสนา ซึ่งในแง่มุมหนึ่งได้มีส่วนเสริมสร้างค่านิยม “อำนาจนิยม” ให้แก่คนไทย แต่ในอีกแง่มุมหนึ่งก็ได้มีส่วนเสริมสร้างค่านิยม “อิสระนิยม” ในขณะเดียวกันอีกด้วย โดยในทางพุทธศาสนาซึ่งถือว่าชีวิตเป็นสิ่งไม่จีรัง และสุขหรือทุกข์ บุญหรือกรรม เป็นเรื่องของส่วนบุคคลซึ่งคนอื่นไม่เกี่ยว ไม่มีใครช่วยแบ่งเบาหรือไล่บาปลดกรรมของคนอื่นได้ การรวมเป็น

องค์กรหรือพรรคพวกจึงไม่สามารถช่วยอะไรได้ ผลก็คือ แต่ละคนจะต้องช่วยตัวเอง จะต้องหาวิถีทางเดินเอง และจะตามใจตนเอง นอกจากนี้ การดำรงชีวิตของคนส่วนใหญ่ของสังคมไทยที่ประกอบอาชีพการเกษตรกรรม ความสมบูรณ์ของที่ดิน และทรัพยากร ธรรมชาติ ซึ่งทำให้บุคคลสามารถดำรงอยู่ได้ตามลำพัง โดยไม่ต้องพึ่งพาอาศัยญาติพี่น้องเพื่อนฝูงมากนัก การอยู่กันอย่างไม่แออัด และอากาศที่ไม่ร้อนหรือหนาวจัด และระบบเครือญาติแบบไม่รัดรีดตายตัว ก็มีส่วนทำให้คนไทยเป็นคนรัก “อิสรภาพ” ไม่ชอบอยู่ใต้กฎเกณฑ์ข้อบังคับของครอบครัวหรือสังคมเช่นกัน

ในเมื่อสังคมไทยประกอบด้วยค่านิยมที่สำคัญสองประการดังกล่าว เป็นส่วนสำคัญในการกำหนดรูปแบบพฤติกรรมทางการเมืองของคนไทย ปัญหาก็คือ สภาพของค่านิยมทั้งสองไม่ขัดกันหรือ คำตอบก็คือ คุณค่านิยมของสังคม สภาพต่าง ๆ ของสังคม ฯลฯ ไม่จำเป็นต้องคล้องจองกันเสมอ ดังนั้น ค่านิยม “อำนาจนิยม” ยังคงทำหน้าที่อยู่ในสังคมเมื่อเกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ทางสังคม แต่ขณะเดียวกันสังคมก็ยอมทนต่อความเป็นตัวของตัวเองแบบไทยตราบเท่าที่ไม่เกิดการกระทบกระเทือนต่อระบบของอำนาจนิยมจนเกินไป (กมล สมวิเชียร, 2517 : 43)

ลักษณะบุคลิกภาพ

ลักษณะบุคลิกภาพแบบเสรีนิยม

เสรีนิยมมีเนื้อหาที่เชื่อในความอิสระและสิทธิเสรีภาพอันมากที่สุดของเอกบุคคล เป็นลัทธิที่ต้องการให้บุคคลมีเสรีภาพในการแสวงหาความสุข และความคิดเห็นยึดหลักกฎธรรมชาติเป็นรากฐาน รากฐานของเสรีนิยมมีที่มาจากหลักศาสนายิว ที่ถือว่ามิพระเจ้าองค์เดียวมนุษย์ทั้งปวงมาจากพระเจ้า ดังนั้น จึงเป็นพี่น้องกัน ศาสนาแบบคริสต์เชื่อกฎของมนุษย์นั้นไม่อาจทำลายได้ ดังนั้น แม้จะไม่เท่าเทียมกันในทางเศรษฐกิจ สังคม หรือการเมือง แต่มนุษย์ทั้งปวง ก็มีความเท่าเทียมกันในทางจิตและวิญญาณ หรือความเป็นมนุษย์ที่ไม่มีอำนาจใด ๆ ในโลกจะทำลายได้ (สมพงษ์ เกษมสิน, 2531 : 68)

แนวความคิดของเสรีนิยมบางประการ โดยเฉพาะแนวความคิดเกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพได้ถูกนักคิดทางการเมืองหลายท่านนำมาสร้างเป็นพื้นฐานเกี่ยวกับอุดมการณ์ประชาธิปไตย เพราะระบบการเมืองแบบประชาธิปไตยมีรากฐานมาจากความคิดที่เห็นว่า มนุษย์มีความสามารถ มีเหตุผล รู้ว่าอะไรดีอะไรชั่ว เชื่อว่ามนุษย์มีความเป็นอิสระ และมีเสรีภาพมาโดยธรรมชาติ เชื่อว่ามนุษย์เกิดมามีความเท่าเทียมกัน เชื่อว่าอำนาจสูงสุดในสังคมเป็นของปวงชน แนวความคิดเรื่องเสรีภาพนี้ถือว่าเป็นรากฐานสำคัญของประชาธิปไตย ซึ่งเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อในด้านธรรมชาติของ

มนุษย์ โดยเห็นว่ามนุษย์มีความสามารถในการพัฒนาตนเอง ซึ่งประเทศที่เป็นประชาธิปไตยจะต้องรักษา และให้หลักประกันแก่ประชาชนว่า ทุกคนจะต้องได้รับและสามารถใช้เสรีภาพได้อย่างทั่วถึง (พลศักดิ์ จิรไกรศิริ, 2524 : 103-104)

เรื่องเสรีภาพของบุคคลนี้ นักคิดทางการเมืองหลายท่าน ซึ่งรวมทั้งเพลโตด้วย ยังมีความสงสัยเกี่ยวกับความสามารถของบุคคลที่จะใช้เสรีภาพในลักษณะที่สร้างสรรค์ หรือเป็นประโยชน์ กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ ยังไม่ปักใจแน่นอนว่า บุคคลจะสามารถใช้เสรีภาพได้ดีเสมอไป เพลโตได้เคยกล่าวเปรียบเทียบไว้ว่า ถ้าประชาชนมีเสรีภาพมากเกินไปก็จะประพฤติดัวโดยไร้ระเบียบวินัย ไม่มีความยับยั้งชั่งใจ และน่าที่จะไม่เกิดผลดีอย่างจริงจัง นักคิดที่ถือเอาความเป็นระเบียบเรียบร้อยของสังคมเป็นเรื่องสำคัญนั้น ก็มักจะถือว่าการให้เสรีภาพ หรือการมีเสรีภาพเป็นเรื่องที่ละเอียดอ่อน บุคคลที่จะใช้เสรีภาพได้จะต้องเป็นผู้มีสติปัญญาและมีคุณธรรม เสรีภาพนั้นเป็นของดีแต่ก็มีอันตราย ถ้าใช้ไปไม่ถูกทางหรือใช้เกินขอบเขต สติปัญญาและคุณความดีของบุคคลเท่านั้น ที่จะทำให้มีการใช้เสรีภาพด้วยความรับผิดชอบ สำหรับประชาชนทั่วไปนั้นควรจะกำหนดขอบเขตในเรื่องเสรีภาพไว้อย่างชัดเจน ขอบเขตนี้เป็นเสมือนเครื่องนำทางให้ได้ใช้สิทธิของบุคคลได้อย่างถูกต้อง เสรีภาพในสังคมที่เป็นระเบียบเรียบร้อยนั้นจะมีลักษณะไม่เต็มที่ หรือสมบูรณ์ครบถ้วน (absolute) แต่จะมีลักษณะมากน้อย (relative) ตามความเหมาะสมของแต่ละสังคม เสรีภาพในลักษณะเช่นนี้เป็นสิ่งที่ถูกต้องตรงกับความเป็นจริงของสภาพชีวิตมนุษย์ เพราะไม่มีบุคคลใดที่จะมีเสรีภาพได้อย่างสมบูรณ์ คือ สามารถกระทำการทุกอย่างตามที่ตนมีความปรารถนาได้ตลอดเวลา

ดังนั้น คำว่า “เสรีภาพ” จึงหมายถึง ความมีเสรี พร้อม ๆ กับความยับยั้งชั่งใจ (restraint) หรือความรับผิดชอบ (responsibility) การจำกัดหรือยับยั้งไม่ให้มีเสรีภาพจนเกินไปจึงเป็นสิ่งจำเป็น แต่ก็มีหลักเกณฑ์ นั่นคือ สังคมจะกำหนดขอบเขตการใช้เสรีภาพโดยถือเอาความมั่นคงและสวัสดิภาพของชุมชน และเจตนารมณ์ของสมาชิกส่วนใหญ่ของสังคมเป็นที่ตั้ง เสรีภาพจึงมีสาระสำคัญที่ประกอบด้วยโอกาส และทางเลือกอันเสรี พร้อม ๆ กับความรับผิดชอบของบุคคลและกลุ่มบุคคล ซึ่งหลักการเรื่องเสรีภาพในระบอบประชาธิปไตยนี้ ได้ถูกกำหนดไว้ตามมาตรา 4 แห่งปฏิญญาว่าด้วยสิทธิของมนุษย์และพลเมือง ลงวันที่ 26 สิงหาคม ค.ศ. 1789 กล่าวไว้ว่า คือ ความสามารถของบุคคลที่จะทำการใด ๆ ก็ได้ที่ไม่เป็นการรบกวนผู้อื่น การจำกัดขอบเขตของเสรีภาพนั้น จะกระทำไดก็ต่อเมื่อการใช้เสรีภาพของบุคคลไปขัดขวางรบกวนการใช้เสรีภาพของบุคคลอื่น และจะต้องออกมาในรูปของกฎหมายเท่านั้น (โกสินทร์ วงศ์สุรวัฒน์, 2532 : 53)

ชยอนันต์ สมุทวณิช ได้อธิบายว่า เสรีนิยมให้ความสำคัญแก่การเชื่อมั่นในหลักเกณฑ์ และวิธีการหาเหตุผลแบบวิทยาศาสตร์มากกว่าการเชื่อทางศาสนา เป็นพื้นฐานของอุดมการณ์ทางการเมืองประเภทหนึ่ง คือ อุดมการณ์ประชาธิปไตย ซึ่งมีลักษณะดังนี้

ก. มีศรัทธาในความสามารถของมนุษย์ มีศรัทธาในสติปัญญาในการที่มนุษย์ร่วมมือกันทำงาน ความสามารถของมนุษย์ที่สำคัญ ได้แก่ การรู้จักเหตุผล และยึดหลักเหตุผลด้วยวิธีทดลอง ค้นหาแบบวิทยาศาสตร์ ซึ่งเกิดจากข้อคิดของจอห์น ล็อก

ข. มีศรัทธาในลัทธิเสรีภาพที่จะแสดงความคิดเห็น ขอมให้ทุกฝ่ายเสนอข้อเท็จจริง เหตุผล และความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาที่กำลังพิจารณาให้หมดเสียก่อน แล้วจึงร่วมกันตัดสินใจเป็นวิธีที่ดีที่สุด จากหลักข้อนี้จึงเกิดเสรีภาพทางการพูดทางการพิมพ์เผยแพร่ทางการเมือง และการประชุม และเสรีภาพในการรวมกลุ่มจัดตั้งสมาคม ตลอดจนถึงพรรคการเมืองด้วย จึงถือว่าเสรีภาพเป็นธาตุแท้ของความเป็นคนดังที่รุสโซเขียนไว้

ค. เชื่อว่ามนุษย์ทุกคนมีความเท่าเทียมกัน ความเท่าเทียมกันหรือเสมอภาคนี้ ไม่ได้หมายถึงความเท่าเทียมกันทางสติปัญญา หรือทางกายภาพ แต่เป็นความเสมอภาคตามกฎหมายและทางการเมือง ทุกคนควรได้รับการปฏิบัติจากเจ้าหน้าที่ของรัฐ และกฎหมายโดยเท่าเทียมกัน ควรมีสติและเสรีภาพทางการเมือง และดำเนินชีวิตเท่าเทียมกัน โดยไม่แยกว่าเป็นเพศใด มีกำเนิดอย่างไร มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมเช่นใด

ง. เสรีนิยมเห็นว่าควรปล่อยให้เอกชนทำกิจกรรมและดำเนินชีวิตในด้านต่าง ๆ เอง โดยแทรกแซงน้อยที่สุด รัฐจะเข้ามาแทรกแซงในวิถีชีวิต และการจัดระเบียบสังคมของคนก็ต่อเมื่อกิจกรรมนั้นเอกชนไม่สามารถจัดทำเองได้แล้วเท่านั้น

จ. เชื่อว่ารัฐเป็นเพียงอุปกรณ์ที่ช่วยให้คนบรรลุถึงความสมบูรณ์ และรัฐอยู่ได้ก็ด้วยเป้าหมายที่จะคุ้มครองชีวิต ทรัพย์สิน ดังนั้น ประชาชนมีสิทธิที่จะทำการต่อต้านรัฐบาลที่ไม่ปฏิบัติตามจุดหมายดังกล่าว ความคิดนี้ได้รับอิทธิพลจากล๊อคเป็นอย่างมาก โดยที่ล๊อคสนับสนุนสิทธิที่จะปฏิวัติล้มล้างรัฐบาลที่ทำผิดสัญญา (ชยอนันต์ สมุทวณิช, 2523 : 53-55)

สุชุม นวลสกุล ได้อธิบายความคิดเสรีนิยมว่า ขยายองค์ศักดิ์ศรีและความสามารถของคน ถือว่ามนุษย์เป็นสัตว์โลกที่มีเหตุผล สามารถคุ้มครอง และบำรุงเลี้ยงชีพตนเองได้ เพราะฉะนั้น รัฐจึงไม่ควรยุ่งเกี่ยวในการใช้ชีวิต หรือการเลือกทางดำรงชีพของตนเอง ควรอยู่ในฐานะเพียงเป็นผู้รักษากติกาให้ภาวะแห่งสันติภาพเป็นบรรยากาศของสังคม รักษาความสงบภายใน และป้องกันภัยจากภายนอก เสรีประชาธิปไตยยึดถือหลักการปัจเจกชนนิยม ต้องการให้แต่ละคนมีอำนาจอธิปไตย หมายความว่า มีสิทธิเสรีภาพอย่างสมบูรณ์ ปราศจากอุปสรรคขัดขวาง ความคิดเกี่ยวกับประชาธิปไตยในปัจจุบันได้รับอิทธิพลอย่างมากจากแนวคิดเสรีนิยม ซึ่งเริ่มขึ้นในสมัย Enlighten ประมาณ 300 ปีนี้เอง อาจกล่าวได้ว่า แนวความคิดเสรีนิยมในยุคเริ่มแรกเป็นปฏิกิริยาต่อการปกครองแบบกษัตริย์มีอำนาจสูงสุด หรือระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ในยุโรปโดยเฉพาะความคิดของ จอห์น ล็อก รุสโซ จอห์น สจ๊วตมิล ได้ให้ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับเสรีภาพของมนุษย์ไว้อย่าง

กว้างขวาง อาจกล่าวได้ว่า แนวความคิดทางด้านเสรีนิยมดังกล่าวเป็นรากฐานสำคัญของประชาธิปไตย เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อในด้านธรรมชาติของมนุษย์ โดยอิทธิพลของพวกเสรีนิยมประชาธิปไตยมองมนุษย์แตกต่างไปจากที่พวกอำนาจนิยมมอง คือ เห็นว่าขอบเขตความสามารถของมนุษย์ในการพัฒนาตนเอง โดยไม่ต้องมีการช่วยเหลือจากผู้ที่อำนาจสูงกว่านั้นกว้างขวางกว่าความเชื่อของพวกอำนาจนิยม แต่ละคนมีสิทธิที่จะดำเนินกิจกรรมทุกอย่างตามที่ตนคิดว่าเป็นประโยชน์แก่ตนเองมากที่สุด เพราะฉะนั้น ในทัศนะของพวกเสรีนิยม การปกครองที่ดีที่สุด คือ การปกครองที่ผู้อยู่ใต้ปกครองมีความรู้สึกว่าถูกปกครองน้อยที่สุด (สุขุม นวลสกุล, 2518 : 8)

แนวความคิดเสรีนิยม ซึ่งได้ให้ความสำคัญเรื่องเสรีภาพของบุคคลตามที่กล่าวมาแล้ว เพื่อประโยชน์ในการสร้างสรรค์ชีวิตลักษณะวัฒนธรรมทางการเมืองดังกล่าว ผู้ศึกษาจึงได้กำหนดลักษณะของบุคคลที่พึงซึ่งการมีค่านิยมแบบเสรีนิยม ดังนี้

1. เป็นผู้ที่มีความเชื่อในคุณค่า และศักดิ์ศรีของตนเอง
2. เป็นผู้ที่มีความเชื่อในคุณค่า และศักดิ์ศรีของผู้อื่น
3. เป็นผู้ที่มีความเชื่อในเรื่องความเสมอภาคของบุคคล
4. เป็นผู้ที่มีความเชื่อในเรื่องอิสระ เสรีภาพของปัจเจกบุคคล
5. เป็นผู้ที่ยึดถือขอบเขตหน้าที่ สิทธิ และเสรีภาพ
6. เป็นผู้ที่มีความรับผิดชอบผูกพันในสิ่งที่ได้ตัดสินใจกระทำลงไป

ลักษณะบุคลิกภาพแบบอำนาจนิยม

เมื่อเรากล่าวถึงระบบเผด็จการ หรือระบบอำนาจนิยม นักรัฐศาสตร์มักจะแยกการพิจารณาออกเป็น 3 ด้าน กล่าวคือ

ก. อำนาจนิยมในฐานะที่เป็นอุดมการณ์ หรือแนวความคิด มีลักษณะดังนี้ คือ ไม่เชื่อมั่นศรัทธาในความสามารถของมนุษย์ที่จะใช้เหตุผลในการตัดสินใจด้วยตนเอง ไม่เชื่อในสิทธิและเสรีภาพในปัจเจกบุคคล ปฏิเสธในความเท่าเทียมกันของมนุษย์ ไม่ต้องการให้ประชาชนมีความคิดเห็นที่แตกต่างไปจากผู้นำ หรือรัฐบาล อำนาจสูงสุดในการปกครองและการตัดสินใจสำคัญ ๆ ของประเทศอยู่ที่บุคคลคนเดียว หรือกลุ่มเดียว การคัดค้านหรือการต่อต้านรัฐบาลไม่ว่าในกรณีใด ๆ ถือว่าเป็นการทำลายความมั่นคง และความสามัคคีของคนในชาติ

ข. อำนาจนิยมในฐานะที่เป็นระบบการเมืองการปกครอง หรือรูปแบบการปกครอง มีลักษณะดังนี้ อำนาจอธิปไตย หรืออำนาจควบคุมของรัฐอยู่ที่ผู้นำเพียงคนเดียว หรือกลุ่มเดียว การตัดสินใจในปัญหาใด ๆ ไม่จำเป็นต้องปรึกษาหารือ หรือได้รับความยินยอมจากประชาชน ทุกอย่าง

ขึ้นกับผู้นำ ไม่มีองค์กรใดของประชาชนเข้าไปตรวจสอบ หรือควบคุมอำนาจของผู้ปกครองก็ดกันมิให้ประชาชนสนใจ และมีส่วนร่วมในทางการเมือง การใช้กำลัง และอำนาจเข้าปราบปรามผู้ที่มีความคิดจะทำลาย หรือต่อต้านอำนาจรัฐ ถือว่าเป็นสิ่งที่ชอบธรรม

ค. อำนาจนิยมในฐานะที่เป็นวิถีชีวิต บุคคลที่อยู่ในสังคมเผด็จการจะมีความคิด ความเชื่อ ค่านิยม และทัศนคติ ดังนี้คือ นิยมการปกครองแบบใช้อำนาจเด็ดขาดในการแก้ไขปัญหาข้อขัดแย้งต่าง ๆ ชอบผู้นำที่มีความเข้มแข็งเด็ดขาด ยอมรับอำนาจโดยคหุฎฐิไม่มีการโต้แย้งสงสัย นับถือระบบอาวุโส ไม่ชอบการเปลี่ยนแปลงใหม่ ๆ ไม่ต้องการให้ใครมีความคิดเห็นขัดแย้งกับตน ยึดมั่นในตัวบุคคลมากกว่าหลักการ ไม่นิยมการประนีประนอม มีความคิดชาตินิยมรุนแรง (ชยอนันต์ สมุทวณิช, 2519 : 51-53)

คำว่า “ลักษณะอำนาจนิยม” บุคคลที่ใช้คำนี้เป็นบุคคลแรก คือ Erich Fromm เขากล่าวว่า ลักษณะอำนาจนิยมเกิดจากการที่คนเราพบว่าตนเองอยู่อย่างโดดเดี่ยว ช่วยเหลือตนเองไม่ได้ จึงจำเป็นต้องพึ่งพาบุคคลอื่น หรือสิ่งอื่นที่เข้มแข็งมั่นคง และเพื่อทดแทนสภาพดังกล่าว จึงยอมสละความเป็นอิสระ ความรู้สึกดังกล่าวเป็นรากฐานของบุคลิกภาพแบบอำนาจนิยม (Erich Fromm, 1941 : 163)

ลักษณะอำนาจนิยม เราอาจพิจารณาได้เป็น 3 ระดับ คือ ในระดับทางจิตวิทยา บุคคลที่มีลักษณะอำนาจนิยมจะเป็นผู้ที่ยอมอ่อนน้อมถ่อมตนต่อผู้ที่ได้รับการจัดลำดับขั้นที่เหนือกว่า มีลักษณะประจบประแจงต่อผู้ที่แข็งแรงกว่า และครอบงำในลักษณะที่ยกตนข่มท่าน หรือรังเกียจดูหมิ่นต่อผู้ที่ตกอยู่ใต้อำนาจตน หรือผู้ที่ต่ำกว่า ในระดับพฤติกรรมทางการบริหาร บุคคลที่มีลักษณะอำนาจนิยมจะมีความเชื่อมั่นในผลดีของความเคร่งครัดในระเบียบแบบแผน และการขู่ว่าจะลงโทษ และในระดับอุดมการณ์ จะยกย่องนับถือผู้นิยมใช้อำนาจ ลักษณะทั้งสามประการดังกล่าวจะมีความสัมพันธ์อย่างสอดคล้องกัน กล่าวคือ บุคคลที่มีลักษณะอำนาจนิยมมีความโน้มเอียงที่จะใช้การบริหารแบบอำนาจนิยม และแสดงออกถึงอุดมการณ์แห่งการนิยมอำนาจ (Julius Gould and William L. Kolb, 1964 : 42)

สำหรับลักษณะของบุคคลที่แสดงถึงการมีค่านิยมแบบอำนาจนิยมนั้น ในเรื่องนี้ได้มีผู้ที่ได้ให้ทัศนะและความคิดเห็นไว้แตกต่างกัน ดังนี้

ทินพันธุ์ นาคะตะ ได้ประมวลความคิดของ Robert A Dahl และ T.W. Adorno แล้วสรุปว่า จิตใจของบุคคลที่มีบุคลิกภาพแบบเผด็จการจะมีลักษณะดังนี้ คือ เป็นบุคคลที่ชอบมอบความรับผิดชอบทุกสิ่งทุกอย่างไว้ที่ผู้นำ ชอบใช้อำนาจเด็ดขาด การอ่อนน้อมยอมจำนนต่อผู้ที่มีอำนาจ การนิยมระบบเจ้าขุนมูลนาย การไม่ยอมรับความเสมอภาคของบุคคล การไม่ยอมรับความ

แตกต่างของผู้อื่นในการใช้สิทธิเสรีภาพของเขา และการยึดมั่นในค่านิยมแบบเดิม (ทินพันธุ์ นาคะตะ, 2525 : 91-92)

Seymour Martin Lip set ได้อธิบายถึง ลักษณะอำนาจนิยมตามทัศนะทางจิตเวชว่า บุคคลที่มีลักษณะอำนาจนิยมเป็นบุคคลที่ชอบการบังคับบัญชา มีความกังวล มีความสงสัย เป็นบุคคลที่ปฏิเสธตัวเอง มีแนวโน้มที่ต่อต้านอำนาจ มีข้อจำกัดในความสามารถที่จะได้รับความพึงพอใจจากผู้อื่น ต้องการครอบงำหรือไม่ก็ยอมจำนน ขาดความอดกลั้น มีวิธีการแก้ปัญหาตายตัว ชอบแนวทางที่ง่าย ๆ ไม่ซับซ้อน ชอบภรรยาที่เฉย ๆ เฉื่อยชา ชอบเด็กที่ยอมจำนน พอใจในชีวิตครอบครัวที่ไม่มีการเรียกร้อง และมีลูกจ้างที่อ่อนน้อมว่านอนสอนง่าย เป็นบุคคลที่อำพรางความเป็นศัตรูไว้เบื้องหลังด้วยการแสดงความเป็นมิตรต่อผู้อื่น เป็นบุคคลที่พยายามหลอกลวงผู้อื่นว่าตนเป็นคนซื่อสัตย์ (Seymour Martin Lip set, 1969 : 216)

พลศักดิ์ จิรไกรศิริ กล่าวว่า บุคคลที่มีบุคลิกภาพแบบเผด็จการ ได้แก่ ผู้ที่มีความคิด ความเชื่อ ความรู้สึก จิตใจ ค่านิยม และทัศนคติ ดังนี้คือ การนิยมยึดถือในตัวบุคคลมากกว่าหลักของเหตุผล นับถือในระบบอาวุโส ชอบมอบความรับผิดชอบในทุกสิ่งทุกอย่างไว้ที่ผู้นำ นิยมในอำนาจเด็ดขาด มักอ่อนน้อมยอมจำนนต่อผู้ที่มีอำนาจ นิยมระบบเจ้าขุนมูลนาย ไม่ยอมรับความเสมอภาคของบุคคลตามกฎหมาย ไม่ยอมรับความแตกต่างของบุคคลอื่น ๆ ในการใช้สิทธิเสรีภาพของเขา ยึดถือในค่านิยมแบบเดิม ยึดถือเกี่ยวกับความแตกต่างของฐานะของปัจเจกชน ไม่ชอบการเปลี่ยนแปลงใหม่ ๆ และถือว่ากิจกรรมของบ้านเมืองเป็นเรื่องของหลวง ชาวบ้านไม่เกี่ยวข้อง

ชัยอนันต์ สมุทวณิช กล่าวว่า บุคลิกภาพที่ไม่เกื้อกูลต่อการปกครองแบบประชาธิปไตย นั้น ได้แก่ บุคลิกภาพเผด็จการ หรืออำนาจนิยม ผู้ที่มีทีท่าว่าจะเป็นเผด็จการ (ถ้าเป็นผู้นำ) หรือชอบถูกปกครองแบบเผด็จการ คือ บุคคลที่มีลักษณะ ดังนี้

ก. ขอมรับอะไรง่าย ๆ ขอมตามสังคมอยู่เสมอ โดยไม่มีความคิดเห็นโต้แย้งต่อค่านิยมของสังคม ทั้งนี้เพราะบุคคลประเภทนี้ต้องการยอมรับจากสังคม ต้องการความมั่นคงและไม่สามารถจะประสพกับการที่ตนเองเกิดไปมีความคิดเห็นผิดแผกไปจากคนหมู่มากได้ ในทำนองเดียวกันถ้าใครมีความเห็นไม่ตรงกับตัว คนก็จะทนเขาไม่ได้เช่นกัน

ข. มองโลกที่เต็มไปด้วยความหลอกลวง ไม่มั่นคง ไม่ปลอดภัย ไม่น่าอยู่ ไม่มีอะไรแน่นอน เมื่อมีความรู้สึกเช่นนี้อยู่แล้วก็มักจะเกิดความปั่นป่วนใจ ต้องหันหน้าเข้าพึ่งบุคคล หรือสิ่งของเอาไว้คอยยึดมั่นอย่างมกมาย บุคคลประเภทนี้จึงชอบผู้เผด็จการ ชอบการใช้อำนาจเด็ดขาด และมีทัศนคติว่าสิ่งที่โลกเรา หรือชาติต้องการมากที่สุด คือ การมีผู้นำที่เข้มแข็ง

ค. เป็นคนที่เคร่งครัดจนเกินไป ไม่รู้จักผ่อนสั้นผ่อนยาว ไม่ค่อยยอมปรับตัว ไม่ค่อยมีจินตนาการ จะเรียกว่าเป็นพวกอนุรักษนิยมจัดเกินไปก็ได้ ไม่ค่อยมีปฏิกิริยาเท่าไร เป็นพวกทงไม่รู้ร้อน และนิยมคติที่ว่า “พูดไปสองไพเบี้ย นิ่งเสียตำลึงทอง”

ง. เป็นผู้ที่นิยมชาติจนเกินไปจนใจแคบต่อเพื่อนร่วมโลกคนอื่น ๆ ที่มีเชื้อชาติภาษาต่างไปจากตน คนที่มีเชื้อชาติภาษาคนละอย่างกับตน หรือมีความคิดเห็นแตกต่างไปจากตน มักจะถูกมองเป็นคนประหลาด น่ากลัว น่าอันตราย และชอบประทุษร้ายให้คนอื่นว่าเป็นโน่นเป็นนี่ เช่น “ไอ้คนชาตินี้มันก็เกียจ” หรือ “ไอ้พวกนั้นหัวรุนแรง” เป็นต้น

Robert A Dahl ให้ความเห็นว่า บุคคลที่มีบุคลิกภาพทางการเมืองแบบเผด็จการ หรือมีลักษณะท่าทีทางการเมืองที่จะสนับสนุนระบบการปกครองแบบเผด็จการ เป็นบุคคลที่มีลักษณะดังนี้คือ อ่อนน้อมยอมจำนน และเชื่อฟังต่อผู้มีอำนาจอย่างง่าย ๆ ก้าวร้าว และเห็นชอบกับการลงโทษผู้คนด้วยวิธีการที่รุนแรง ทุกสิ่งทุกอย่างขึ้นอยู่กับตัวเองเป็นใหญ่ เป็นคนมองโลกในแง่ร้าย และชอบหมกมุ่นอยู่กับเรื่องการมรณอยู่ตลอดเวลา (Robert A. Dahl, 1963 : 120)

จากแนวความคิดเกี่ยวกับลักษณะบุคลิกภาพแบบอำนาจนิยมตามที่ได้นำเสนอไปแล้ว เพื่อประโยชน์ในการสร้างกรณีชีวิตลักษณะของบุคคลที่บ่งชี้ถึงการมีค่านิยมแบบอำนาจนิยม ในการค้นหาวรรณกรรมทางการเมืองของนักการเมืองท้องถิ่นฯ ครั้งนี้ ผู้ศึกษาจึงได้กำหนดลักษณะของบุคคลที่แสดงถึงการมีค่านิยมแบบอำนาจนิยม ดังนี้

1. เป็นผู้ที่มีความอ่อนน้อมยอมจำนนต่อผู้มีอำนาจ
2. เป็นผู้ที่นิยมยึดมั่นในตัวบุคคลมากกว่าหลักการของเหตุผล
3. เป็นผู้ที่ชอบมอบอำนาจ และความรับผิดชอบทุกอย่างไว้ที่ผู้นำ
4. เป็นผู้ที่ยอมรับนับถือในระบบอาวุโส
5. เป็นผู้ที่นิยมอำนาจเด็ดขาด
6. เป็นผู้ที่นิยมระบบเจ้าขุนมูลนาย
7. เป็นผู้ที่ไม่ยอมรับความเสมอภาคกันของบุคคล
8. เป็นผู้ที่ไม่ยอมรับความแตกต่างกันของบุคคลในการใช้สิทธิเสรีภาพ
9. เป็นผู้ที่ยึดถือเกี่ยวกับความแตกต่างของฐานะปัจเจกชน
10. เป็นผู้ที่มีความคิดทุกอย่างขึ้นอยู่กับตัวเองเป็นใหญ่

ความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ ทักษคติ และพฤติกรรมของบุคคล

พฤติกรรมของมนุษย์ เป็นพฤติกรรมที่สามารถสังเกตเห็น วัดได้โดยตรง หรือเป็นการกระทำภายในจิตใจ ในสมองของมนุษย์ เช่น ความรู้ ความคิด ซึ่งเรียกได้ว่าเป็นพฤติกรรมภายใน มนุษย์ทุกคนตั้งแต่วัยเด็กจนถึงเติบโตเป็นผู้ใหญ่ ต่างได้รับการเรียนรู้ ซึ่งมีหลายลักษณะทั้งโดยตรงและทางอ้อม นักจิตวิทยาพยายามให้คำจำกัดความว่าการเรียนรู้ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในระบบประสาท ซึ่งวัดและคาดคะเนได้ยาก จึงใช้การเปลี่ยนแปลงของพฤติกรรมที่สังเกตได้ว่าเป็นผลมาจากการเรียนรู้มาเป็นตัวประเมิน มนุษย์รู้จักใช้ระบบสัญลักษณ์ที่ละเอียดลึก ซึ่งในการจัดประสบการณ์ความรู้ความเข้าใจ (cognitive experience) ของตนเอง ยิ่งไปกว่านั้น การที่มนุษย์จะเรียนรู้สิ่งใดได้ดีก็เนื่องมาจากองค์ประกอบทางจิตวิทยา ได้แก่ ทักษคติและความสามารถในการรับรู้ นั่นเอง (พิมพ์พรรณ ศิลปะสุวรรณ, 2536 : 40)

ในทางทฤษฎี พบว่า ทักษคติมิใช่ตัวบ่งชี้โดยตรงของพฤติกรรมการปฏิบัติ เพราะยังมีปัจจัยอื่น ๆ ที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมรวมของบุคคล เช่น สถานการณ์ สิ่งแวดล้อม เป็นต้น อีกทั้ง ทักษคติสามารถเปลี่ยนแปลงได้จากการได้รับข่าวสารที่เกิดขึ้นได้ อย่างไรก็ตามเป็นที่ยอมรับว่า ทักษคติต่อสิ่งใด ๆ ก็ตาม ถูกจำกัดโดยความเชื่อที่มีต่อสิ่งนั้น นั่นคือ มนุษย์จะวางรูปแบบความเชื่อเกี่ยวกับสิ่งใดสิ่งหนึ่งในด้านคุณลักษณะและคุณภาพ โดยจะมีทัศนคติชื่นชอบต่อสิ่งที่เขาเชื่อว่าจะมีคุณลักษณะในทางบวกและมีทัศนคติไม่ชอบต่อสิ่งที่มีคุณลักษณะในทางลบ ความเชื่อที่มีต่อสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ มาจากประสบการณ์ในชีวิตของบุคคล ซึ่งได้มาจากการรับรู้จากแหล่งภายนอก ความเชื่อบางอย่างอาจมีอยู่ตลอดเวลา ความเชื่อบางอย่างอาจจะถูกลืมเลือนไป และความเชื่อใหม่ ๆ ก็จะมีขึ้น แม้ว่าบุคคลจะมีความเชื่อต่อสิ่งหนึ่งอย่างมากมาย แต่ปรากฏว่า เมื่อกำหนดเวลาให้ บุคคลจะให้ความสนใจต่อความเชื่อต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใดเพียงเล็กน้อย ซึ่งเรียกว่า “ความเชื่อเด่นชัด” (salient beliefs) ทั้งนี้ เพราะความเชื่อเด่นชัดเป็นสิ่งที่อยู่บนสุดภายในจิตใจของบุคคลและจะเป็นตัวที่อยู่ใกล้ชิดกับทัศนคติของบุคคล และถ้าให้เวลาและมีสิ่งเร้ามาร่วมด้วยก็อาจเป็นไปได้ที่บุคคลจะยกความเชื่อที่มีอยู่ขึ้นมาร่วมพิจารณา และอาจทำให้ความเชื่อเด่นชัดเปลี่ยนแปลงไป (พิมพ์พรรณ ศิลปะสุวรรณ, 2536 : 43)

แนวความคิดการมีส่วนร่วมทางการเมือง

นักวิชาการหลายท่านได้อธิบายความหมายของการมีส่วนร่วมทางการเมืองไว้ดังนี้
ความหมายของการมีส่วนร่วมทางการเมือง

Arthur W. Bromage (1950 : 252) ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยแยกออกเป็น 3 ลักษณะใหญ่ ๆ ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมโดยการออกเสียงเลือกตั้ง (participate by voting)
2. การใช้การกดดัน และการเชิญชวนอย่างไม่เป็นทางการ (informal method of pressure and persuasions) ซึ่ง ได้แก่ การแสดงความคิดเห็นโดยตรง ทางจดหมาย โทรศัพท์ ฯลฯ ตลอดจนการเดินขบวน (demonstration) และการก่อการจลาจล (riot)
3. การกระทำอย่างเป็นทางการ (formal actions) อัน ได้แก่ การใช้สิทธิที่มีตามรัฐธรรมนูญ และกฎหมาย เป็นต้นว่าการแสดงประชามติ (referendum) และการถอดถอนบุคคลออกจากตำแหน่ง (recall)

Lester W. Milbrath (1965, จิตรา พรหมชุติมา, 2539 : 33)

กล่าวว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นทั้งเป้าหมายและกระบวนการทางการเมือง ในส่วนที่เป็นเป้าหมายทางการเมือง หมายความว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นเป้าหมายสำคัญของการพัฒนาระบบการเมืองให้เป็นประชาธิปไตย เหตุเพราะการมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นดัชนีชี้วัดที่สำคัญประการหนึ่งของระบอบประชาธิปไตย สังคมใดจะมีระดับความเป็นประชาธิปไตยสูงหรือต่ำ พิจารณาได้จากระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน

สำหรับในส่วนของกระบวนการทางการเมือง การมีส่วนร่วมทางการเมืองหมายถึง การแสดงออกซึ่งกิจกรรมทางการเมืองของบุคคลในสังคม ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้ก่อให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกกับองค์การทางการเมือง ซึ่งรวมทั้งความสัมพันธ์ระหว่างประชาชนกับรัฐด้วย

Herbert Mc Closky (1969 : 122) ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมทางการเมืองว่า เป็นกิจกรรมต่าง ๆ ที่กระทำโดยสมัครใจ (Voluntary activity) ของสมาชิกในสังคม เป็นการกระทำทั้งโดยทางตรงหรือทางอ้อม ที่จะมีส่วนร่วมในการคัดเลือกผู้ปกครอง หรือกำหนดนโยบายสาธารณะ (public policy) กิจกรรมที่ว่าเหล่านั้นคือ การไปใช้สิทธิลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง การแสวงหาติดตามข่าวสารทางการเมือง การเข้าร่วมชุมนุมทางการเมือง การออกเงินช่วยเหลือหรือสนับสนุนนักการเมือง ผู้สมัครรับเลือกตั้งหรือพรรคการเมือง การติดต่อกับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

นอกจากนี้ ความหมายของการมีส่วนร่วมทางการเมืองของ McClosky ยังรวมไปถึงการลงทะเบียนสมัครเข้าเป็นสมาชิกพรรคการเมือง การชักจูงให้ประชาชนไปเลือกตั้ง การเขียนคำปราศรัย การรณรงค์หาเสียง ตลอดจนการเข้าแข่งขันเป็นเจ้าหน้าที่ของพรรคการเมือง หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ หรือในคณะรัฐบาล แต่สำหรับ McClosky กิจกรรมที่กระทำโดยความไม่สมัครใจเช่น การเสียภาษี การทำหน้าที่ตุลาการ ไม่รวมในความหมายของการมีส่วนร่วมทางการเมือง (Political Participation)

Myron Weiner (1971 : 161-163) ได้ทำการรวบรวมความหมายของการมีส่วนร่วมทางการเมืองไว้ 10 ความหมายด้วยกัน กล่าวคือ

1. การมีส่วนร่วมทางการเมือง หมายถึง การกระทำที่เป็นการสนับสนุนหรือทำการเรียกร้องต่อผู้นำรัฐบาลทั้งในระบบประชาธิปไตยหรือเผด็จการก็ได้ เช่น การชุมนุมที่สนับสนุนการกระทำของรัฐบาล เพื่อแสดงว่าการกระทำของรัฐบาลมหาชน สนับสนุนและยังเป็นการแสดงให้เห็นว่า รัฐบาลมีความชอบธรรม (legitimacy) อีกด้วย
2. การมีส่วนร่วมทางการเมือง หมายถึง ความพยายามที่จะมีอิทธิพลต่อการดำเนินงานของรัฐบาล หรือการเลือกตั้งผู้นำรัฐบาล เช่น การวิพากษ์วิจารณ์ของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลต่อนโยบายของรัฐบาลหรือนโยบายของผู้นำ เป็นต้น
3. การมีส่วนร่วมทางการเมือง หมายถึง การกระทำที่ถูกต้องตามกฎหมายของประชาชน เช่น การเลือกตั้ง การชุมนุมเพื่อยื่นข้อเรียกร้อง ตลอดจนการวิ่งเต้นในเรื่องต่าง ๆ ที่เป็นไปตามกฎหมาย ดังนั้น ในความหมายนี้การมีส่วนร่วมทางการเมือง คือ การทำหน้าที่ที่ไม่ขัดต่อกฎหมาย
4. การมีส่วนร่วมทางการเมือง หมายถึง วิธีการมีตัวแทนหรือผู้แทนทางการเมือง ซึ่งผู้ที่พวกที่เชื่อในระบบประชาธิปไตยแบบมีตัวแทนจะเห็นด้วยกับความหมายนี้ แต่สำหรับพวกที่นิยมการปกครองแบบประชาธิปไตยโดยตรง จะไม่เห็นด้วยกับความหมายนี้
5. การมีส่วนร่วมทางการเมือง คือ ความแปลกแยกหรือความเหินห่าง (alienation) เป็นสภาพความรู้สึกที่บุคคลไม่อยากจะเข้าไปร่วมทางการเมือง ทำให้ขาดความสนใจทางการเมืองและไม่กระทำการใด ๆ ทางการเมือง เพราะเห็นว่าการเมืองเป็นเรื่องไร้สาระ หรือมีสาระน้อยมาก แต่ในความหมายนี้ก็มีความให้ติดต่อกันว่า การไม่กระทำการอันใดซึ่งเป็นผลมาจากความแปลกแยกหรือความรู้สึกเหินห่าง เป็นการมีส่วนร่วมทางการเมือง
6. การมีส่วนร่วมทางการเมือง หมายถึง การกระทำของพวกที่มีความกระตือรือร้นทางการเมืองเป็นอย่างมาก เช่น ผู้ที่สมัครรับเลือกตั้ง ผู้สมัครเข้าเป็นสมาชิกพรรคการเมือง การเข้าร่วมประชุมในปัญหาทางการเมือง นอกจากนี้ การมีส่วนร่วมทางการเมืองยังหมายความรวมถึง

การกระทำที่ดูจะมีความตื่นตัวทางการเมืองไม่มากนัก เช่น พวกที่ไม่ไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง แต่ชอบพูดคุยเกี่ยวกับการเมืองกับเพื่อนบ้าน พวกที่ชอบแสดงความคิดเห็นทางการเมือง แม้กระทั่งพวกที่สนใจข่าวสารทางการเมืองจากสื่อมวลชน ก็รวมอยู่ในความหมายของการมีส่วนร่วมทางการเมืองนี้

7. การมีส่วนร่วมทางการเมือง หมายถึง การกระทำที่มีความต่อเนื่องอยู่ตลอดเวลา หรือการกระทำทางการเมืองที่กระทำเป็นครั้งคราวก็ได้ สำหรับการกระทำที่มีความต่อเนื่องกิจกรรมเหล่านี้ จะมีสถานะที่มีความเป็นสถาบันรวมทั้งการกระทำ ซึ่งเกิดขึ้นมาทันทีทันใดและความรุนแรงก็ได้ เช่น การก่อการจลาจล หรือการลอบสังหารในทางการเมือง เป็นต้น

8. การมีส่วนร่วมทางการเมือง หมายถึง การกระทำที่มีจุดหมาย เพื่อที่จะมีอิทธิพลต่อการปฏิบัติงานหรือการดำเนินงานของข้าราชการ

9. การมีส่วนร่วมทางการเมือง หมายถึง การกระทำที่มีผลต่อการดำเนินการทางการเมืองทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่น

10. การมีส่วนร่วมทางการเมือง หมายถึง การกระทำทางการเมืองหรือการปฏิบัติการทางการเมือง ซึ่งมีปัญหาที่ตามมา คือ การกระทำทางการเมืองในแต่ละสังคม หรือแม้กระทั่งเรื่องของเวลาที่ต่างกัน อาจทำให้ความหมายของการมีส่วนร่วมทางการเมืองแตกต่างกันได้โดยเฉพาะข้อยึดถือว่า อะไรคือการกระทำทางการเมือง เช่น การรวมตัวกันเข้าทำลายทรัพย์สิน หรือการก่อการจลาจล แล้วมีการทำลายทรัพย์สิน ในบางสังคมอาจมองว่าเป็นการกระทำทางการเมือง แต่อีกสังคมมองว่าเป็นอาชญากรรมก็ได้

ดังนั้น จากความหมายของการมีส่วนร่วมทางการเมืองข้างต้น พอจะสรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองนั้น คือ การกระทำในรูปแบบต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นทั้งสมัครใจหรือไม่สมัครใจ หรือกระทำไปแล้วจะประสบความสำเร็จหรือไม่ก็ตาม อาจจะเป็นระยะเวลายาวนานต่อเนื่องหรือชั่วครั้งชั่วคราว ทั้งถูกกฎหมายและไม่ถูกกฎหมาย และการกระทำเหล่านั้นกระทำไปเพื่อมีอิทธิพลในการเลือกสรรนโยบาย หรือการบริหารนโยบายของรัฐบาล รวมทั้งการเลือกผู้นำทางการเมืองทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่น ตลอดจนการพูดคุย ติดตามข่าวสารทางการเมืองหรือแม้กระทั่งการเพิกเฉยทางการเมือง ก็เป็นการมีส่วนร่วมทางการเมืองทั้งสิ้น

ดังนั้น จากความหมายของการมีส่วนร่วมทางการเมืองข้างต้น ก็อาจจะสรุปการมีส่วนร่วมทางการเมืองในความหมายกว้าง ๆ ได้ดังนี้

1. ต้องเป็นการกระทำ
2. การกระทำนั้น เกิดจากทั้งความสมัครใจและไม่สมัครใจก็ได้

3. การกระทำนั้น มีประชาชนเข้าไปร่วมเพื่อมีส่วนหรือมีโอกาสที่จะเลือก

จะเห็นได้ว่า ความหมายของการมีส่วนร่วมทางการเมืองข้างต้นนั้น ได้บ่งบอกถึง ลักษณะความเป็นไปในสังคมประชาธิปไตย โดยเฉพาะสังคมประชาธิปไตยแบบมีตัวแทน (Representative Democracy) อย่างแท้จริง กล่าวโดยสรุปแล้ว ความหมายของการมีส่วนร่วมทางการเมือง ก็คือ การกระทำในรูปแบบต่าง ๆ ที่ปัจเจกบุคคลหรือกลุ่มบุคคล แสดงออกเพื่อการที่จะมีอิทธิพลเหนือการกระทำของรัฐ และหรือผู้นำทางการเมือง ตลอดจนการกระทำนั้น ๆ เพื่อสนับสนุนคัดค้าน หรือต่อรองทางการเมือง ทั้งโดยการใช้ความรุนแรงหรือสันติวิธีก็ได้ รวมทั้งกฎหมายจะรับรองหรือไม่ก็ได้ และอาจจะสำเร็จหรือไม่สำเร็จก็ถือว่าเป็นการมีส่วนร่วมทางการเมืองทั้งสิ้น

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเรื่องความเชื่อทางการเมืองของนิสิตรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิตราชภัฏเพชรบูรณ์ ผู้ศึกษาได้พยายามค้นหาและสืบค้นจากแหล่งความรู้ทางวิชาการหลายแหล่ง แต่ไม่พบว่าได้เคยมีผู้ศึกษาตามแนวความเชื่อทางการเมืองทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับชาติ ดังนั้น ที่พอจะหางานวิจัยที่มีผู้ศึกษาใกล้เคียงเช่นที่มีผู้ศึกษาเกี่ยวกับเรื่องความเชื่อทางการเมือง การมีส่วนร่วมทางการเมือง หรือเรื่องที่ใกล้เคียงที่พอจะนำมาใช้เป็นแบบแผนในการศึกษาได้ ดังต่อไปนี้

ปรีชา จำเจริญ (2551) ได้ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมทางการเมืองของภาคประชาชนกับการเลือกตั้ง : ศึกษาเฉพาะกรณีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดราชบุรี พ.ศ.2551 ผลการศึกษาพบว่า ในด้านความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเลือกตั้งนั้น กลุ่มตัวอย่างที่มีความรู้ กับกลุ่มที่ไม่มีความรู้ มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเลือกตั้งใกล้เคียงกัน การมีส่วนร่วมทางการเมืองของกลุ่มตัวอย่างนั้นมีระดับต่ำถึงปานกลาง ซึ่งกลุ่มตัวอย่างที่มีเพศ สถานภาพการสมรส รายได้ ระดับการศึกษา อาชีพ การติดตามข่าวสารทางการเมือง ความศรัทธาในพรรคการเมือง และความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเลือกตั้งที่แตกต่างกันจะมีส่วนร่วมทางการเมืองที่แตกต่างกัน และอุปสรรคปัญหาในการมีส่วนร่วมทางการเมือง คือ ประชาชนขาดความรู้ ความเข้าใจทางการเมือง และมีทัศนคติที่ไม่ดีในกระบวนการทางการเมือง ส่งผลให้ประชาชนขาดความกระตือรือร้น ขาดจิตสำนึกในการมีส่วนร่วมทางการเมือง

บุญยิ่ง โหมคเทศน์ (2513), มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ (2525), จีรพัฒน์ หอมสุวรรณ (2539), เทวิน ตติยรัตน์ (2539), นรนิติ เศรษฐบุตร, สมคิด เลิศไพฑูรย์ และสายทิพย์ สุคติพันธ์ (2541) และ วรุฒม์ เจดีย์ภัทรนาท (2541) ซึ่งการศึกษาของหน่วยงานและนักวิชาการข้างต้นนั้นก็สอดคล้องกับการศึกษาของนักวิชาการกลุ่มแรก ที่ทำการศึกษามีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับชาติที่เกี่ยวกับการเลือกตั้ง ซึ่งการศึกษามีส่วนร่วมทางการเมืองในท้องถิ่น พบว่าประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองในท้องถิ่นน้อยมาก หรืออยู่ในระดับต่ำ รูปแบบของการเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองที่ประชาชนเข้าไปร่วมมากที่สุด คือ การเลือกตั้ง แต่ในรูปแบบอื่น ๆ ไม่ว่าจะเป็น การเข้าไปมีส่วนร่วมในการวางแผนของท้องถิ่น หรือการวางแผนขององค์กรท้องถิ่น การชักชวนให้ผู้อื่นไปเลือกตั้งหรือไปลงคะแนน การร่วมรณรงค์หาเสียง พบว่า ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมเล็กน้อยหรืออยู่ในระดับต่ำ

กล่าวโดยสรุป การเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่น เมื่อมองโดยภาพรวมพบว่า ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่น อยู่ในระดับต่ำ หรือประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองน้อยนั่นเอง

สุจิต บุญบงการ และพรศักดิ์ ผ่องแผ้ว (2527), ประสิทธิ์ สันติกาญจน์ (2530) โดยการศึกษาของบุคคลกลุ่มนี้ โดยสรุปแล้ว มีความสอดคล้องกันอย่างมาก กล่าวคือ สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม มีความในเชิงบวกกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง โดยพบว่า ผู้ที่มีสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมที่สูง จะเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับที่สูง ในทางกลับกันผู้ที่มีสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมต่ำ ก็จะเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับต่ำ นักวิชาการเห็นสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม โดยดูจากรายได้ การศึกษา สถานภาพของอาชีพ ตลอดจนการดำรงตำแหน่งทางสังคม

นอกจากนี้ สุจิต บุญบงการ และพรศักดิ์ ผ่องแผ้ว ยังได้พบประเด็นที่น่าสนใจอีกว่า ประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตชนบทจะไปใช้สิทธิเลือกตั้งมากกว่าคนในกรุงเทพฯ โดยสุจิต และพรศักดิ์ ได้ให้เหตุผลว่า คนในชนบทจะถูกระดมพลไปเลือกตั้งได้ง่ายกว่าคนในกรุงเทพฯ แต่คนในกรุงเทพฯ ไปเลือกตั้งด้วยสำนึกว่าเป็นพลเมืองดีมากกว่าคนในชนบท

ส่วนทางด้านเพศ นักวิชาการที่กล่าวมาข้างต้นพบว่า เพศชายจะเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่าเพศหญิง แต่อย่างไรก็ดี ปัจจัยทางด้านเพศจะไม่มีผลสำคัญหรือไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมทางการเมืองเลย หากประชาชนมีรายได้ การศึกษาที่สูงขึ้น และยิ่งในสังคมที่มีการพัฒนาแล้ว หรือสังคมที่มีความทันสมัย เพศจะไม่มีผลสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมทางการเมือง หรือมีก็น้อยมาก

สำหรับในประเด็นของการศึกษา นักวิชาการข้างต้นพบว่า การศึกษามีความสัมพันธ์ในเชิงบวกกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง กล่าวคือ ผู้ที่มีการศึกษาสูงจะเข้าไปมีส่วนร่วมในอัตราที่สูงกว่าผู้ที่มีการศึกษาน้อย ตลอดจนยังพบอีกว่า ผู้ที่มีรายได้สูงก็จะเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองสูงกว่าผู้ที่มีรายได้ต่ำ แต่อย่างไรก็ดี ถึงแม้ว่านักวิชาการเหล่านี้จะมีผลการศึกษามากมายในทางที่สอดคล้องกัน แต่ก็เชื่อว่าทุกสังคมจะมีผลการศึกษามากมายเป็นไปในทางเดียวกันหมด อย่างประสิทธิ์ บุญลิขิต (2539) พบว่า ตัวแปรทางด้านเศรษฐกิจและสังคมมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมทางการเมืองเพียง 2 ปัจจัยเท่านั้น คือ เพศและอายุ แต่การศึกษาและรายได้ไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมทางการเมืองแต่อย่างใด

นอกจากนี้ นักวิชาการในกลุ่มนี้ยังได้พบอีกว่า บุคคลผู้เข้าไปเกี่ยวข้องกับองค์กรมากเท่าใด ก็จะเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองมากขึ้น เป็นลำดับ กล่าวคือ ผู้ที่เข้าไปเกี่ยวข้องกับองค์กรมากก็จะเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่าผู้ที่เข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองน้อย และยังพบอีกว่า ผู้ที่มีความรู้สึกลึกซึ้งด้านความสามารถทางการเมือง (Political Efficacy) มากก็จะเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่าผู้ที่มีความรู้สึกลึกซึ้งด้านความสามารถทางการเมืองน้อย

บุญยิ่ง โหมคเทศน์ (2513) กลับมีผลการศึกษาที่ไม่สอดคล้องกับนักวิชาการข้างต้น กล่าวคือ การเข้าไปเกี่ยวข้องกับองค์กรอย่างเช่นการเป็นสมาชิกขององค์กร ไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมทางการเมือง และบุญยิ่งยังได้ให้ข้อสรุปอีกว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนเกี่ยวข้องกับหลาย ๆ ปัจจัยไม่มีปัจจัยใดโดดเด่นเพียงปัจจัยเดียว ที่มีความสำคัญกำหนดการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน

ประสิทธิ์ พรธพิศุทธิ์ (2513) ชัยรัตน์ รัฐจกร (2520), พิชัย คงอยู่ (2523), สมพร ไกรฤทธิ์ (2528), ธงชัย วงศ์ชัยสุวรรณ และสมชัย ศรีสุทธยากร (2529), ญาณภัทร เจริญรัตน์ (2539), ประทุมรัตน์ ชูติมาวิทยาคม (2541) และภาวิณี โพธิ์มัน (2543) ซึ่งผลการศึกษาของบุคคลเหล่านี้ มีความสอดคล้องกันหรือเป็นไปในทางเดียวกัน กล่าวคือ ประชาชนมีความรู้ ความเข้าใจ ในระบอบการปกครองก่อนข้างต่ำ ทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่น และยังพบอีกว่า ผู้ที่มีระดับการศึกษาสูงจะมีความรู้ความเข้าใจและความกระตือรือร้นในการเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่าผู้ที่มีการศึกษาน้อย ดังนั้น จึงทำให้ประชาชนโดยทั่วไป ขาดความตื่นตัวทางการเมืองโดยประชาชนส่วนใหญ่มีความเห็นว่า การไปสิทธิเลือกตั้งเป็นการรักษาสี หรือเห็นว่าเป็นการทำหน้าที่ของพลเมืองที่ดี

ไพรัตน์ เตชะรินทร์ (2532) ชูชาติ กีฬาแปง (2539), ญาณภัทร เจริญรัตน์ (2539), ชูชัย สุทวงศ์ (2540), ประทุมรัตน์ ชูติมาวิทยาคม (2541) และ ภาวิณี โพธิ์มัน (2543) ได้ให้ข้อเสนอแนะว่า ควรให้ความรู้ความเข้าใจกับประชาชนในการเข้ามาบริหารงานขององค์กร

ท้องถิ่น โดยต้องให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างแท้จริง มิใช่การปลุกระดมหรือครอบงำโดยรัฐ ตลอดจนควรผลักดันให้มีหน่วยงานอิสระที่ทำการประเมินตรวจสอบ การทำงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยต้องเป็นอิสระจากภาครัฐ และสามารถทำงานประสานระหว่างรัฐกับประชาชนได้เมื่อมีความขัดแย้ง นอกจากนี้ ต้องให้ประชาชนเป็นผู้ที่คิดเป็น ทำเป็น และแก้ไขปัญหาภายในท้องถิ่นของตนเองได้ด้วยตัวพวกเขา ตลอดจนเข้าไปทำกิจกรรมภายในองค์กรบริหารส่วนตำบลให้มากขึ้น โดยองค์กรต้องจัดทำโครงการต่าง ๆ ตามความต้องการที่แท้จริงของประชาชน

สรุป แนวความคิด ทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่นำมาทั้งหมดข้างต้นนี้ใช้ประโยชน์ในการสร้างกรอบแนวความคิด ตั้งสมมติฐาน สร้างเครื่องมือในการศึกษาโดยเฉพาะแบบสอบถาม รวมทั้งการอภิปรายผล และที่สำคัญคือใช้เป็นเครื่องมือในการดำเนินการศึกษาให้อยู่ภายใต้วิธีการหาความจริงในทางสังคมศาสตร์

บทที่ 3

วิธีการดำเนินการศึกษา

การศึกษาความเชื่อทางการเมืองของนิสิตรัฐประศาสนศาสตรมหาวิทาลัยราชภัฏ เพชรบูรณ์ เป็นการศึกษาเชิงปริมาณ มีวัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาความเชื่อทางการเมืองของนิสิตรัฐประศาสนศาสตรมหาวิทาลัยราชภัฏ เพชรบูรณ์

2. เพื่อศึกษาความเชื่อทางการเมืองของนิสิตรัฐประศาสนศาสตรว่าสอดคล้องกับ รูปแบบการเมืองแบบใด

ดังนั้น เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าว ผู้ศึกษาจึงขอเสนอขั้นตอนในการดำเนินการ ศึกษาตามลำดับ ดังนี้

1. ประชากรที่ใช้ในการศึกษา
2. เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา
3. การเก็บรวบรวมข้อมูล
4. การวิเคราะห์ข้อมูล
5. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ประชากรที่ใช้ในการศึกษา

1. ประชากร

การศึกษาความเชื่อทางการเมืองของนิสิตรัฐประศาสนศาสตรมหาวิทาลัยราชภัฏ เพชรบูรณ์นี้เป็นการศึกษาวิจัยในชั้นเรียน ดังนั้น ประชากรที่ใช้ในการศึกษาคือนิสิตภาควิชา

รัฐประศาสนศาสตรทั้งระดับปริญญาตรี และระดับปริญญาโท จำนวน 160 คน

2. กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างในการศึกษาครั้งนี้ คือนิสิตภาควิชารัฐประศาสนศาสตรระดับปริญญา ตรีและระดับปริญญาโท เก็บตัวอย่างด้วยวิธีการสุ่มแบบเจาะจงจากชั้นเรียนของนิสิตจำนวน 160 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา คือ แบบสอบถาม มีรายละเอียดดังนี้

แบบสอบถาม (Questionnaires) ที่ผู้ศึกษาได้สร้างขึ้นตามวัตถุประสงค์ แนวความคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยแบ่งสาระและโครงสร้างของแบบสอบถามเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของนิสิต ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับความเชื่อที่ส่งผลต่อลักษณะทางการเมืองของนิสิต แบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) มี 4 ระดับ คือ ระดับมากที่สุด ระดับมาก ระดับน้อย และ ระดับน้อยที่สุด แต่ละระดับมีคะแนนดังนี้

- คะแนน 4 หมายถึง การมีความเชื่อมากที่สุด
- คะแนน 3 หมายถึง การมีความเชื่อมาก
- คะแนน 2 หมายถึง การมีความเชื่อน้อย
- คะแนน 1 หมายถึง การมีความเชื่อน้อยที่สุด

การแปลผลค่าเฉลี่ยของคะแนนความเชื่อทางการเมืองของนิสิต โดยแต่ละด้านมีเกณฑ์การพิจารณาตามช่วงคะแนนเฉลี่ย (บุญชม ศรีสะอาด 2553 : 100) ดังต่อไปนี้

ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามปลายเปิด (Open End) ให้ประชากรผู้ตอบแบบสอบถามได้แสดงความคิดเห็น ในกรณีข้อคำถามในแบบสอบถามครอบคลุมไม่ถึง

การสร้างเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาสร้างจาก

1. แนวความคิด ทฤษฎี หลักการ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
2. กรอบแนวความคิดที่ใช้ในการศึกษา
3. ดำเนินการสร้างแบบสอบถาม
4. นำแบบสอบถามไปทดสอบถามเพื่อหาข้อบกพร่อง
5. ปรับปรุงแบบสอบถาม

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การศึกษาครั้งนี้ ผู้ศึกษาดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

1. ข้อมูลทฤษฎี เก็บจากเอกสารที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อทางการเมือง รูปแบบประชาธิปไตย ลักษณะ รูปแบบทางการเมือง อิทธิพลที่มีต่อความเชื่อทางการเมือง วัฒนธรรมทางการเมืองไทย รวมทั้งงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น
2. ข้อมูลปฐมภูมิ ผู้ศึกษาเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถามนิตยรัฐประศาสนศาสตร์ระดับปริญญาตรี และระดับปริญญาโท จำนวน 160 คน

การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้ศึกษาได้วิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

1. ตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถาม แยกและจัดหมวดหมู่
2. ตรวจสอบความถูกต้อง
3. ประมวลผลและวิเคราะห์ข้อมูล

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาเรื่องความเชื่อทางการเมืองของนิตยรัฐประศาสนศาสตรมหาวิทยาลัราชภัฏเพชรบูรณ์ เป็นการศึกษาเชิงปริมาณมีวัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาความเชื่อทางการเมืองของนิตยรัฐประศาสนศาสตรมหาวิทยาลัราชภัฏเพชรบูรณ์
2. เพื่อศึกษาความเชื่อทางการเมืองของนิตยรัฐประศาสนศาสตรว่าสอดคล้องกับรูปแบบการเมืองแบบใด

กระบวนการแสวงหาความรู้เพื่อหาความจริงตอบคำถามตามวัตถุประสงค์การศึกษาวิจัยข้างต้น ในการใช้สถิติเพื่อวิเคราะห์ข้อมูลนั้น ผู้ศึกษาวิจัยใช้สถิติเชิงพรรณนา ในการค้นหาลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง ใช้วิธีแจกแจงความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage)

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาเรื่องความเชื่อทางการเมืองของนิสิตรัฐประศาสนศาสตรมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ ผลการศึกษาพบรายละเอียด ดังนี้

การศึกษาได้แบ่งประชากรออกเป็น 3 กลุ่ม คือ

กลุ่มที่ 1 นิสิตระดับปริญญาตรี ภาคปกติ จำนวน 100 คน

กลุ่มที่ 2 นิสิตระดับปริญญาตรี ภาค กศ.ปช. จำนวน 30 คน

กลุ่มที่ 3 นิสิตระดับปริญญาโท จำนวน 30 คน ทั้ง 3 กลุ่ม

เมื่อแยกตามเพศ มีสัดส่วน ดังนี้

ตารางที่ 1 แสดงสัดส่วนจำนวนและเพศของประชากรทั้ง 3 กลุ่ม

กลุ่มประชากร	ชาย	เปอร์เซ็นต์ (%)	หญิง	เปอร์เซ็นต์ (%)
นิสิตปริญญาตรี ภาคปกติ	51	51.0	49	49.0
นิสิตปริญญาตรี กศ.ปช.	17	56.6	13	43.4
นิสิตปริญญาโท	13	43.4	17	56.6
รวม	81	50.6	79	49.4

อายุของประชากร

ผลการศึกษาพบว่า ประชากรกลุ่มที่ 1 มีอายุเฉลี่ยระหว่าง 18-20 ปี จำนวน 95 คน คิดเป็นร้อยละ 95.0 เป็นผู้มีอายุมากกว่า 20 ปี จำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 5.0 ขณะที่ประชากรกลุ่มที่ 2 จำนวน 30 คน ร้อยละ 63.3 จำนวน 19 คน เป็นผู้มีอายุระหว่าง 21-29 ปี และที่เหลืออีก 11 คน คิดเป็นร้อยละ 36.7 เป็นผู้มีอายุ 30 ปีขึ้นไป ส่วนประชากรกลุ่มที่ 3 จำนวน 30 คน จำนวนนี้ร้อยละ 20.0 จำนวน 6 คน เป็นผู้มีอายุระหว่าง 21-29 ปี ส่วนที่เหลือจำนวน 24 คน คิดเป็นร้อยละ 80.0 เป็นผู้ที่มียอายุ 30 ปีขึ้นไป

การสำรวจความเชื่อของกลุ่มประชากร

หลังจากเก็บแบบสอบถามและนำแบบสอบถามลงบันทึก และคิดสัดส่วนร้อยละของความเชื่อเพื่อหาคะแนนและน้ำหนักคะแนนของทั้งสามกลุ่ม พบรายละเอียด ดังนี้

กลุ่มที่ 1 นิติรัฐประศาสนศาสตร์ ภาคปกติ

ตารางที่ 2 ความเชื่อเรื่องเครื่องศานาพุทธและประเพณี

N=100

ความเชื่อเรื่องเครื่องศานาพุทธและประเพณี	ร้อยละ
เครื่องศานาและประเพณี มากที่สุด	14
เครื่องศานาและประเพณี มาก	79
เครื่องศานาและประเพณี น้อย	7
เครื่องศานาและประเพณี น้อยที่สุด	0
รวม	100

ตารางที่ 3 ความเชื่อเรื่องความเท่าเทียมของมนุษย์

N=100

ความเชื่อเรื่องความเท่าเทียมของมนุษย์	ร้อยละ
เชื่อในความเท่าเทียมของมนุษย์ มากที่สุด	48
เชื่อในความเท่าเทียมของมนุษย์ มาก	34
เชื่อในความเท่าเทียมของมนุษย์ น้อย	17
เชื่อในความเท่าเทียมของมนุษย์ น้อยที่สุด	1
รวม	100

ตารางที่ 4 ความเชื่อเรื่องบาป-บุญ นรก-สวรรค์

N=100

ความเชื่อเรื่องบาป-บุญ นรก-สวรรค์	ร้อยละ
ท่านเชื่อเรื่องบาป-บุญ นรก-สวรรค์ มากที่สุด	55
ท่านเชื่อเรื่องบาป-บุญ นรก-สวรรค์ มาก	44
ท่านเชื่อเรื่องบาป-บุญ นรก-สวรรค์ น้อย	1
ท่านเชื่อเรื่องบาป-บุญ นรก-สวรรค์ น้อยที่สุด	0
รวม	100

ตารางที่ 5 ความเชื่อเรื่องความรักชาติเสียสละชีวิตเพื่อชาติได้

N=100

ความเชื่อเรื่องความรักชาติเสียสละชีวิตเพื่อชาติได้	ร้อยละ
รักชาติไทย ขอมสละชีวิตเพื่อชาติได้ มากที่สุด	47
รักชาติไทย ขอมสละชีวิตเพื่อชาติได้ มาก	45
รักชาติไทย ขอมสละชีวิตเพื่อชาติได้ น้อย	8
รักชาติไทย ขอมสละชีวิตเพื่อชาติได้ น้อยที่สุด	0
รวม	100

ตารางที่ 6 ความเชื่อในเรื่องกรรม

N=100

ความเชื่อในเรื่องกรรม	ร้อยละ
เชื่อในเรื่องกรรม มากที่สุด	56
เชื่อในเรื่องกรรม มาก	40
เชื่อในเรื่องกรรม น้อย	4
เชื่อในเรื่องกรรม น้อยที่สุด	0
รวม	100

ตารางที่ 7 ความเชื่อเรื่องการยอมรับการเป็นนาย-ลูกน้อง

N=100

ความเชื่อเรื่องการยอมรับการเป็นนาย-ลูกน้อง	ร้อยละ
ยอมรับเรื่องการเป็นนาย-ลูกน้อง มากที่สุด	14
ยอมรับเรื่องการเป็นนาย-ลูกน้อง มาก	68
ยอมรับเรื่องการเป็นนาย-ลูกน้อง น้อย	17
ยอมรับเรื่องการเป็นนาย-ลูกน้อง น้อยที่สุด	1
รวม	100

ตารางที่ 8 ความเชื่อเรื่องความเกลียดกลัวลัทธิคอมมิวนิสต์

N=100

ความเชื่อเรื่องความเกลียดกลัวลัทธิคอมมิวนิสต์	ร้อยละ
เกลียดกลัวลัทธิคอมมิวนิสต์ มากที่สุด	34
เกลียดกลัวลัทธิคอมมิวนิสต์ มาก	44
เกลียดกลัวลัทธิคอมมิวนิสต์ น้อย	20
เกลียดกลัวลัทธิคอมมิวนิสต์ น้อยที่สุด	2
รวม	100

ตารางที่ 9 เชื่อกาการเปลี่ยนแปลงรวดเร็วแบบปฏิวัติ

N=100

เชื่อการเปลี่ยนแปลงรวดเร็วแบบปฏิวัติ	ร้อยละ
ชอบการเปลี่ยนแปลงรวดเร็วแบบปฏิวัติ มากที่สุด	5
ชอบการเปลี่ยนแปลงรวดเร็วแบบปฏิวัติ มาก	30
ชอบการเปลี่ยนแปลงรวดเร็วแบบปฏิวัติ น้อย	54
ชอบการเปลี่ยนแปลงรวดเร็วแบบปฏิวัติ น้อยที่สุด	11
รวม	100

ตารางที่ 10 เชื่อว่าคนเกิดมาดีแต่เลวเพราะถูกบังคับ

N=100

เชื่อว่าคนเกิดมาดีแต่เลวเพราะถูกบังคับ	ร้อยละ
เชื่อว่าคนเกิดมาดีแต่เลวเพราะถูกบังคับ มากที่สุด	14
เชื่อว่าคนเกิดมาดีแต่เลวเพราะถูกบังคับ มาก	38
เชื่อว่าคนเกิดมาดีแต่เลวเพราะถูกบังคับ น้อย	40
เชื่อว่าคนเกิดมาดีแต่เลวเพราะถูกบังคับ น้อยที่สุด	8
รวม	100

ผลการศึกษากลุ่มที่ 2 นิติรัฐประศาสนศาสตร์ระดับปริญญาตรี ภาค กศ.ปช.

ตารางที่ 11 ความเชื่อเรื่องความเป็นชาวพุทธที่เคร่งศาสนาและประเพณี

N=30

ความเชื่อเรื่องความเป็นชาวพุทธที่เคร่งศาสนาและประเพณี	ร้อยละ
เป็นชาวพุทธที่เคร่งศาสนาและประเพณี มากที่สุด	6.6
เป็นชาวพุทธที่เคร่งศาสนาและประเพณี มาก	76.6
เป็นชาวพุทธที่เคร่งศาสนาและประเพณี น้อย	16.6
เป็นชาวพุทธที่เคร่งศาสนาและประเพณี น้อยที่สุด	0
รวม	100

ตารางที่ 12 ความเชื่อเรื่องความเท่าเทียมของมนุษย์

N=30

ความเชื่อเรื่องความเท่าเทียมของมนุษย์	ร้อยละ
เชื่อว่ามนุษย์มีความเท่าเทียมกัน มากที่สุด	30.0
เชื่อว่ามนุษย์มีความเท่าเทียมกัน มาก	43.3
เชื่อว่ามนุษย์มีความเท่าเทียมกัน น้อย	26.6
เชื่อว่ามนุษย์มีความเท่าเทียมกัน น้อยที่สุด	0
รวม	100

ตารางที่ 13 ความเชื่อเรื่องบาป-บุญ นรก-สวรรค์

N=30

ความเชื่อเรื่องบาป-บุญ นรก-สวรรค์	ร้อยละ
เชื่อเรื่องบาป-บุญ นรก-สวรรค์ มากที่สุด	23.3
เชื่อเรื่องบาป-บุญ นรก-สวรรค์ มาก	76.6
เชื่อเรื่องบาป-บุญ นรก-สวรรค์ น้อย	0
เชื่อเรื่องบาป-บุญ นรก-สวรรค์ น้อยที่สุด	0
รวม	100

ตารางที่ 14 ความเชื่อเรื่องความรักชาติไทยยอมสละชีวิตเพื่อชาติได้

N=30

ความเชื่อเรื่องความรักชาติไทยยอมสละชีวิตเพื่อชาติได้	ร้อยละ
ความเชื่อเรื่องรักชาติไทยยอมสละชีวิตเพื่อชาติได้ มากที่สุด	36.6
ความเชื่อเรื่องรักชาติไทยยอมสละชีวิตเพื่อชาติได้ มาก	60.0
ความเชื่อเรื่องรักชาติไทยยอมสละชีวิตเพื่อชาติได้ น้อย	3.3
ความเชื่อเรื่องรักชาติไทยยอมสละชีวิตเพื่อชาติได้ น้อยที่สุด	0
รวม	100

ตารางที่ 15 ความเชื่อเรื่องกรรม

N=30

ความเชื่อเรื่องกรรม	ร้อยละ
เชื่อในเรื่องกรรม มากที่สุด	40.0
เชื่อในเรื่องกรรม มาก	56.6
เชื่อในเรื่องกรรม น้อย	3.3
เชื่อในเรื่องกรรม น้อยที่สุด	0
รวม	100

ตารางที่ 16 ความเชื่อเรื่องการยอมรับเรื่องการเป็นนาย-ลูกน้อง

N=30

ความเชื่อเรื่องการยอมรับเรื่องการเป็นนาย-ลูกน้อง	ร้อยละ
ยอมรับเรื่องการเป็นนาย-ลูกน้อง มากที่สุด	13.3
ยอมรับเรื่องการเป็นนาย-ลูกน้อง มาก	43.3
ยอมรับเรื่องการเป็นนาย-ลูกน้อง น้อย	40.0
ยอมรับเรื่องการเป็นนาย-ลูกน้อง น้อยที่สุด	3.3
รวม	100

ตารางที่ 17 ความเชื่อเรื่องความเกลียดกลัวลัทธิคอมมิวนิสต์

N=30

ความเชื่อเรื่องความเกลียดกลัวลัทธิคอมมิวนิสต์	ร้อยละ
เกลียดกลัวลัทธิคอมมิวนิสต์ มากที่สุด	36.6
เกลียดกลัวลัทธิคอมมิวนิสต์ มาก	36.6
เกลียดกลัวลัทธิคอมมิวนิสต์ น้อย	26.6
เกลียดกลัวลัทธิคอมมิวนิสต์ น้อยที่สุด	0
รวม	100

ตารางที่ 18 ความเชื่อเรื่องการเปลี่ยนแปลงเร็วแบบปฏิวัติ

N=30

ความเชื่อเรื่องการเปลี่ยนแปลงเร็วแบบปฏิวัติ	ร้อยละ
เชื่อเรื่องการเปลี่ยนแปลงเร็วแบบปฏิวัติ มากที่สุด	23.3
เชื่อเรื่องการเปลี่ยนแปลงเร็วแบบปฏิวัติ มาก	40.0
เชื่อเรื่องการเปลี่ยนแปลงเร็วแบบปฏิวัติ น้อย	36.6
เชื่อเรื่องการเปลี่ยนแปลงเร็วแบบปฏิวัติ น้อยที่สุด	0
รวม	100

ตารางที่ 19 ความเชื่อเรื่องคนเกิดมาดีแต่เลวเพราะถูกบังคับ

N=30

ความเชื่อเรื่องคนเกิดมาดีแต่เลวเพราะถูกบังคับ	ร้อยละ
เชื่อว่าคนเกิดมาดีแต่เลวเพราะถูกบังคับ มากที่สุด	3.3
เชื่อว่าคนเกิดมาดีแต่เลวเพราะถูกบังคับ มาก	26.6
เชื่อว่าคนเกิดมาดีแต่เลวเพราะถูกบังคับ น้อย	60.0
เชื่อว่าคนเกิดมาดีแต่เลวเพราะถูกบังคับ น้อยที่สุด	10.0
รวม	100

ผลการสำรวจ กลุ่มที่ 3 นิติรัฐประศาสนศาสตร์ระดับปริญญาโท

ตารางที่ 20 เรื่องความเชื่อทางศาสนาพุทธที่เคร่งศาสนาและประเพณี

N=30

เรื่องความเชื่อทางศาสนาพุทธที่เคร่งศาสนาและประเพณี	ร้อยละ
เป็นชาวพุทธที่เคร่งศาสนาและประเพณี มากที่สุด	30.0
เป็นชาวพุทธที่เคร่งศาสนาและประเพณี มาก	50.0
เป็นชาวพุทธที่เคร่งศาสนาและประเพณี น้อย	20.0
เป็นชาวพุทธที่เคร่งศาสนาและประเพณี น้อยที่สุด	0
รวม	100

ตารางที่ 21 ความเชื่อเรื่องความเท่าเทียมของมนุษย์

N=30

ความเชื่อเรื่องความเท่าเทียมของมนุษย์	ร้อยละ
เชื่อว่ามนุษย์มีความเท่าเทียมกัน มากที่สุด	30.0
เชื่อว่ามนุษย์มีความเท่าเทียมกัน มาก	43.3
เชื่อว่ามนุษย์มีความเท่าเทียมกัน น้อย	20.0
เชื่อว่ามนุษย์มีความเท่าเทียมกัน น้อยที่สุด	6.6
รวม	100

ตารางที่ 22 ความเชื่อเรื่องบาป-บุญ นรก-สวรรค์

N=30

ความเชื่อเรื่องบาป-บุญ นรก-สวรรค์	ร้อยละ
เชื่อเรื่องบาป-บุญ นรก-สวรรค์ มากที่สุด	30.0
เชื่อเรื่องบาป-บุญ นรก-สวรรค์ มาก	63.3
เชื่อเรื่องบาป-บุญ นรก-สวรรค์ น้อย	6.6
เชื่อเรื่องบาป-บุญ นรก-สวรรค์ น้อยที่สุด	0
รวม	100

ตารางที่ 23 ความรักชาติไทยยอมสละชีวิตเพื่อชาติได้

N=30

ความรักชาติไทยยอมสละชีวิตเพื่อชาติได้	ร้อยละ
รักชาติไทยยอมสละชีวิตเพื่อชาติได้ มากที่สุด	33.3
รักชาติไทยยอมสละชีวิตเพื่อชาติได้ มาก	46.6
รักชาติไทยยอมสละชีวิตเพื่อชาติได้ น้อย	20.0
รักชาติไทยยอมสละชีวิตเพื่อชาติได้ น้อยที่สุด	0
รวม	100

ตารางที่ 24 ความเชื่อเรื่องกรรม

N=30

ความเชื่อเรื่องกรรม	ร้อยละ
เชื่อในเรื่องกรรม มากที่สุด	33.3
เชื่อในเรื่องกรรม มาก	43.3
เชื่อในเรื่องกรรม น้อย	23.3
เชื่อในเรื่องกรรม น้อยที่สุด	0
รวม	100

ตารางที่ 25 ความเชื่อเรื่องการเป็นนาย-ลูกน้อง

N=30

ความเชื่อเรื่องการเป็นนาย-ลูกน้อง	ร้อยละ
เชื่อเรื่องการเป็นนาย-ลูกน้อง มากที่สุด	10.0
เชื่อเรื่องการเป็นนาย-ลูกน้อง มาก	60.0
เชื่อเรื่องการเป็นนาย-ลูกน้อง น้อย	26.6
เชื่อเรื่องการเป็นนาย-ลูกน้อง น้อยที่สุด	3.3
รวม	100

ตารางที่ 26 ความเชื่อเรื่องความเกลียดกลัวลัทธิคอมมิวนิสต์

N=30

ความเชื่อเรื่องความเกลียดกลัวลัทธิคอมมิวนิสต์	ร้อยละ
เกลียดกลัวลัทธิคอมมิวนิสต์ มากที่สุด	26.6
เกลียดกลัวลัทธิคอมมิวนิสต์ มาก	30.0
เกลียดกลัวลัทธิคอมมิวนิสต์ น้อย	36.6
เกลียดกลัวลัทธิคอมมิวนิสต์ น้อยที่สุด	6.6
รวม	100

ตารางที่ 27 ความเชื่อเรื่องการเปลี่ยนแปลงรวดเร็วแบบปฏิวัติ

N=30

ความเชื่อเรื่องการเปลี่ยนแปลงรวดเร็วแบบปฏิวัติ	ร้อยละ
เชื่อเรื่องการเปลี่ยนแปลงรวดเร็วแบบปฏิวัติ มากที่สุด	0
เชื่อเรื่องการเปลี่ยนแปลงรวดเร็วแบบปฏิวัติ มาก	13.3
เชื่อเรื่องการเปลี่ยนแปลงรวดเร็วแบบปฏิวัติ น้อย	63.3
เชื่อเรื่องการเปลี่ยนแปลงรวดเร็วแบบปฏิวัติ น้อยที่สุด	23.3
รวม	100

ตารางที่ 28 ความเชื่อเรื่องคนเกิดมาดีแต่เลวเพราะถูกบังคับ

N=30

ความเชื่อเรื่องคนเกิดมาดีแต่เลวเพราะถูกบังคับ	ร้อยละ
เชื่อว่าคนเกิดมาดีแต่เลวเพราะถูกบังคับ มากที่สุด	13.3
เชื่อว่าคนเกิดมาดีแต่เลวเพราะถูกบังคับ มาก	23.3
เชื่อว่าคนเกิดมาดีแต่เลวเพราะถูกบังคับ น้อย	43.3
เชื่อว่าคนเกิดมาดีแต่เลวเพราะถูกบังคับ น้อยที่สุด	20.0
รวม	100

ตารางที่ 29 สรุปความเชื่อทั้ง 3 กลุ่ม

ความเชื่อ	ระดับความเชื่อ			
	มากที่สุด (%)	มาก (%)	น้อย (%)	น้อยที่สุด (%)
1. ท่านเป็นชาวพุทธที่เคร่งศาสนาประเพณี	15.6	73.1	11.2	-
2. ท่านเชื่อว่ามนุษย์มีความเท่าเทียมกัน	41.2	37.5	19.3	1.8
3. ท่านเชื่อเรื่อง บาป-บุญ นรก-สวรรค์	44.3	53.7	1.8	-
4. ท่านรักชาติไทยยอมสละชีวิตเพื่อชาติได้	42.5	48.1	9.3	-
5. ท่านเชื่อในเรื่องกรรม	48.7	43.7	7.5	-
6. ท่านยอมรับเรื่องการเป็นนาย-ลูกน้อง	13.1	61.8	23.1	1.8
7. ท่านเกลียดกลัวลัทธิคอมมิวนิสต์	33.1	40.0	24.3	2.5
8. ท่านชอบการเปลี่ยนแปลงเร็วแบบปฎิวัติ	3.1	25.6	53.1	18.1
9. เชื่อว่าคนเกิดมาดี แต่เลวเพราะถูกบังคับ	11.8	33.1	44.3	10.6

การถ่วงน้ำหนักคะแนน คิดจาก จำนวนคน คูณ คะแนน

- มากที่สุด 4 คะแนน
- มาก 3 คะแนน
- น้อย 2 คะแนน
- น้อยที่สุด 1 คะแนน

ตารางที่ 30 สรุปน้ำหนักคะแนน

ความเชื่อ	ระดับความเชื่อ (จำนวนคน คูณ คะแนน)			
	มากที่สุด	มาก	น้อย	น้อยที่สุด
1. ท่านเป็นชาวพุทธที่เคร่งศาสนาประเพณี	100	351	36	-
2. ท่านเชื่อว่ามนุษย์มีความเท่าเทียมกัน	264	180	62	3
3. ท่านเชื่อเรื่อง บาป-บุญ นรก-สวรรค์	284	258	6	-
4. ท่านรักชาติไทยยอมสละชีวิตเพื่อชาติได้	272	231	30	-
5. ท่านเชื่อในเรื่องกรรม	312	210	24	-
6. ท่านยอมรับเรื่องการเป็นนาย-ลูกน้อง	84	297	74	3
7. ท่านเกลียดกลัวลัทธิคอมมิวนิสต์	212	192	78	4
8. ท่านชอบการเปลี่ยนแปลงเร็วแบบปฎิวัติ	20	123	170	29
9. เชื่อว่าคนเกิดมาดี แต่เลวเพราะถูกบังคับ	76	159	142	17

ตารางที่ 31 สรุปผลการสำรวจความเชื่อทางการเมืองของนิสิตรัฐประศาสนศาสตรมหาวิทาลัย
ราชภัฏเพชรบูรณ์ เมื่อรวมระดับความเชื่อ จาก 4 กลุ่ม ให้เหลือเพียง 2 กลุ่ม คือ
กลุ่มมากที่สุดบวกกับกลุ่มมาก กับกลุ่มน้อยบวกกับกลุ่มน้อยที่สุดเพื่อดูภาพรวม
ความชัดเจนของน้ำหนัก ได้ผลตามตารางที่ 31 ดังนี้

ความเชื่อ	คะแนนระดับความเชื่อ		รวม
	มากที่สุด + มาก	น้อย + น้อยที่สุด	
1. ท่านเป็นชาวพุทธที่เคร่งศาสนาประเพณี	88.7	11.3	100
2. ท่านเชื่อว่ามนุษย์มีความเท่าเทียมกัน	78.7	21.3	100
3. ท่านเชื่อเรื่อง บาป-บุญ นรก-สวรรค์	98.0	2.0	100
4. ท่านรักชาติไทยยอมสละชีวิตเพื่อชาติได้	90.6	9.4	100
5. ท่านเชื่อในเรื่องกรรม	92.4	7.6	100
6. ท่านยอมรับเรื่องการเป็นนาย-ลูกน้อง	74.9	25.1	100
7. ท่านเกลียดกลัวลัทธิคอมมิวนิสต์	73.1	26.9	100
8. ท่านชอบการเปลี่ยนแปลงเร็วแบบปฏิวัติ	28.7	71.3	100
9. เชื่อว่าคนเกิดมาดี แต่เลวเพราะถูกบังคับ	4.9	55.1	100

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาเรื่องความเชื่อทางการเมืองของนิสิตรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิตราชภัฏเพชรบูรณ์ ในการอภิปรายผล ผู้ศึกษาขออธิบาย แบบสอบถามที่ใช้ในการศึกษาประกอบด้วยข้อคำถาม จำนวน 9 ข้อนั้น เป็นข้อคำถามเกี่ยวกับความเชื่อที่ส่งผลทางลัทธิการเมือง ดังนี้

1. ท่านเป็นชาวพุทธที่เคร่งศาสนาและประเพณี ความเชื่อแบบไทย (อนุรักษ์นิยม)
2. ท่านเชื่อว่ามนุษย์มีความเท่าเทียมกัน หลักเสรีนิยมเชิงบวก อนุรักษ์นิยม

เชิงลบ

3. ความเชื่อเรื่อง บาป-บุญ นรก-สวรรค์ ความเชื่อแบบไทย
4. รักชาติไทยยอมเสียสละชีวิตเพื่อชาติได้ หลักเผด็จการ(อำนาจนิยม)
5. ความเชื่อเรื่องกรรม ความเชื่อแบบไทย
6. การยอมรับเรื่องการเป็นนาย-ลูกน้อง หลักระบบอุปถัมภ์
7. ความเชื่อเรื่องการเกลียดกลัวลัทธิคอมมิวนิสต์ หลักเผด็จการเชิงบวก เสรีนิยมเชิง

ลบ

8. ความเชื่อเรื่องชอบการเปลี่ยนแปลงเร็วแบบปฏิวัติ เสรีนิยมเชิงบวก อนุรักษ์นิยมเชิง

ลบ

9. ความเชื่อเรื่องคนเกิดมาดี แต่เลวเพราะถูกบังคับ เสรีนิยมเชิงบวก อนุรักษ์นิยมเชิง

ลบ

ผลการศึกษา เมื่อได้ผลความเชื่อของทุกกลุ่มแล้วคูณด้วยเลขคะแนนของทั้ง 4 กลุ่มแล้วรวมข้างละ 2 กลุ่ม(มาก+มากที่สุด กับ กลุ่ม น้อย+น้อยที่สุด)เข้าด้วยกัน จะได้คะแนน ดังนี้รวมน้ำหนักคะแนน และรวมร้อยละเพื่อหาความชัดเจนในการวิเคราะห์และทำนายรวมคะแนน

	มาก+มากที่สุด	(%)	น้อย+น้อยที่สุด	(%)
1. เคร่งศาสนาและประเพณี	451	88.7	36	11.3
2. เชื่อเรื่องความเท่าเทียมของมนุษย์	444	78.7	65	21.3
3. เชื่อเรื่องบาป-บุญ นรก-สวรรค์	542	98.0	6	2.0
4. รักชาติยอมสละชีวิตเพื่อชาติได้	503	90.6	30	9.4
5. เชื่อในเรื่องกรรม	522	92.4	24	7.6

	มาก+มากที่สุด	(%)	น้อย+น้อยที่สุด	(%)
6. ขอมรับการเป็นนาย-ลูกน้อง	381	74.9	77	25.1
6. ขอมรับการเป็นนาย-ลูกน้อง	404	73.1	82	26.9
8. ชอบการเปลี่ยนแปลงเร็วแบบปฎิวัติ	143	28.7	199	71.3
9. เชื่อว่าคนเกิดมาดีแต่เลวเพราะถูกบังคับ	235	44.9	159	55.1

อภิปรายผล

ผลจากตารางรวมคะแนน จะเห็นได้อย่างชัดเจนว่าน้ำหนักคะแนนและอัตราส่วนของ ทั้ง 2 กลุ่ม พบความแตกต่างอย่างชัดเจนว่าคะแนนจากข้อคำถามข้อ 1,2,3,4,5,และ 7 เป็นชุดที่มี คะแนนสูงสุด ขณะที่ ข้อที่ได้คะแนนระดับปานกลางและมีผลกระจายคือ ข้อที่ 6,8 และ 9 หมายความว่า ทิศทางความเชื่อทางการเมืองของนิสิตรัฐประศาสนศาสตร์เมื่อเทียบจากคะแนนที่ได้ แปลผลว่า นิสิตมีความเชื่อเรื่อง บาป-บุญ นรก-สวรรค์ สูงที่สุด (542คะแนนหรือร้อยละ98.0) รองลงมาคือความเชื่อเรื่องความเชื่อเรื่องกรรม (คะแนน 522 หรือร้อยละ 92.4) ความเชื่ออันดับที่ 3 คือเรื่องชาตินิยมหรือความรักชาติ(คะแนน 503 หรือร้อยละ 90.6) อันดับที่ 4 คือเรื่องเคร่งศาสนา และประเพณี(คะแนน 451 คิดเป็นร้อยละ 88.7) อันดับที่ 5 คือเรื่องความเชื่อในเรื่องความเท่าเทียม ของมนุษย์ (คะแนน 444 หรือคิดเป็นร้อยละ 78.7) อันดับที่ 6 คือเรื่อง เกลียดกลัวลัทธิคอมมิวนิสต์ (คะแนน 404 หรือร้อยละ 73.1) อันดับที่ 7 คือเรื่องความเชื่อในเรื่องการยอมรับรือนายกับลูกน้อง (คะแนน 381 ร้อยละ 74.9) และอันดับที่ 8 และ 9 ที่มีคะแนนค่อนข้างกระจาย (คะแนน 235 และ 143 ร้อยละ 44 และ 28) ตามลำดับ และมีลักษณะกลับด้านเป็นเชิงลบ (คะแนน 199 และ 159 ร้อยละ 77. และ 55 ตามลำดับ)

เมื่อนำลำดับคะแนนทั้งหมดมาเรียงลำดับจะพบว่า นิสิตมีความเชื่อเรื่องบาป-บุญ นรก-สวรรค์ สูงสุด รองลงมาคือความเชื่อเรื่องกรรม ถัดไปเป็นเรื่องชาตินิยมและอันดับต่อไปคือเรื่อง ความเชื่อเรื่องเคร่งศาสนาและประเพณีกลุ่มความเชื่อเหล่านี้สะท้อนให้เห็นความเชื่อเบื้องหลัง ความคิดทางการเมืองที่อยู่ในกลุ่มอนุรักษ์นิยม ในขณะที่ความเชื่อเรื่องความเท่าเทียมของมนุษย์อัน เป็นหลักการสำคัญของเสรีนิยมอยู่ในลำดับที่ 5 อธิบายได้ว่า ลักษณะความเชื่อทางการเมืองของ นิสิตรัฐประศาสนศาสตร์มีความเชื่อเรื่องบาป-บุญ นรก-สวรรค์ กรรม ชาตินิยม เคร่งศาสนา ประเพณี และมีความเป็นเสรีนิยม ขณะที่ความเชื่อเรื่องเกลียดกลัวลัทธิคอมมิวนิสต์กับความเชื่อ เรื่องการเป็นนาย-ลูกน้อง (หลักสำคัญของระบบอุปถัมภ์)คะแนนมีการกระจายตัว หมายความว่า

นิสิตมีความเชื่อเรื่องลัทธิเผด็จการไม่มาก ขณะเดียวกันก็ไม่ได้ยอมรับระบบอุปถัมภ์เสียทีเดียว คือ มีทั้งยอมรับและไม่ยอมรับ

ประการสุดท้าย เรื่องความเชื่อคนเกิดมาดี(หลักการเสรีนิยม)ที่มีคะแนนเชิงบวกและเชิงลบแต่คะแนนที่ได้มีการกระจาย หมายความว่าความเชื่อทางการเมืองของนิสิตรัฐประศาสนศาสตรมหาวิทยาลัราชภัฏเพชรบูรณ์ในเรื่องความเชื่อเรื่องมนุษย์เกิดมาดี(เสรีนิยม)หรือเกิดมาเลว(อนุรักษนิยม)มีส่วนไม่แตกต่างกันมากนัก

การตอบคำถามสมมติฐานที่ตั้งไว้ 3 ข้อ ตอบได้ดังนี้

1. นิสิตรัฐประศาสนศาสตรมหาวิทยาลัราชภัฏเพชรบูรณ์มีความเชื่อทางการเมืองไม่เป็นแบบเสรีนิยม

ตอบ นิสิตรัฐประศาสนศาสตรมหาวิทยาลัราชภัฏเพชรบูรณ์มีความเชื่อทางการเมืองแบบอนุรักษนิยมที่สูงกว่าเสรีนิยม

2. นิสิตรัฐประศาสนศาสตรมหาวิทยาลัราชภัฏเพชรบูรณ์มีความเชื่อทางการเมืองแบบอุปถัมภ์

ตอบ นิสิตรัฐประศาสนศาสตรมหาวิทยาลัราชภัฏเพชรบูรณ์มีความเชื่อทางการเมืองแบบอุปถัมภ์ในระดับปานกลาง

3. ความเชื่อทางพุทธศาสนาของนิสิตรัฐประศาสนศาสตรมีอิทธิพลต่อความเชื่อทางการเมืองของนิสิตรัฐประศาสนศาสตรมหาวิทยาลัราชภัฏเพชรบูรณ์

ตอบ ความเชื่อทางพุทธศาสนาของนิสิตรัฐประศาสนศาสตรมีอิทธิพลต่อความเชื่อทางการเมืองของนิสิตรัฐประศาสนศาสตรมหาวิทยาลัราชภัฏเพชรบูรณ์มากที่สุด

ข้อเสนอแนะ

การศึกษาเรื่องความเชื่อทางการเมืองของนิสิตรัฐประศาสนศาสตรมหาวิทยาลัราชภัฏเพชรบูรณ์ ได้ใช้วิธีศึกษาตามกระบวนการการแสวงหาความรู้ทางสังคมศาสตร์โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยทางสังคมศาสตร์อย่างเคร่งครัด ใช้เครื่องมือวิจัยที่สร้างขึ้นตามหลักวิชาการและใช้สถิติพื้นฐานเพื่อค้นหาและจัดตัวแปรที่ชัดเจน(ไม่ใช่ตัวแปรแฝง)ตามเกณฑ์ ผลการศึกษานั้นนอกจากสามารถตอบโจทย์วิจัยและตอบสมมติฐานการวิจัยได้ในระดับที่น่าพอใจ อีกทั้งตัวเลขและผลการศึกษาปราศจากอคติแล้ว สิ่งที่ได้รับนอกเหนือจากนี้คือการศึกษานี้เป็นการริเริ่มในการค้นหาตัวตนที่แท้จริงของคนไทย ประเทศไทยได้เปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบบสมบูรณาญาสิทธิราชมาสู่ระบบประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์ภายใต้รัฐธรรมนูญ โดยที่สังคมไทยในขณะนั้นไม่มี

ประสบการณ์หรือวิถีชีวิตแบบวัฒนธรรมประชาธิปไตยเพราะชาวไทยคุ้นเคยกับระบบทาส-ศักดินา เกือบ 700 ปี กระทั่งคนไทยได้รับรู้และสัมผัสประชาธิปไตยทั้งที่ยังเหนียวแน่นกับวัฒนธรรมดั้งเดิม อยู่นับถึงปี พ.ศ.2555 นี้ครบวาระ 80 ปี แต่ระยะเวลาบนเส้นทางประชาธิปไตยของไทยเต็มไปด้วย ปัญหา การแย่งชิงอำนาจ การปฏิวัติรัฐประหาร และนาขทุน โดยมีประชาชนเป็นเครื่องมือ เป็น ข้ออ้างเพื่อเรียกหาความชอบธรรม ประชาชนเองต่างสนใจแต่การประกอบอาชีพเพื่อปากท้องโดย ให้ความสนใจกิจการบ้านเมืองไม่เพียงพอ เกิดช่องว่างขึ้นในระหว่างช่องว่างนี้ส่งผลให้เกิด นักการเมืองที่บิดเบือนหลักการประชาธิปไตยโดยการใช้ระบบอุปถัมภ์เพื่อแสวงหาชัยชนะเพื่อได้ อำนาจรัฐและเบียดบังผลประโยชน์รัฐเป็นของตนและพวกพ้องตน การณ์เหล่านี้นำไปสู่ความเสื่อม ถอย ความศรัทธาในระบบการปกครองในที่สุดและที่น่าตกใจคือการตีความหลักการประชาธิปไตย แบบเอาแต่ได้ ไม่ฟังเสียงข้างน้อยที่มีความเห็นแย้ง เหล่านี้นำไปสู่ความขัดแย้งและเผชิญหน้ากัน อย่างเอาเป็นเอาตายในปัจจุบัน

ผู้ศึกษาได้ติดตามการเมืองการปกครองของไทยและศึกษาความแตกต่างทางลัทธิ การเมืองระบบต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นค่ายเสรีนิยม อนุรักษ์นิยม สังคมนิยม หรือกลุ่มความคิดหลังยุค ทันสมัยที่ความเปลี่ยนแปลงทางระบบประชาธิปไตยสากลมีความก้าวหน้าตลอดเวลา ขณะที่ระบบ ประชาธิปไตยของไทยยังวนเวียนภายในกรอบแคบ ๆ รอวันหายนะเท่านั้น สิ่งเหล่านี้เป็น แรงผลักดันให้ผู้ศึกษาพยายามแสวงหาจุดลงตัวระหว่างความเชื่อทางการเมืองกับรูปแบบทาง การเมืองการปกครองที่สอดคล้องกันได้อย่างลงตัวหรือแม้จะไม่ลงตัวทุกประการแต่ก็ควรมีพื้นที่ใน การใช้เวลาและโอกาสในการเรียนรู้ร่วมกันและเคารพในสิทธิเสรีภาพของกันและกันอย่าง สร้างสรรค์เหมือนอารยะประเทศ ไม่ผูกขาดหรือแอบอ้างประชาธิปไตยไว้แต่พวกตนหรือกลุ่มตน อย่างเดียว

ข้อเสนอแนะ

ผลการศึกษาได้ตอบปัญหาวิจัยและสมมติฐานแล้วยังได้พบปัญหา 3 ประการดังนี้

1. ความเชื่อหลักของประชากรไม่สอดคล้องวัฒนธรรมประชาธิปไตย
2. ความเชื่อหลักของประชากร(วัฒนธรรมดั้งเดิม)กดหลักการเสรีนิยมมากกว่าส่งเสริม
3. ความเชื่อหลักของประชากรครอบงำหลักการเสรีนิยม

ข้อเสนอแนะที่ได้จากการศึกษา

1. ควรแยกความเชื่อทางศาสนาประเพณีออกจากความเชื่อทางการเมือง
2. ควรลดการบิดเบือนหลักการเสรีนิยมประชาธิปไตย โดยให้การศึกษาหลักการเสรี ประชาธิปไตยอย่างเป็นความจริงเพื่อสร้างครรลองวัฒนธรรมเสรี
3. ควรออกแบบการเมืองการปกครองที่สอดคล้องวัฒนธรรมความเชื่อของประชากร

ผลการศึกษาทำให้พบข้อสรุปเป็นลักษณะความเชื่อทางการเมืองของประชากรที่ศึกษาค้างนี้

1. มีลักษณะความเชื่ออนุรักษนิยมและที่ไม่สอดคล้องเสรีนิยม 50%
2. มีลักษณะเสรีนิยม 25%
3. มีลักษณะอำนาจนิยมและระบบอุปถัมภ์ 25%

ควรปรับระดับความเชื่อของประชากรให้ได้สมดุลระหว่างความเชื่อส่วนบุคคลกับหลักการเสรีนิยมด้วยการแยกความเชื่อทางบาป-บุญ นรก-สวรรค์ กรรม ศาสนา ออกจากความเชื่อทางการเมืองและปรับระดับความเชื่อให้สอดคล้องระบบการปกครองดังนี้

1. ความเชื่อแบบอนุรักษนิยมและเสรีนิยม 50%
2. สร้างความเชื่อมั่นในวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยภายใต้วัฒนธรรมไทย 50%

ข้อเสนอแนะ

ผลการศึกษาได้ตอบปัญหาวิจัยและสมมติฐานแล้วยังได้พบปัญหา 3 ประการดังนี้

1. ความเชื่อหลักของประชากรไม่สอดคล้องวัฒนธรรมประชาธิปไตย
2. ความเชื่อหลักของประชากร(วัฒนธรรมดั้งเดิม)กดหลักการเสรีนิยมมากกว่าส่งเสริม
3. ความเชื่อหลักของประชากรครอบงำหลักการเสรีนิยม

ข้อเสนอแนะที่ได้จากการศึกษา

1. ควรแยกความเชื่อทางศาสนาประเพณีออกจากความเชื่อทางการเมือง
2. ควรลดการบิดเบือนหลักการเสรีนิยมประชาธิปไตย โดยให้การศึกษาหลักการเสรีประชาธิปไตยอย่างเป็นความจริงเพื่อสร้างครรลองวัฒนธรรมเสรี
3. ควรออกแบบการเมืองการปกครองที่สอดคล้องวัฒนธรรมความเชื่อของประชากร

บรรณานุกรม

- กิริติ บุญเจือ. **ปรัชญาเบื้องต้นสำหรับผู้เริ่มเรียน**. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2519.
- โหมยิต ปั่นเปี่ยมรัชฎ์ และคณะ. **ข้อเสนอแนวทางในการกระจายอำนาจ**.
- รายงานของคณะกรรมการกำหนดแนวทางในการกระจายอำนาจ 20 กุมภาพันธ์ 2534.
- จรัส สุวรรณมาลา. **ปฏิรูประบบการคลังไทย : กระจายอำนาจสู่ภูมิภาคและท้องถิ่น**.
- กรุงเทพมหานคร : กองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.), 2541.
- จรรยา สุภาพ. **ระบบการเมืองเปรียบเทียบ (ประชาธิปไตย : เผด็จการ)**
- และหลักการวิเคราะห์การเมืองแผนใหม่**. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, 2519.
- จักรกฤษณ์ นรนิติผดุงการ และคณะ. **การพัฒนาขีดความสามารถในการบริหารงานของ อบจ.**
- และสภาตำบล**. รายงานการศึกษา, 2524.
- ชัยอนันต์ สมุทวณิช. **ประชาธิปไตย สังคมนิยม คอมมิวนิสต์ และการสร้างจิตใจ**. กรุงเทพมหานคร : ดวงดีการพิมพ์, 2523.
- ชัยอนันต์ สมุทวณิช. **ลัทธิการเมือง**. กรุงเทพมหานคร : อักษรเจริญทัศน์, 2519.
- ทินพันธุ์ นาคะตะ. **ประชาธิปไตย ความหมายปัจจัยเอื้ออำนวย และการสร้างจิตใจ**.
- วารสารธรรมศาสตร์ 3 : 16-18, 2517.**
- ทินพันธุ์ นาคะตะ. **การเมืองการบริหารไทย ภาระของชาติ**. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2533.
- ทินพันธุ์ นาคะตะ. **รัฐศาสตร์ : ทฤษฎี แนวความคิด**
- ปัญหาสำคัญและแนวทางศึกษาวิเคราะห์การเมือง**. กรุงเทพฯ : สหายสื่อและการพิมพ์, 2537.
- ธีรยุทธ บุญมี. **โลก Modern & Post-Modern**. สายธาร, กรุงเทพฯ, 2546.
- บุญยัง โหมดเทศน์. “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการปกครองท้องถิ่น : กรณีศึกษาเทศบาลเมืองชุมพร”. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล**, 2536.
- บวรศักดิ์ อุวรรณโณ. **ถวิลวดี**
- บุริกุล.ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม**, สถาบันพระปกเกล้า, นนทบุรี, 2550.
- ประยัด หงส์ทองคำ. **การปกครองท้องถิ่นไทย**. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2526.

ปราโมทย์ นาคทรรพ. อนาคตของประชาธิปไตยในประเทศไทย. ในรัฐธรรมนูญสำหรับชาวบ้าน, หน้า 219. พระนคร : สำนักพิมพ์พิมพ์เนศ, 2516.

ปริญญา ปานทอง. วัฒนธรรมทางการเมืองกับการพัฒนาประชาธิปไตย. รัฐศาสตร์นิเทศ 8 (ตุลาคม – ธันวาคม 2516) : 23.

พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว. มูลฐานแห่งพฤติกรรมการเมืองของมนุษย์. วารสารสังคมศาสตร์ 14 (ตุลาคม 2520) : 13.

พระราชวรมนี(ประยูร มีฤกษ์ ชมมจิตโต).ปรัชญากรีก.สำนักพิมพ์สยาม.กรุงเทพฯ2542.

พฤทธิสาณ ชุมพล, ม.ร.ว. ระบบการเมืองความรู้เบื้องต้น. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2531.

พฤทธิสาณ ชุมพล. ระบบการเมือง : ความรู้เบื้องต้น. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2540.

ลิขิต ชีรวะกิน. ข้อมูลประวัติศาสตร์ : มิติเสริมในการวิเคราะห์การเมืองไทยปัจจุบัน.

เอกสารทางวิชาการหมายเลข 11 ศูนย์วิจัยคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
(อัดสำเนา)

สมบัติ ชำรงธัญวงศ์. การพัฒนาประชาธิปไตย. เอกสารในการสัมมนาเรื่อง
การสืบสานและพัฒนาวัฒนธรรมทางการเมือง ณ ห้องประชุม 213-216 ชั้น 2
อาคารรัฐสภา 2 วันที่ 19-20 กันยายน 2537. (อัดสำเนา)

สมบัติ ชำรงธัญวงศ์. การเมือง : แนวความคิดและการพัฒนา. กรุงเทพฯ : ศูนย์ทอพอโลยี, 2537.

สุขุม นวลสกุล. ประชาธิปไตยสามประเภท. ใน รัฐศาสตร์การเมือง, หน้า 8. กรุงเทพมหานคร :
โรงพิมพ์พิมพ์เนศ, 2518.

สุจิต บุญบงการ และคณะ.

พฤติกรรมกรรมการลงคะแนนเสียงของคนไทยศึกษาจากการเลือกตั้งสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ.
2522. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2522.

สุจิต บุญบงการ และพรศักดิ์ ผ่องแผ้ว. พฤติกรรมการลงคะแนนเลือกตั้งของคนไทย. กรุงเทพฯ :
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2527.

อุทัย หิรัญโต. การปกครองท้องถิ่น. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, 2523.

Almond, Gabriel A., and Coleman, Jame S., eds. **The Politics of Development Areas.** Princeton
: Princeton University Press, 1960.

Almond, Gabriel A., and Powell, Bingham G., Jr. **Comparative Politics : A Developmental
Approach.** Boston : Little Brown and Company, 1966.

- Almond, Gabriel A., and Verba, Sidney. **The Civic Culture**. Boston : Little Brown and Company, 1965.
- Dahl, Robert A. **Modern Political Analysis**. New Jersey : Prentice Hall, 1963.
- Dahl, Robert A. **Modern Political Analysis**. 4th ed. Englewood Cliffs, New Jersey : Prentice-Hall, Inc., 1984.
- Easton, David. **A system analysis of political life**. New York : Wiley, 1965.
- Verba, Sidney. Comparative Political Culture. In Lucian W. Pye and Sidney Verba (eds.), **Political culture and Political Development**, p.516. New Jersey : Princeton University Press, 1965.

ภาคผนวก แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เรื่อง ความเชื่อทางการเมืองของนิสิตรัฐประศาสนศาสตร์

แบบสอบถามนี้ เป็นแบบสอบถามที่ใช้ในการศึกษาเพื่อเสนอเป็นผลงานทางวิชาการต่อบัณฑิตศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ ศึกษาความคิดเห็น ความเชื่อ และทัศนะทางการเมืองของนิสิตเป็นข้อมูลที่เป็นประโยชน์ในเชิงบวกไม่มีสิ่งอื่นแอบแฝง แบบสอบถามมี 2 คือ

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย / ลงใน หน้าข้อคำถามที่เป็นความจริง

- 1.เพศ ชาย หญิง
- 2.อายุ ต่ำกว่า 20 ปี อายุ 21-29 ปี อายุ 30 ปี ขึ้นไป
- 3.ระดับการศึกษา ปริญญาตรี ปริญญาโท

ตอนที่ 2 ข้อคำถามเกี่ยวกับความเชื่อทางการเมือง

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย / ลงในช่องที่ท่านเห็นว่าตรงกับความคิดเห็นของท่าน

ความเชื่อ	ระดับความเชื่อ			
	มากที่สุด	มาก	น้อย	น้อยที่สุด
1.ท่านเป็นชาวพุทธที่เคร่งศาสนาประเพณี				
2.ท่านเชื่อว่ามนุษย์มีความเท่าเทียมกัน				
3.ท่านเชื่อเรื่อง บาป-บุญ นรก-สวรรค์				
4.ท่านรักชาติไทยยอมสละชีวิตเพื่อชาติได้				
5.ท่านเชื่อในเรื่องกรรม				
6.ท่านยอมรับเรื่องการเป็นนาย-ลูกน้อง				
7.ท่านเกลียดกลัวลัทธิคอมมิวนิสต์				
8.ท่านชอบการเปลี่ยนแปลงเร็วแบบปฏิวัติ				
9.เชื่อว่าคนเกิดมาดี แต่เลวเพราะถูกบังคับ				

ข้อเสนอแนะ

.....

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ	นายอภิไท สอนทอง
วัน เดือน ปี เกิด	11 ธันวาคม 2499
ที่อยู่ปัจจุบัน	110 หมู่ 1 ตำบลตะนง อำเภอโพทะเล จังหวัดพิจิตร
ประวัติการศึกษา	ปี 2525 ศิลปศาสตรบัณฑิต (รัฐศาสตร์) มหาวิทยาลัยรามคำแหง ปี 2543 ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (พัฒนาสังคม) สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ ปี 2552 ศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิต (พัฒนาสังคม) มหาวิทยาลัยนเรศวร
ประวัติการทำงาน	ผู้จัดการสหกรณ์การเกษตรเมืองสระแก้ว จำกัด 2526-2543 พนักงานมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์